

Σχολείο και Ζωή

1

ΜΗΝΙΑΙΑ
ΠΑΙΔΑΓΟΓΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΟΡΗΣΙΣ

ΕΤΟΣ ΙΕ'
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ
1967

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓ. ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Έκδίδεται την 1ην εκάστου μηνός

Διευθυντής: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Διαχ/σής: ΑΝΔΡ ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Γραφεία: 'Ακαδημίας 57 — 'Αθήναι

«L'ECOLE ET LA VIE»

Revue Mensuelle de Pédagogie

Directeur: G. ZOMPANAKIS

Gérant: A. ZOMPANAKIS

Rue: Acadimias 57—Athènes

Année 15 JANVIER 1967

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Έσωτερικού:

Για τὰ Σχολεία Δρχ. 100

Για τούς εκπαιδευτικούς . . . 60

Όργανισμούς, Τραπεζας κλπ. » 250

Τό τεύχος » 10

Έξωτερικού:

Για Έκπαιδευτικούς: 1,5 λίρα 'Αγγλ.

ή δολλάρια 4 ('Ετησία)

Για σχολεία: 2 λίραι 'Αγγλίας ή

δολλάρια 5 5 ('Ετησία).

Η συνδρομή αρχίζει από τόν 'Ιανουά-

ριο εκάστου έτους και προπληρώνεται

Συνεργασία, γράμματα, έπιταγές κλπ.

στη διεύθυνση: Περιοδικό «ΣΧΟΛΕΙΟ

ΚΑΙ ΖΩΗ» όδός 'Ακαδημίας 57 'Αθή-

νας (Κ) Τηλ. 633.461 Τ.Τ. 143.

ΕΤΟΣ ΙΕ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1967

ΤΕΥΧΟΣ 1

Διευθύνσεις κατά νόμον: Διευθυντού: Βασ. Σοφίας 8—Νέα Σμύρνη.

Υπογραφικά Έργασια:

Γερ. Α. Γεωργιάδη Όδός Βαλτετσίου 62—'Αθήναι—Τηλ. 624 692

Έγγράφονται συνδρόμηται και πωλούνται προηγούμενα τεύ-
χη του περιοδικού «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» στα Γραφεία μας
ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 57 — ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 613 461 Τ. 143

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. Ζομπανάκη: Με γοργό ρυθμό πάντα έμπρός	σελ. 1
Εδριπίδη Σούρλα: Μορφή έρμηνευτικής έργασίας σε κλασικούς συγγρα- φείς μας	» 3
Ίουλίτσα Καβαθά: Πειθαρχία χωρίς τιμωρία	» 7
Στέλιος Παπαδόπουλος: Η άλματώδης εξέλιξις των έποπτικών μέσων εις την σύγχρονον εκπαίδευσιν	» 13
Α. Κούλας: Προοπτική και έννοιες για τó Δημοτικό Σχολείο	» 21
Θωμάς Κυρίτσης: Κρίσεις και αντίληψεις	» 30
Γεώργιος Περπιράκης: Έμεις και τὰ παιδιά μας, ψυχική υγεία και άγωγή	» 34
Διεθνής Έκπαιδευτική Κίνηση:	» 37
Έλληνική Έκπαιδευτική κίνηση:	» 39
Κριτική του Βιβλίου: Κώστα Βασιλείου	» 48

ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΚΔΟΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Έτος ΙΕ'

Ίανουάριος

Τεύχος

Με γοργό ρυθμό πάντα έμπρός

Μαζί με τις εγκάρδιές μας εύχες για τó Νέο Έτος 1967, νιώ-
θουμε έπιτακτικό τó χρέος νά εκφράσωμε προς τούς άγαπητούς συνα-
δέλφους και τούς φίλους πολυπληθείς άναγνώστες του περιοδικού
τις όλόθερμες εύχαριστίες μας για την άδιάκοπη συμπαράστασή τους.

Μās συγκινεί βαθύτατα τó γεγονός, ότι στα 14 χρόνια που πέ-
ρασαν από την πρώτη μας εμφάνιση δέν σταμάτησαν ούτε στιγμή νά
ένδιαφέρονται για τó ουσιαστικό του περιεχόμενο και την ευρύτερή
του διάδοση.

Στό θερμό αυτό ένδιαφέρον και στη στοργή με την όποία τó
περιβάλλουν, χρεωστούμε την άσυνήθιστη αύξηση της κυκλοφορίας
μας. Ό αριθμός των 6.500 τευχών που φθάσαμε τόν τελευταίο μήνα,
χωρίς καμιά διαφημιστική προσπάθεια ή άδρόα ζήτηση παλαιών τευ-
χών και οί αιτήσεις έγγραφής νέων συνδρομητών του έσωτερικού και
του έξωτερικού, μαρτυρούν ότι τó «Σχολείο και Ζωή» έχει κατακτή-
σει άμέριστη τή συμπάθεια των άναγνωστών του, γιατί ακολουθεί
πιστά την όρθή γραμμή που χάραξε από την άρχή, τή γραμμή νά κάνη
αύστηρη έπιλογή των μελετών που δημοσιεύει νά παρακολουθή προ-
σεκτικά τὰ διεθνή ρεύματα της Παιδείας, όπως διαμορφώνονται κάθε
μέρα και νά προσφέρει ό,τι ταιριάζει στις ιδιαίτερες συνθήκες της παι-
δευτικής έργασίας του τόπου μας.

Άλλ' άς αφήσωμε σάν άπλή δειγματοληψία νά μιλήσουν μερι-
κοί θερμοί διασώτες του περιοδικού:

Ό Α. της περιφέρειας Νιγείτας άναγνωρίζει: «Αν αποφάσισα
νά ζητήσω ύποτροφία από τó Ι.Κ.Υ., τó όφείλω στο περιοδικό «Σχο-
λείο και Ζωή». Αυτό μου δημιούργησε την έφεση νά έπιμορφωθώ με
τις εκλεκτές έπιστημονικές παιδαγωγικές και ψυχολογικές του μελέτες

ΔΕΛΤΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΔΕΛΤΑ Α. Βασιλείου

ΗΜΕΡΟΜ. 11-8-93

ΑΡΙΘ. 26415

και μου ενίσχυσε το θάρρος και την αυτοπεποίθηση ότι αξίζω κι' εγώ...».

Ο Μ. της περιφέρειας Πατρών δεν παύει να ομολογεί: «Συμπεριλαμβανομαι με πολυ καλή σειρά στον πίνακα των Επιθεωρητών. Τη σειρά που μου δωσε το Συμβούλιο Επιλογής δεν θα την είχα, είμαι βέβαιος, αν δεν διάβαζα με προσοχή το «Σχολείο και Ζωή». Σ' αυτό χρωστώ τη βαθμολογία (24,50) που μου έδωκαν οι προϊστάμενοί μου στις εκθέσεις τους»...

Ο Κ. της Γ' περιφέρειας Αθηνών φωνάζει, όπου σταθή και βρεθί: «Τί τα θέλετε! Στο καθημερινό διδακτικό μου έργο, και στη συγχρή συνεργασία μου με τους γονείς των παιδιών της τάξεώς μου έχω δίπλα μου σαν αχώριστο σύντροφο και φίλο το «Σχολείο και Ζωή». Το συνιστώ σε όλους και τους παρακινώ να εγγραφούν συνδρομητές. Το ύψος της συνδρομής είναι μηδαμινό, 2 καφέδες τον μήνα»...

Η συνάδελφος Ζ. της περιφέρειας Διδυμοτείχου διακηρύσσει: «Όσοι υπηρέτησαν στις ακριτικές περιφέρειες της χώρας, μόνον αυτοί, και κανένας άλλος, γνωρίζουν το μαρτύριο της ζωής της δασκάλας μέσα στην απομόνωση και την έρημιά, μέσα στην μιζέρια και την κακομοιριά, τη φτώχεια και την εγκατάλειψη, την νεκρική σιγή της ημέρας και τις ατέλειωτες σκοτεινές νύκτες!... Μοναδική παρηγοριά μου είναι το «Σχολείο και Ζωή». Μέσα στις σελίδες του έντυπώ και βρίσκω παρηγοριά και ανακούφιση. Είναι ο αχώριστος μου σύντροφος»...

Παραλείπουμε να προσθέσουμε άλλες ένθουσιαστικές κρίσεις των αναγνωστών μας που, όπως ομολογούν, έρχονται πρώτοι στα παιδαγωγικά συνέδρια και δίνουν τον τόνο στις συζητήσεις, χάρη στα πολύτιμα στοιχεία που απόκτησαν διαβάζοντας το περιοδικό.

Δεν μπορούμε όμως να μην εξάρουμε το φαινόμενο της δίψας της μαθήσεως που δείχνουν κάθε χρόνο και πιο πολύ, οι νεαροί σπουδαστές και σπουδάστριες των Παιδαγωγικών Ακαδημιών της χώρας. Αυτό είναι τρανή απόδειξη ότι οι αύριανοί δασκάλοι έχουν αποκτήσει έντονη συνείδηση, ότι τα στοιχεία που αποκομίζουν από τις Ακαδημίες, όσον πολύτιμα κι' αν είναι, δεν είναι πάντοτε αρκετά για ένα συγχρονισμένο δάσκαλο. Έτσι εξηγείται η άθροια έγγραφη στο περιοδικό (100 - 150 σπουδαστών από κάθε Ακαδημία.

Με αυτές τις σκέψεις και ένθαρρυντικές διαπιστώσεις συνεχίζουμε την πορεία μας και κατά το Νέο Έτος και ελπίζουμε βάσιμα ότι τούτο, θα αποτελέσει σημαντικό σταθμό στην πορεία του περιοδικού μας.

Η Διεύθυνση

Πολιτισμογνωστική διδασκαλία

ΜΟΡΦΗ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΕ ΚΛΑΣΙΚΟΥΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΜΑΣ

Το πνεύμα μορφώνει όχι όποιον καταβάλλει προσπάθειαν να το γνωρίσει εξώπετα, άλλ' εκείνον που μοχθεί να το γνωρίσει εις βάθος.

Ulrich Peters

I

Μια προσπάθεια ερμηνευτικής εργασίας με την πολιτισμογνωστική μορφή της πιο συγκινητικής οκνηής στη χρονιά της παγκοσμίου λογοτεχνίας.

Πρόκειται περί της συναντήσεως του Πριάμου με τον Αχιλλέα, όπως περιγράφεται αυτή εις το τεύχος της Ιλιάδος στίχ. 477 - 516.

Ο λόγος δηλαδή του Μονάρχου της Τροίας αγκαλιάζοντας τα γόνατα και καταφιλώντας τα χέρια του Αχιλλέα, για να αποσπάσει τη συγκατάθεσή του και παραλάβη προς ταφήν το πτώμα του Έκτορος, το όποιον είχε παραδοθή βορά των όρνέων.

Παραθέτουμε τους Όμηρικους στίχους σε μετάφρασι του παρακλητικού λόγου του Πριάμου προς τον Αχιλλέα.

«Κανένας εκ των στρατιωτικών ακολουθών του ήρωος των Αχαιών, δεν άντελήθη την είσοδο του Πριάμου εις την σκηνή του Αχιλλέως.

Μπαίνοντας λοιπόν ο Πρίαμος προχώρησε και στάθηκε κοντά στον Αχιλλέα, αγκάλιασε με τα χέρια του τα γόνατα του ήρωος των Αχαιών, το καταφίλησε τα χέρια αυτά τα τρομερά... τα χέρια ναί εκείνα, που τόσα παιδιά του είχαν σκοτώσει και ή θωριά των ήταν τέτοια που έμενε κανείς με την ψευδαίσθησι πως ήτανε ακόμη βουτηγμένα στο αίμα.

Ξαφνιάστηκε ο Αχιλλεύς αντικρύζοντας τον Πρίαμο του οποίου ή μορφή έμποιωσε την όψη κάποιου Θεού.

Ίκετεύοντάς τον δε ο Πρίαμος, τον προσεφώνησε ως εξής:

Τη Μορφή του Πατέρα σου φέρει στη θύμησή μου, ω Αχιλλεΐ, σὺ που στη θωριά δεν ξεχωρίζεις από τους θεούς.

Ο πατέρας σου, Αχιλλέα, έχει την ίδια ηλικία με μένα και είναι ο ίδιος σαν κι έμένα, βρισκόμενος στο καταραμένο κατώφλι του γήρατος.

Και εκείνον μὲν ἴσως γείτονες του βασιλείου του να τον στενοχωρούν και να τον πιέζουν και κανένας από δσους βρίσκονται κοντά του να μη είναι ἴσως σε θέση να τον υπερασπισθῇ και να του απομακρύνῃ την τάλαιπωρία.

Αλλ' σ' εκείνου τουλάχιστον την καρδιά έχει απομένει ή χαρά, εφόσον πληροφορεῖται πως να βρίσκεσαι στη ζωή και λογαριάζει κάθε μέρα πως θα ξαναϊδῇ τον γιό του, επιστρέφοντας από την Τροία.

Για μένα όμως ή δυστυχία είναι ολοκληρωτική, είδαν το φῶς της ημέρας παιδιά μου που ήτανε παλληκάρια στην πολυφημισμένη Τροία, από αυτά όμως κάμνω υπολογισμό και δεν μου έμεινε κανένα.

Πενήντα ήτανε τα παιδιά μου ως την ημέρα που πάτησαν το πόδι τους στην Τροία τα παιδιά των Αχαιών, δεκαννέα μὲν από αυτά τα παι-

διά ἐξῆλθον ἀπὸ τῆς ἴδιας Μητέρας τὸν κόλπο, τὰ δὲ ὑπόλοιπα γεννηθή-
κανε ἀπὸ παλλακίδες τοῦ παλατιοῦ μου.

Καὶ τῶν μὲν περισσοτέρων ἀπὸ αὐτὰ ἐθραύσθησαν τὰ γόνατα ἀπὸ
τὸν τρομερὸ Ἄρη, ἐκεῖνος δὲ ποῦ μοῦ εἶχε ἀπομείνει γιὰ νὰ προστα-
τεύῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς κατοίκους τῆς μοῦ τὸν σκότωσε κι αὐτὸν χθές,
ἐνῶ ὑπεράσπιζε τὴν Πατρίδα του, τὸν Ἑκτορά μου :

Γι αὐτὸ δὲ ἦρθα τώρα στὰ πλοῖα τῶν Ἀχαιῶν γιὰ νὰ τὸν ἐξαγο-
ράσω φέρνοντας μαζί μου καὶ φορτίο ἀπὸ ἄπειρα λύτρα.

Δεῖξε σὲ παρακαλῶ τὸν πρεπούμενο σεβασμὸ στοὺς Θεοὺς, ὦ Ἀχιλ-
λεῦ, καὶ φέρνοντας στὴ θύμησή σου τὸν πατέρα Σου εὐσπλαχνίσου καὶ
ἐμένα.

Περισσότερο δὲ ἀπὸ ἐκεῖνον ἀκόμη δικαιούμαι τῆς εὐσπλαχνίας σου
ἐγώ, γιατί ἀπετόλμησα ἐκεῖνο ποὺ κανένας θνητὸς στὴ Γῆ μας δὲν ἀπετόλ-
μησε ποτέ του.

Ἔφερα δηλαδὴ στὰ χεῖλή μου τὰ χέρια τοῦ ἀνθρώπου ποὺ σκότωσε
τὰ παιδιὰ μου».

Ἔτσι μίλησε καὶ στὴν καρδιά τοῦ Ἀχιλλέα ἄναψε τὴν ἐπιθυμία νὰ
κλάψῃ γιὰ τὸν πατέρα του.

II

Στὸ περιεχόμενο τῶν παραπάνω στίχων τοῦ Ὀμήρου ἀποθανατί-
σθηκε ἡ συνάντηση τοῦ Πριάμου μὲ τὸν Ἀχιλλέα, γιὰ νὰ μπορέσει ὁ πονε-
μένος ἐκεῖνος πατέρας καὶ Μονάρχης τῆς Τροίας νὰ πάρῃ τὸ πτώμα τοῦ
γυιοῦ του τοῦ Ἑκτορα καὶ νὰ τὸ ἐνταφιάσῃ.

Μιά σκηνὴ δηλαδὴ ἀσυλλήπτου τραγικῆς ὁμορφιάς στὰ χρονικὰ τῆς
παγκοσμίου λογοτεχνίας.

Καὶ μὲ ποῖο τρόπο θὰ προχωρούσαμε στὴν ἐπεξεργασία τῶν ὡς ἄνω
στίχων μετὰ τὴν ἐρμηνεία των, ὑπεδηλώθη σὲ παρατεθὲν ὑπόδειγμα πολυ-
τισμογνωστικῆς μορφῆς διδασκαλίας¹⁾.

Στὴν προκειμένη ὁμῶς περίσταση θὰ δώσωμὲ τὸν λόγο στὸν Cha-
teaubriand, νὰ μᾶς μιλήσῃ σχετικὰ μὲ τὴ σκηνὴ αὐτὴ τῆς συναντήσεως
τοῦ Πριάμου καὶ τοῦ Ἀχιλλέως.

Ἀποσπῶμε κατὰ ταῦτα ἀπὸ τὸ περισπούδαστο ἔργο τοῦ Chateau-
briand «Genie du Christianisme» τὴν ὥρα φιλολογικὴ τοῦ ἀνάλυσης
ποὺ ἀποτύπωσε διὰ τὸ βαθύτερο περιεχόμενο ποὺ ἐγκλείουν οἱ ὡς ἄνω
Ὀμηρικοὶ στίχοι.

Τὴ σκηνὴ αὐτὴ ὁ Chateaubriand τὴν ἐπιγράφει: «Ὁ Πρίαμος».

Ἄς τὸν ἀκούσωμε!

III

Ἄς δοῦμε ἐν πρώτοις τὸν χαρακτήρα τοῦ Πατέρα καὶ ἃς ἐπισκοπή-
σουμε τὴν ἔννοια τῆς πατρότητος στὲς δυὸ ὕψιστες καὶ πιὸ συγκινητικὲς
στιγμὲς τῆς Ζωῆς, τοῦ γήρατος καὶ τῆς δυστυχίας.

Ὁ Πρίαμος, ὁ Μονάρχης αὐτὸς ποὺ κατακρημνίστηκε ἀπὸ τὲς κορυ-

1) Εὐριπίδης Σούρλα: Μορφὲς ἐργασίας ἐρμηνευτικῆς σὲ κλασσικὰ κείμενα.
Σχολεῖο καὶ Ζωή. Τεῦχος Σεπτεμβρίου 1966.

φὲς τῆς δόξης, ὁ Μονάρχης αὐτὸ μὲ τὴν κόμη τῆς κεφαλῆς του βουτηγ-
μένη στὸ χρῶμα τῆς χιόνης, ὁ Μονάρχης αὐτὸς ποὺ τὸ πρόσωπό του ἦτα-
νε βουτηγμένο στὸ λουτρό τῶν δακρύων του, ὁ Μονάρχης αὐτός, ὁ ξεμο-
ναχιασμένος μέσα στῆς νύχτας τὸ σκοτάδι, εἰσέδινε γιὰ μιὰ στιγμή στὸ
στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν καὶ πεσμένος στὰ γόνατα τοῦ ἀκάμπτου Ἀχιλ-
λέα καταφιλῶντας τὰ τρομερὰ χέρια Ἐκείνου ποὺ ἔσταζαν ἀκόμη αἷμα
ἀπὸ τὸν φόνου τοῦ Ἑκτορα, ζητάει τὸ πτώμα τοῦ γυιοῦ του, ποὺ ἦταν
πεταγμένο βορὰ τῶν ὀρνέων.

«Μνήσαι πατρός σοῖο

ποτέ στόμα χεῖρ ὀρέγεσθαι».

Φέρε τὸν πατέρα σου στὴν θύμησή σου, ὦ Ἀχιλλεῦ, ὑπέκυψε εἰς τὸ
βάρος τῶν ἐτῶν ὅπως ἐγώ καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸ κατώφλι τοῦ γήρατος.

Ἴσως αὐτὴ τὴν στιγμή νὰ τὸν στενοχωροῦν ἰσχυροὶ γείτονες χωρὶς
νὰ ἔχῃ κοντά του κανένα γιὰ νὰ τὸν ὑπερασπισθῇ.

Καὶ ὁμῶς... ὅταν πληροφορηθῇ πὼς σεῖς βρίσκεσθε στὴ ζωὴ, ξανα-
γεννιέται ἡ καρδιά του.

Κάθε μέρα ζεῖ μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπανόδου τοῦ γυιοῦ του ἀπὸ τὴν
Τροία. Ἐγὼ ὁμῶς ὁ δύστυχος ἀπὸ ὅλους τοὺς πατεράδες, πατέρας πολ-
λῶν παιδιῶν, ὅταν οἱ Ἕλληνες ἔφθασαν τὲς ἀκτὲς τῆς Τροίας, μοῦ εἶναι
δύσκολο νὰ πιστεύσω πὼς οὔτε ἓνα δὲν μοῦ ἔμεινε ἀπὸ τὰ παιδιὰ μου.

Ἀπὸ τὰ πενήντα δηλαδὴ παιδιὰ μου, ποὺ εἶδαν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας
τὰ δεκαεννέα βγήκαν ἀπὸ τὸν κόλπο τῆς ἴδιας Μητέρας, τὰ δὲ ὑπόλοιπα
τὰ ἔφεραν στὸν κόσμον διάφορες σκλάβες τοῦ βασιλείου μου.

Ὁ Ἄρης ὁ σκληρὸς μ' ἐστέρησε ἀπὸ ὅλα τὰ παιδιὰ μου τὰ ἄλλα.
Εἶχε μείνει ὁμῶς ἓνα, ποὺ ὑπερασπιζόντανε τ' ἀδελφία του καὶ τὴν
Τροία.

Τὸ σκοτώσατε καὶ αὐτὸ μαχόμενο γιὰ τὴν Πατρίδα του — τὸν Ἑκτορα.

Γι' αὐτὸν ἔρχομαι στὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων. Ἐρχομαι νὰ ζητήσω τὸ
σῶμα του καὶ σὰς φέρω ἓνα ἄπειρο θησαυρὸν ὡς λύτρα.

Σεβασθῇτε τοὺς θεοὺς, ὦ, Ἀχιλλεῦ, λυπηθῇτε καὶ ἐμένα καὶ θυμη-
θῇτε τὸν πατέρα σας.

— Ἀχ! πόσο εἶμαι δυστυχισμένος!...

Καταφιλῶ τὰ χέρια ποὺ σκότωσαν τὰ παιδιὰ μου».

Καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ὡς ἄνω περιληπτικὴν ἀπόδοση τοῦ περιεχο-
μένου συνεχίζει ὡς ἑξῆς:

«Ἀχ! πόσες ὁμορφιὲς ἐγκλείονται στὴν παράκληση αὐτὴ τοῦ Πριά-
μου!»

Ἴδου μερικὲς σκηνὲς ποὺ προβάλλουν στὰ ὄμματα τοῦ ἀναγνώστου.

Ἡ νύχτα.

Ἡ σκηνὴ τοῦ Ἀχιλλέα.

Ὁ θρῆνος τοῦ Ἀχιλλέα γιὰ τὸν Πάτροκλο

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Πριάμου ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς Σκιὲς καὶ τὸ γονάτισμά
του μπροστὰ στὰ πόδια τοῦ Ἀχιλλέως.

Τὸ σῶμα τοῦ Ἑκτορος πεταμένο χωρὶς τιμὲς στὶς ἀκτὲς τοῦ Ἑλλη-
σπόντου.

Ἄς ἀναλύσωμε ὁμῶς βαθύτερα τὸν λόγον τοῦ Πριάμου.

Μνήσαι πατρός σοῖο... θεοῖς ἐπιείκες Ἀχιλλεῦ.

Ἡ δεύτερη δηλαδή λέξις πού προφέρθηκε ἀπὸ τὸν ἀτυχῆ αὐτὸν Μονάρχη εἶναι ἡ τοῦ πατρός.

Μνήσαι...πατρός...

Καὶ ἡ δεύτερη σκέψη στὸν ἴδιο στίχο εἶναι τὸ ἐγκώμιο τοῦ ὀργισμένου Ἀχιλλέα.

Θεοὺς ἐπιείκες Ἀχιλλεῦ.

Ὁ Πρίαμος δηλαδή υποβάλλεται ἐπὶ τοῦ προκειμένου σὲ μιὰ μεγάλη συντριβὴ γιὰ νὰ μιλήσῃ ἔτσι στὸν φονέα τοῦ Ἑκτορα, ἔχει ὅμως μιὰ βαθεῖα ἐπίγνωση τῆς ἀνθρώπινης καρδιάς.

Ἡ πιὸ τρυφερὴ θύμηση πού θὰ μπορούσε νὰ προσφέρῃ στὸ γυιὸ τοῦ Πηλέα, ἦταν ἀναμφιβόλως ἡ θύμηση γιὰ τὴν ἡλικία τοῦ πατέρα του.

Ἔως τὴν ὥρα ὁ Πρίαμος δὲν ἐτόλμησε τίποτε νὰ πῇ γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του, ἀλλ' ἐξαφνα παρουσιάζεται μιὰ συσχέτιση τῆς ἡλικίας στὴν ὁποία εὐρίσκεται κι αὐτὸς καὶ πού εἶναι ἡ ἡλικία τοῦ ἴδιου μὲ τὴν ἡλικία τοῦ πατέρα τοῦ Ἀχιλλέα.

Τηλίκᾳ περ ἐγὼ, θολόφᾳ ἐπὶ γήρατος οὐδῶ.

Ἔτσι ὁ Πρίαμος δὲν μιλάει ἀκόμη γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του παρὰ συγχέοντάς τον μὲ τοῦ Πηλέως τὴν προσωπικότητα καὶ ἀναγκάζει συνεπῶς τὸν Ἀχιλλέα νὰ ἀντικρύσῃ τὸ πρόσωπον ἑνὸς βασιλῆα δυστυχισμένου καὶ ἱκετεύοντα, σὰν τὸ πρόσωπον τοῦ ἴδιου τοῦ πατέρα του.

Ἔτσι ἡ σύγκριση τῶν παροδικῶν στενοχωριῶν τοῦ Πηλέως μὲ τὰ ἀνεπανόρθωτα δεινὰ καὶ τὴ συμφορὰ τοῦ Πριάμου, προσφέρουν ἓνα μείγμα ὑπερόχου μορφῆς λύπης καὶ ἀξιοπρεπείας.

Ἐν τέλει μὲ δεξιότεχνίαν δὲν κατονομάζει ὁ Πρίαμος εἰς τὸν Ἀχιλλέα κανένα ἥρωα ἐκ τῶν Τρώων.

Λέγει μονάχα πὼς εἶχε ἓνα γυιὸ — χωρὶς νὰ κατονομάξῃ τὸν Ἑκτορα — ἀλλ' ἀφοῦ τοῦ θυμίζει πὼς τὸν σκότωσε κι αὐτὸν μαχόμενον γιὰ τὴν Πατρίδα, προσθέτοντας ἀπλούστατα μονάχα τὴν λέξη: Ἑκτορα.

Τὸν σὺ πρώην κτείνας ἀμυνόμενον περὶ Πάτρης:

Ἑκτορα...

Αὕτῃ ἡ μεμονωμένη λέξη στὴν ἀρχὴ τοῦ στίχου ἐξαφνιάζει τὸ μυαλὸ καὶ τὸ αὐτί, καὶ ἀποτελεῖ μιὰν ἔννοια πλήρη.

Ἔτσι δηλαδή ὁ υἱὸς τοῦ Πηλέως, φέρει στὴ θύμηση τοῦ τὴν ὑπεράσπιση τοῦ Ἑκτορα, τοῦ γυιοῦ τοῦ Πριάμου γιὰ τὴν Πατρίδα του, πρὶν ἢ τὸν κατονομάσῃ στὸν ἐχθρό του.

Μὲ ἄλλα λόγια:

Ἐὰν ὁ Πρίαμος κατωνόμαζε πρῶτα τὸν Ἑκτορα καὶ ὄχι τὴν ἀμυνα τοῦ Ἑκτορος γιὰ τὴν Πατρίδα τοῦ τὴν Τροία, στὸν νοῦ τοῦ Ἀχιλλέως θὰ ἤρχετο ἀμέσως ὁ Πάτροκλος.

Ἄλλ' ὁ Πρίαμος δὲν τοῦ παρουσίασε τώρα ἓνα ἥρωα Ἑκτορα ἀλλ' ἓνα πτώμα πού εἶναι παραδομένο ὡς βορὰ στὰ σκυλιὰ καὶ στὰ ὄρνεα.

Δὲν τὸν παρουσιάζει δὲ τὸν Ἑκτορα παρὰ μὲ μιὰ συγγνώμη: δηλαδή «ὡς ἀμυνόμενον περὶ πάτρης». Ἔτσι ὁ ὀργὴ τοῦ Ἀχιλλέως ἱκανοποιεῖται, γιατί ἐμφανίζεται ὡς θριαμβευτὴς ἑνὸς ἥρωος, ὁ ὁποῖος μονάχος του ὑπεράσπιζε τοὺς ἀδελφούς του καὶ τὰ τείχη τῆς Τροίας.

Καὶ ἐν τέλει ἀφοῦ τὸν παρακαλεῖ νὰ δείξῃ τὸν πρεπούμενο σεβασμὸ στοὺς θεοὺς, τοῦ θυμίζει γιὰ τελευταία φορὰ καὶ τὸν πατέρα του τὸν Πηλέα. Ἡ παράκληση αὕτῃ τοῦ Μονάρχου τοῦ Ἰλίου εἶναι τὸ ὑψιστον δεῖγμα τῆς ἀνθρώπινης παθητικότητος.

Chateaubriand

IV

Καὶ ἐρωτᾶται ἤδη:

Μοιάζει ἄραγε ἡ ἀνάλυση αὕτῃ τῶν στίχων τοῦ Ὀμήρου σὰν δεῖγμα ἀλλοτροπινῆς μορφῆς πολιτισμογονωτικῆς διδασκαλίας καὶ ἐρμηνείας τῶν κλασσικῶν συγγραφέων μας, μὲ τὰς θορυβώδεις γραμματικές, συντακτικές καὶ αἰσθητικές ἀναλύσεις πού σερβίρουν γιὰ τοὺς τροφίμους τῶν Γυμνασίων μας οἱ τυφλοσύρτες καὶ ἡ ξηρὰ ἐρμηνευτικὴ ἐργασία διαφόρων συναδέλφων;

Ὁ ἀναμάρτητος πρῶτος τὸν λίθον βαλέτω.

Πάντως εἶναι ἐπιβεβλημένον καὶ ἐνδείκνυται πλέον ἡ ἀναθεώρηση τῆς διδακτικῆς καὶ ἐρμηνευτικῆς μορφῆς τῶν κλασσικῶν μας συγγραφέων ἐὰν πρόκειται ὁ κλασικισμὸς νὰ συγκινήσῃ τὴν ψυχὴ τῶν ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν πού φοιτοῦν στὰ Γυμνάσια καὶ στὰ Λύκεια μας.

Ἀλλοιῶς... ὅς μὴ παραπονούμεθα, γιατί ὁ κόσμος ποτὲ δὲν ἦταν πιὸ φτωχὸς σὲ ἀνθρωπιὰ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ μας.

Εὐριπίδης Σούρλας

ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΧΩΡΙΣ ΤΙΜΩΡΙΑ

Ἡ πολύτιμη μαρτυρία ἑνὸς δασκάλου

Σὲ μιὰν ἐποχὴ ὅπου ὁ ἄνθρωπος κάνει ἀπεγνωσμένες προσπάθειες γιὰ νὰ σώσῃ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τίς, συχνά, καταστρεπτικὰς τεχνικές του κατακτήσεις, δὲν εἶναι λίγες ἐκεῖνες πού στηρίζουν τίς ἐλπίδες του στὴ δύναμη τῆς παιδείας. Ἔτσι, μᾶς ἔρχονται στὸ νοῦ ὀρισμένα λόγια τοῦ Pestalozzi: «Τὶ θὰ μᾶς ὠφελοῦσε πού βγήκαμε νικητὲς ἀπὸ τὴν πιὸ φοβερὴ καὶ τὴν πιὸ πρωτάκουστη κρίση πού συγκλόνισε ποτὲ ἓναν πολιτισμὸ, μίλοῦσε τὸ 1815. ἀλλὰ θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε τὸ ἴδιο ὑστέρᾳ ἀπὸ τὸν τελευταῖο πόλεμο, ἂν πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε στὸν ἑαυτοῦ μας πὼς διατηροῦμε μέσα μας τίς αἰτίες τῆς ἀναστάτωσης αὐτῆς καὶ πὼς, ἀργὰ ἢ γρήγορα, τὰ ἴδια μᾶς θὰ φέρουν τὰ ἴδια ἀποτελέσματα. Στὴν ἠθική, τὴν πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ κατὰπτωση τοῦ τόπου ἓνα μόνο φάρμακο ὑπάρχει: ἡ παιδεία, ἡ ἐνίσχυση τοῦ ἀνθρωπισμοῦ μέσα σὰν ἄνθρωπο».

Ποιὰ ὅμως ἡ ἔννοια καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς παιδείας; Εἶναι φυσικὰ διπλὴ: Νὰ μορφώσῃ — νὰ διδάξῃ, νὰ δώσῃ γνώσεις — νὰ διαμορφώσῃ — ἓναν χαρακτήρα, κάποια προσωπικότητα. Στὸν τόπο μας κάποια προσπάθεια βέβαια γίνεται στὸν πρῶτο τομέα γιὰ νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ τὸν ὀρισμὸ τοῦ «ὑπανάπτυκτου». Συστηματοποίηση καὶ εἰδίκευση στὰ προγράμματα, περισσότεροι δάσκαλοι καὶ σχολεῖα, περισσότερα τεχνικὰ μέσα, ἐφαρμογὴ ὀρισμένων Εὐρωπαϊκῶν προτύπων, ἐνοποίηση τῆς γλώσσας κ.λ.π. Παρ' ὅλο ὅμως πού μ' εὐγνωμοσύνη ἀπολαμβάνουμε τ' ἀγαθὰ τῆς τεχνικῆς προόδου, σήμερον κι ἀγαποῦμε τὴ μοντέρνα τέχνη, τὴ μοντέρνα ἀρχιτεκτονικὴ καὶ τὸν πρωτοποριακὸ κινηματογράφον, στὰ σχολεῖά μας, ἔχουμε μείνει στὴν ἐποχὴ τῶν παππούδων μας. Τὰ μόνα μέσα πού διαθέτει ὁ δάσκαλος γιὰ νὰ ἐπιβληθῇ εἶναι ἡ τιμωρία, ὁ βαθμὸς, οἱ ἀμοιβές, ἡ αὐστηρὴ κριτικὴ, ἡ καταστρεπτικὴ ἄμιλλα, τὰ λόγια. Τ' ἀποτελέσματα εἶναι αὐτὰ πού ξέρομε: 3—4

είναι οι «καλοί μαθηταί» μέσα σε μια τάξη από τριάντα, οι υπόλοιποι μετριότητες που πλήττουν και έχουν ως μόνο μέλημα να περάσουν στην άλλη τάξη όσο το δυνατόν πιο αναιμακτα, και μερικά ταραχοποιά στοιχεία, με καθαρά αρνητική συμπεριφορά. Έχουμε όμως τόσο συνηθίσει σ' αυτή την κατάσταση, ώστε δεν μας περνάει από το νοῦ, πώς θα μπορούσε ν' αλλάξει. Οι γονείς παραπονοῦνται βέβαια αλλά ίσως έχουν μαζί και την ενδόμυχη πίστη πως τὰ βάσανά τους (συνεχῆς παρακολούθηση και προτροπή για διάβασμα, ἀπειλές, καλοπιάσματα) είναι οι παιραίτητες «θυσίες» που κάνουν για τὰ παιδιά τους. Και οι δάσκαλοι; Αὐτοὶ εἶναι οἱ μεγαλομάρτυρες σ' ὅλη αὐτή τὴν ὑπόθεση. Ξεκινοῦν, σὰν τοὺς ἱερωμένους, με τὸ συναίσθημα τῆς ἀποστολῆς που ἔχουν νὰ ἐκπληρώσουν, εἶναι ὅμως τόσα τὰ ἐμπόδια, που ἀντιμετωπίζουν (ἀπὸ τὴν μιὰ ἢ ὅλη που πρέπει νὰ διδάξουν, ἀπὸ τὴν ἄλλη ἢ τάξη που πρέπει νὰ δαμάσουν) ὥστε γρήγορα ἐγκαταλείπουν τὸν ἀγῶνα καὶ τὰ πρῶτα τοὺς ὄνειρα, κοιτάζοντας μόνο πῶς θὰ ἀποκριθοῦν στὶς ἄμεσες ἀνάγκες τῆς τάξης: ἐπιπλήττουν, τιμωροῦν, ἐξορκίζουν, ἐξευτελίζουν κι' ἐξευτελίζονται. Ὅσοι ἔχουν ἱκανότητες δικτάτορες, ἢ μάγου ἢ θηριοδασαστοῦ κατορθώνουν νὰ ἐπιπλεύσουν. Αὐτὲς ὅμως εἶναι ἐξαιρέσεις. Γενικά, παρ' ὅλες τὶς γνώσεις ὁ δάσκαλος βγαίνει ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία ἢ τὸ Πανεπιστήμιο καὶ μπαίνει στὴν τάξη ἀπροετοίμαστος.

Γι' αὐτὸ σήμερα, ἡ μαρτυρία τοῦ Oscar Spiel, τοῦ Βιεννέζου δασκάλου, που διηύθυνε τὸ Πειραματικὸ Σχολεῖο τῆς Βιέννης γιὰ εἴκοσι χρόνια, χωρὶς βαθμοὺς χωρὶς τιμωρίες με πραγματικὴ αὐτοδιοίκηση καὶ με βάση τὴν Ἀτομικὴ Ψυχολογία τοῦ Adler, εἶναι ἓνα ἐλπιδοφόρο μήνυμα γιὰ κάθε δάσκαλο που νοιώθει καὶ βλέπει τὴν ἀκαταλληλότητα τῶν σημερινῶν μεθόδων στὰ σχολεῖα μας, γιὰ κάθε ἄνθρωπο «καλῆς θέλησης». «Πειθαρχία χωρὶς τιμωρία» ἦταν τὸ κυριώτερο ἐπίτευγμα τοῦ σχολείου αὐτοῦ, καὶ ὁ Spiel, μέσα στὸ βιβλίο του ἐκθέτει ὄχι μονόχα τὴν ψυχολογικὴ θεωρία που στάθηκε ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐπιτυχημένου πειράματός του ἀλλὰ καὶ τὴν τεχνικὴ που χρειάζονται νὰ μεταχειριστῇ ὁ δάσκαλος γιὰ νὰ πετύχῃ. «Συχνὰ οἱ ἄνθρωποι μιλοῦν με κάποια περιφρόνηση γιὰ τὴν πρακτικὴ πλευρὰ στὴν τέχνη τῆς διδασκαλίας, λέει ὁ Spiel στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου του. Ὅμως στὰ μάτια τοῦ κάθε τεχνίτη καὶ τοῦ κάθε καλλιτέχνη ἡ τεχνικὴ κατάρτιση ἀξίζει πολλὰ.

Κανένας δικηγόρος δὲν θεωρεῖ τὸ ἐπάγγελμά του ἱκανὸ χωρὶς τὴν πράξη ὅπως καὶ κανένας γιατρὲς δὲν ξεχνᾷ νὰ ἐφορμόσῃ κάποια πρακτικὴ. Θάπρεπε λοιπὸν ὁ δάσκαλος, με μιὰ τέτοια ὑπεύθυνη ἀποστολὴ που ἔχει ἀπέναντί του τὸ σύνολο νὰ διστάζῃ νὰ μάθῃ κάθε τι που ἀπαιτεῖ ἡ δουλειὰ αὐτὴ στὴν πράξη τῆς;

Δὲν ὑπάρχει βέβαια ἀμφιβολία, πῶς ἡ θερμὴ καὶ ὁ ἐνθουσιασμός, ἡ προσωπικὴ ἀξία καὶ ἡ τιμιότητα καί, πάνω ἀπ' ὅλα, ἡ ἀγάπη δίνουν τὴν ὑπεροχὴ στὸ ἐπάγγελμα τοῦ δασκάλου· πόσο ὅμως συχνὰ καὶ κατὰ ποῖο τραγικὸ τρόπο δὲν εἶναι κρίμα νὰ βλέπουμε ἓναν ἐξαιρετικὸ καὶ ἐνθουσιώδη δάσκαλο ν' ἀποτυγχάνῃ καὶ νὰ χάνῃ τὸ ἐπαγγελματικὸ του ἐνδιαφέρον ἀπλῶς καὶ μόνο γιατί ἀγνοεῖ τὴν καθαρὰ τεχνικὴ καί, ὑποτίθεται, ἀσήμαντη πλευρὰ τοῦ ἐπαγγέλματός του.

Σ' αὐτὸ λοιπὸν τὸ βιβλίο προσπάθησα ν' ἀσχοληθῶ με τὸ θέμα τῆς τεχνικῆς, καὶ νὰ δείξω, ἰδιαίτερος, πῶς τὸ Σύστημα τῆς Ἀτομικῆς Ψυχολογίας Adler μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ τὸ δάσκαλο στὰ προβλήματα πρακτικῆς φύσεως που τὸ ἀποσχολοῦν.

Προχώρησα λίγο ἢ πολὺ συστηματικὰ ἀρχίζοντας με ἀπλὰ θέματα

ὀργάνωσης καὶ ἐλέγχου τῆς τάξης, πράγματα που θὰ εἶναι ἴσως γνωστὰ σε πολλοὺς δασκάλους, καὶ ἔφτασα ὡς τὰ προβλήματα που χρειάζονται, γιὰ νὰ λυθοῦν, τὴ νεώτερη αὐτὴ κατανόηση τῆς παιδικῆς σκέψης που δίνει ἡ ἀντιεριστὴν ψυχολογία.

Τι ἦταν αὐτὸ που γοήτευσε τὸ Oscar Spiel στὴν ψυχολογικὴ θεωρία τοῦ Αὐστριακοῦ φιλοσόφου καὶ ψυχολόγου; Ἡ διερεύνηση τῶν κινήτρων καὶ ἡ ἑξήγηση που δίνει τῆς ἀνθρώπινης συμπεριφορᾶς. Ἡ ἀναγνώριση τοῦ ἀνθρώπου σὰν κοινωνικοῦ κατ' ἐξοχὴν ὄντος. Ἡ ἐρμηνεία κάθε ἀρνητικῆς ἢ βλαβερῆς, κοινωνικῆς, συμπεριφορᾶς σὰν ἐνδειξη, πῶς τὸ ἄτομο δὲν ἔχει βρῇ τὴ θέση του μέσα στὴν ὁμάδα οἰκογένεια, σχολεῖο, κοινωνία τῆς ὁποίας ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι μέλος. Ἐπαναφορὰ στὴν ὁμαλότητα γίνεται. 1) Με τὴν διερεύνηση καὶ τὴν ἀνακάλυψη τῶν κινήτρων, που κρύβονται πίσω ἀπὸ κάθε ἀρνητικὴ πράξη. 2ον: Με τὴν διόρθωση τῆς σφαλερῆς εἰκόνας που ἔχει τὸ ἄτομο γιὰ τὸν ἐαυτό του 3ον: Με τὴν προσάρτηση στὴν ὁμάδα με τὴ βοήθεια τῆς θετικῆς συμβολῆς τοῦ ἀτόμου στὸ καλὸ τοῦ συνόλου. Ὁ ἄνθρωπος μονάχα μέσα στὴν ὁμάδα ἀποκτὰ τὶς ἀνθρώπινες ιδιότητές του, βρίσκει τὴ δικαίωση, τὴν ἰσορροπία του. Ἐν μείνῃ ἀπομονωμένος εἶναι κατὰδικασμένος νὰ ἀποτύχῃ. Ἡ ἐξήγηση αὐτῆς ἰσχύει τόσο γιὰ τὸν νευρωτικὸ, τὸν ψυχοπαθῆ, τὸν ἐγκληματία, ὅσο καὶ γιὰ τὸν παραστρατημένο ἔφηβο, ὁ κακὸς μαθητὴς, τὸ «δύσκολο» παιδί στὸ σπῆτι, εἶναι διαβάθμιση τῆς ἀποτυχίας αὐτῆς.

Ὁ Spiel βρῆκε στὴν ἀντιμετώπιση αὐτῆς, τὴ διατύπωση μιᾶς ἀλήθειας που εἶχε ζήσει τόσα χρόνια σὰ δάσκαλος. Οἱ τεμπέληδες του, οἱ καθυστερημένοι, ἔκρυβαν ψυχρὲς ἀποθαρρυνμένες, παιδιὰ ἀγχώδη ἢ παρμελημένα, παιδιὰ που οἱ καθημερινὲς ἀπειλές καὶ τιμωρίες τοῦ σχολείου ἐξαχρείωναν ἀκόμη περισσότερο. Ἦταν κι' αὐτὰ περιπτώσεις που εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ κάποια θεραπεία.

Τὸ χάος, ὅπου ἡ μεταπολεμικὴ περίοδος τοῦ 1920 ἔρριξε τὴν Αὐστρία, ἔμελλε ν' ἀνοίξῃ τὸ δρόμο στὴν ἐφαρμογὴ τῆς νέας αὐτῆς, τότε, ἀντιμετώπισης καθὼς καὶ σε νέους τρόπους θεραπείας. Ὁ τόπος περνοῦσε τότε μιὰ ἐποχὴ στέρησης καὶ οἰκονομικῆς ἀνέχειας τέτοιας, ὥστε ἡ ἀνεργία, ἡ ἀναπηρία καὶ συχνὰ ὁ θάνατος τοῦ πατέρα εἶχαν διαλύσει καὶ τασκίσει τὶς οἰκογένειες καὶ εἶχαν γεμίσει τοὺς δρόμους τῆς Βιέννης με παραστρατημένους παιδιά. Τὸ κράτος γρήγορα εἶδε πῶς τὰ παιδικὰ δικαστήρια καὶ τ' ἀναμορφωτήρια ἦταν τὰ πιὸ ἀκατάλληλα μέσα γιὰ τὴν ἀναχαίτιση τῆς ἐπιδημίας αὐτῆς. Καὶ ζήτησε τὴ βοήθεια τῆς ἐπιστήμης. Ἀνέθεσε στὸν Alfred Adler τὴν ὀργάνωση ἐδικῶν ἱατροπαιδαγωγικῶν Σταθμῶν (Child Guidance Clinics) ὅπου οἱ παραστρατημένοι ἔφηβοι δὲν ἐξετάζονταν πιά σὰν ἀπλοὶ παραβάτες ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ ὑποβληθοῦν σὲ ἐιδικὴ ψυχιατρικὴ ἀνάλυση καὶ θεραπεία. Ἦταν αὐτὸ ἓνα τολμηρὸ βῆμα γιατί οἱ μέθοδοι τῆς νεώτερης ψυχολογίας ἦταν ἀκόμη ἀγνωστοί.

Γιὰ νὰ ἐπιδρώσῃ τὶς «Κλινικὲς» αὐτὲς ὁ Adler ὀργάνωσε ἓνα σῶμα ἐθελοντῶν. Πολλοὶ ὅμως ἀπὸ τοὺς γιατροὺς αὐτοὺς δὲν ἦταν ἀρκετὰ ἐξοικειωμένοι με τὶς νέες ἀρχές, ὑπῆρχε δὲ καὶ ἄμεση ἀνάγκη νὰ συγκεντρώσῃ ἀκόμη περισσότερους. Τὰ θεωρητικὰ μαθήματα που δὲν ἔπαυε νὰ παραδίδῃ, δὲν ἐπαρκούσαν. Ἔτσι ὁ Adler ἀρχισε νὰ δέχεται σπουδαστὲς τὴν ὥρα που ἐξέταζε μιὰ περίπτωσι παιδιοῦ. Φυσικά, πολλοὶ ἀντίπαλοί του ξεσηκώθηκαν ἐναντίον του, ἐπεὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ Adler παρεβίβαζε «τὴν ἱερότητα τοῦ ἐξεταστικοῦ χώρου». Ἰσως αὐτὸ νὰ ἦταν ἔτσι, ἡ ἀνάγκη ὅμως περισσοτέρων ἐδικευμένων βοηθῶν ἦταν ἐπιτακτικὴ καὶ συγκρόνησε, ὁ τρόπος αὐτός, ἔφερε, τελείως ἀναπάντεχα, τὰ πιὸ ἐκπληκτικὰ ἀ-

ποτελέσματα. Συχνά ο Adler στρεφόταν από το παιδί το οποίο εξέταζε, προς το άκροατήριο, ζητώντας από κάποιο μέλος του να πη κι' αυτός αν δεν είχε ζήσει, στο παρελθόν, δυσκολίες όμοιες με το παιδιού, "Ετσι ξεκινούσε και αναπτύσσονταν μια συζήτηση, όπου το παιδί, πού, ως τότε, αντιμετώπιζε τον έαυτο μονάχα σαν αντικείμενο κατακραυγής και περιφρόνησης των ενηλίκων, ένοιωθε τώρα αντίθετα, να βρίσκεται στο κέντρο μιας ομάδας γεμάτης συμπάθεια και κατανόηση, μερικά μέλη της οποίας όμολογούσαν πως είχαν γνωρίσει άποτυχίες χειρότερες από τις δικές του, πως δεν ήταν αυτές αίτια φόβου και ένοχης και πως μπορούσε εύκολα να τις ξεπεράσει. Έτσι, σχεδόν τυχαία, από την έπιτακτική ανάγκη ειδικευμένων ανθρώπων, γέννηθηκε ή μέθοδος της Όμαδικής Θεραπείας (Group Therapy), πού έχει σήμερα διαδοθεί σε ομάδες ενηλίκων και εφαρμόζεται σε συνεχώς αύξανόμενη κλίμακα.

Η πρώτη έπαφή πού είχε ο Spiel με τη διδασκαλία του Adler στάθηκε γι' αυτόν μια πραγματική «άποκάλυψη», όπως λέει και ο ίδιος. «Είχα βέβαια, πολλές φορές άκούσει να μιλούν για τις ιατροπαιδαγωγικές κλινικές του Adler, αλλά ως τότε υπέθετα πως ή ψυχολογία του μπορούσε να βοηθήσει αποκλειστικά καθαρά παθολογικές καταστάσεις. Δεν είχα συνειδητοποιήσει τον καθολικό χαρακτήρα της διδασκαλίας του ή πως θα μπορούσε κάθε δάσκαλος να την εφαρμόσει σε κάθε παιδί. Είχα προηγουμένως μελετήσει την ψυχολογία του Freud για ένα χρόνο, δεν μπόρεσα όμως να βρω εκεί τίποτα πού θα μπορούσα να εφαρμόσω στη δουλειά μου σαν δάσκαλος. Άπο τη στιγμή πού άκουσα τη διάλεξη του Adler, κατάλαβα πως είχα βρει τη λύση των προβλημάτων μου.» "Ετσι άρχίζει να παρακολουθεί τη λειτουργία των ιατροπαιδαγωγικών Σταθμών, την εφαρμογή της θεραπείας, με τη βοήθεια της όμαδικής συζήτησης, και πρό παντός την ίδια την τεχνική της συζήτησης αυτής μέσα στην ομάδα, πού όνειρεύεται τώρα να μεταφέρει σε μιάν άλλη, δική του ομάδα, στην τάξη του, σε όσο το δυνατόν περισσότερες τάξεις. (Στο βιβλίο, ή εφαρμογή του συστήματος αναφέρεται στις τάξεις πού αντιστοιχούν σε παιδιά από 10 έως 14 έτών). «Η τάξη θα πάρη έτσι το χαρακτήρα μιας θεραπευτικής ομάδας — μια ομάδα πού θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να βοηθήσει τους αδύνατους και τους καθυστερημένους στα μαθήματα, να κεντρίσει το ενδιαφέρον των όκνηρών και να ήρεμήσει τους ταραχοποιούς.» Τελείως αυτόματα, ο τρόπος αυτός έλυνε το πρόβλημα της πειθαρχίας.

Τέσσερα χρόνια κρατά ή θητεία του πλάι στο Adler, ενώ παραλλήλως διευθύνει αυτό πού όνομάζεται πιά Πειραματικό Σχολείο της Βιέννης, γιατί έδω καταπιάνεται να βάλη σε πράξη το παιδαγωγικό σύστημα πού ανταποκρίνεται στο ίδανικό του. Η φήμη του σαν ειδικού για «δύσκολα» παιδιά, όσο πάει και απλώνεται. "Ετσι άπ' όλη τη Βιέννη, έκτός από τον δικό του τομέα πού βρίσκεται σε μια κακόφημη γειτονιά και πού συγκεντρώνει τα παιδιά των οικογενειών αυτών, του στέλνουν κι' άλλα, με βεβαρημένο μητρώο, παιδιά πού έχουν επανειλημμένα αποβληθεί από άλλα σχολεία, πού έχουν κλέψει, συχνά με άνώμαλη σεξουαλική ζωή, παιδιά πού ή άστυνομία έχει συλλάβει ν' άλητεύουν. Κάθε δάσκαλος ξέρει πόσο καταστρεπτικό είναι να βάζεις τέτοια προβληματικά παιδιά μέσα σε μια τάξη. Κι' όμως ο Spiel καταφέρνει ν' αναφέρει πως: «Άπό τα 63 παιδιά με βεβαρημένα μητρώα πού μάς έστειλε ή άστυνομία να επαναφέρουμε στη όμαλή ζωή 60.» Γι' αυτόν κάθε παιδί είναι και μια περίπτωση. Η γνώση της ψυχολογίας του έπιτρέπει να πλησιάσει και να αναλύσει το παιδί. Το

παιδί ξαναβρίσκει τον έαυτο του. Μεγάλο όμως μέρος της έπιτυχίας του το βασίζει στην έπίδραση της ομάδας.

Με περισσότερες λεπτομέρειες: Πώς έχει οργανώσει ο Spiel τις πειραματικές του τάξεις; Τι διδάσκει έκτός και μαζί με τα μαθήματα; Ποιό είναι το πρόγραμμά του;

Κάθε παιδί είναι μέλος μιας κοινότητας — της τάξης —. Σ' αυτήν μέσα την κοινότητα, την ομάδα, έχει κάποια δραστηριότητα, προσφέρει κάτι. "Αν άνήκει στους καλά καταρτισμένους μαθητές, θ' άνήκει και στην ομάδα «βοηθείας» πού έχει οργανωθεί μέσα στην τάξη, και θα βοηθήσει τους αδύνατους να συμπληρώσουν τα κενά πού παρουσιάζουν. "Αν έχει καλλιτεχνικά ενδιαφέροντα ή τον ενδιαφέρουν τα σπόρ, θ' άσχοληθεί με την οργανωτική άναλόγων έκδηλώσεων. Δουλειά του δασκάλου θα είναι ν' αφήσει κάθε κριτική μιας άρνητικής συμπεριφοράς, να προσπαθήσει να βρή ό,τι το θετικό παρουσιάζει ο χαρακτήρας του δύσκολου παιδιού και να ένθαρρύνει δραστηριότητες στην κατεύθυνση αυτή, να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για μια πρώτη έπιτυχία πού είναι πάντα ή άρχή μιας στροφής του παιδιού σε σκοπούς πιο έποικοδομητικούς, σε μιάν άποκατάσταση της κακής εικόνας πού είχε ως τώρα για τον έαυτο του.

Όλα τα παιδιά είναι μέλη της ομάδας πού συζητεί. Το κύριο θέμα είναι ή όργάνωση της αυτοδιοίκησης και ή τήρηση της πειθαρχίας χωρίς τη βοήθεια άστυνομικών μέσων και τιμωρίας. Μέλημα άκόμη της κοινότητας είναι να παρουσιάσει ένα έναίο έπίπεδο έπίδόσεως στα μαθήματα. Ίκανοποίηση των μαθητών δεν θα είναι πιά ο καλός βαθμός ή ο έπαινος, ή θεαματική σύγκριση με τους κατωτέρους, αλλά το συναίσθημα της προόδου όλης της ομάδας. Ο δάσκαλος πού πάντα έμπνέει και καθοδηγεί τις συζητήσεις και τις προσπάθειες αυτές, άποφεύγει συστηματικά τη θέσπιση νόμων και κανονισμών, γιατί συχνά αυτοί προκαλούν την αντίσταση του παιδιού. Η ζωή μέσα στην ομάδα θα βοηθήσει το παιδί να καταλάβει πως ώρισμένοι τρόποι συμπεριφοράς είναι καταστρεπτικοί ένω, αντίθετα, άλλοι άναγκαίοι και όφέλιμοι για την έπιτυχία των σκοπών της κοινότητας.

Άς άκούσουμε πως άκριβώς αντιμετώπιζει ο Spiel το θέμα αυτό:

Όταν μιλούμε για την διοθέτηση ώρισμένων προτύπων και τη θέσπιση μιας νομοθεσίας, τίθεται άμέσως το έρώτημα: Ποιά θα είναι ή μορφή πού θα δώσουμε σ' αυτό; Και υπάρχουν έδω, γνώμες άρκετά διαφορετικές. Πολλοί είναι υπέρ της θεσπίσεως νόμων καθάρα διατυπωμένων πού θα πρέπει να καταγραφούν ώστε να μπορεί ή κοινότητα, ν' άναφερθεί σ' αυτούς όποτε παραστή άνάγκη. Με άλλα λόγια, την κωδικοποίηση των νόμων της τάξης. Άλλά ή δυσκολία έδω είναι, και όποιοσδήποτε έχει μια πρακτική διδακτική πείρα θα συμφωνήσει μαζί μας, πως οι περιπτώσεις όπου χρειάζεται να επαναφέρουμε τη συμπεριφορά ενός παιδιού στα έπιθυμητά πρότυπα είναι τόσες και ποικίλουν τόσο, ώστε άκόμη και μια κωδικοποίηση πού δεν θα ξεχνούσε ούτε τις πιο άσήμαντες λεπτομέρειες, δεν θα μπορούσε να κάλυψη το κάθε θέμα πού προκύπτει από τις πολύπλευρες σχέσεις των παιδιών μεταξύ τους και με τους δασκάλους τους. Κι' άκόμη, ή προσωπική μας πείρα μάς έχει διδάξει πως πολλά παιδιά το βάζουν σαν σκοπό ν' άνακαλύψουν τα κενά σε μια τέτοια νομοθεσία. Κι' όταν το καταφέρουν άναγγέλλουν θριαμβευτικά: «Τίποτα δεν προβλέπεται γι' αυτό το παράπτωμα μέσα στη νομοθεσία της τάξης μας!» Πρέπει ν' άποφύγουμε κάθε διαχωρισμό της κοινότητας της τάξης σε δυό στρατόπεδα, με τα καλά πρόβατα από τη μια και τα κακά από την άλλη, πού ψάχνουν συνεχώς να

βρούν κάποιο κενό στην τραγέλαφο των κανονισμών και των απαγορεύσεων, κοροϊδεύοντας έτσι νόμους και νομοθέτες.

Η θέσπιση μιάς νομοθεσίας δεν είναι άλλο από τη δημιουργία μιάς κοινωνικής άμυνας με τη βοήθεια ξένων μέσων. Στην ουσία του όμως αυτό καθώς μια ματιά στον κόσμο των ενήλικων είναι αρκετή για να μας πείσει δεν είναι με κανένα τρόπο, αρκετό. Στην πραγματικότητα, ο κόσμος δεν στερείται νόμων και κανονισμών, άλλ' αυτό που πολύ συχνά λείπει είναι η ένδομη παραδοχή κι' επιδοκιμασία του νόμου. Κι' έδω υπάρχει κάποιο κενό στη θεωρία που πρεσβεύει πως, σχολική αυτοδιοίκηση σημαίνει, κατ' αρχήν, ότι τα ίδια τα παιδιά κατορθώνουν τη νομοθεσία που θα έλεγχε τη δική τους συμπεριφορά. Ένας νόμος που θεσπίζεται από την ίδια την κοινότητα, δεν πρόκειται, για το λόγο αυτό, να γίνει πιο σεβαστός από έναν άλλο που θα έχει επιβληθεί από τρίτους. Στη μακρόχρονη πείρα μας έχουμε συναντήσει παιδιά που καταδιώκουν με ιδιαίτερη αυστηρότητα τους παραβάτες, που ζητούν την κατακύρωση σκληροτέρων ακόμη νόμων, και αργότερα, παραβιάζουν άκριβως τους νόμους αυτούς που έχουν οι ίδιοι ζητήσει και ψηφίσει. Τέτοιες εμπειρίες είναι φτιαγμένες για ν' αποβάλλουν κάθε αλαζονεία από τις προσδοκίες μας. Δεν πρέπει τόσο ν' αναζητούμε την καταστολή των παραβάσεων και της απειθορχίας με εξωτερικούς κανονισμούς, όσο, αντίθετα, πρέπει να ένθαρρύνουμε τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν τις ήθικες αξίες σαν τέτοιες και να τα οδηγήσουμε σε μιάν ένδομη παραδοχή του νόμου.

Ας δούμε τώρα πως αυτοδιοικείται ή κάθε κοινότητα. Κάθε τάξη έχει τους δικούς της επιμελητές, όργανους ομάδων και βοηθούς που εκλέγονται από τα ίδια τα παιδιά. Η δουλειά των επιμελητών είναι περισσότερο διοικητική, ενώ οι αρχηγοί τάξεων και ομάδων έχουν σαν σκοπό να επηρεάζουν τη συμπεριφορά της τάξης. Ο αρχηγός της τάξης δεν έχει καμιά εξουσία, δεν μπορεί να δίνει διαταγές. Μπορεί στην αρχή να προσπαθήσει να το κάνει, αλλά δεν θα καταφέρει πολλά πράγματα. Αναγκαστικά, παύει να παριστάνει το αφεντικό και προσπαθεί με φιλικότερο τρόπο να επηρεάσει τα μέλη της ομάδας του. Οι αρχηγοί μαθαίνουν έτσι να υπερνικούν τα φυσικά εμπόδια προς μια δημοκρατική αρχηγία, ώστε από αστυνομικοί να γίνονται αρχηγοί. Είναι ενδιαφέρον να δούμε πως ο Spiel περιγράφει τα διαδοχικά αυτά στάδια:

Η δουλειά των αρχηγών αυτών είναι πραγματικά δύσκολη.

Η σπουδαιότερή τους αποσχόληση είναι να φροντίζουν για την καλή συμπεριφορά κάθε μέλους της ομάδας πριν από τα μαθήματα καθώς και στα διαλείμματα. Η τάξη διαιρείται σ' έναν αριθμό ομάδων με 5-6 παιδιά ή κάθε μία. Κάθε ομάδα εκλέγει έναν αρχηγό. Όλα τα παιδιά της τάξης μαζί εκλέγουν τον αρχηγό της τάξης. Σημασία μεγάλη έχει έδω το πνεύμα μέσα στο οποίο οι αρχηγοί αυτοί εκτελούν τα καθήκοντά τους. Η μακρόχρονη πείρα μας μας έχει διδάξει πως στην αρχή, οι αρχηγοί αυτοί έχουν τη τάση να θεωρούν τη δουλειά τους σαν δουλειά επιτηρητού.

Καλύπτονται με την πορφύρα της εξουσίας, σκορπίζουν παντού διαταγές, ξαφνικά όμως, ανακαλύπτουν, κατάπληκτοι, πως οι άλλοι δεν τους υπακούουν πάντα. Στο σημείο αυτό έρχονται τρέχοντας στον καθηγητή, γεμάτοι πικρά παράπονα και ζητώντας να τιμωρηθούν αυστηρά τα παιδιά που έχουν άρνηθεί ν' αναγνωρίσουν την εξουσία τους. Η συχνότητα με την οποία συμβαίνει αυτό δεν θα πρέπει να οδηγήσει σε μια πρόωγη εγκατάλειψη του πειράματος της αυτοδιοίκησης, ίσως με τη δικαιολογία: «Τα παιδιά δεν είναι ακόμη ώριμα για αυτοδιοίκηση και δεν έχουν πάψει

να χρειάζονται τη σταθερή μεταχείριση του δασκάλου». Όταν ο δάσκαλος άρνηθεί να ενδώσει στις απαιτήσεις των αρχηγών αυτών, αυτοί θα γυρίσουν πίσω στη δουλειά τους και θα τη συνεχίσουν για λίγο. Αλλά σχεδόν πάντα, με μαθηματική ακρίβεια, θα ξαναγυρίσουν και θα πουν στο δάσκαλο πως θέλουν να παραιτηθούν. Και πάλι, αυτό δεν πρέπει να οδηγήσει στην εγκατάλειψη του πειράματος, αλλά μάλλον να χρησιμοποιηθεί σαν μια ευπρόσδεκτη ευκαιρία για να επέμβει ο δάσκαλος με τρόπο πραγματικά παιδαγωγικό και με βάση την προσωπική αυτή εμπειρία των παιδιών. Οι αρχηγοί έχουν δεί, στην πράξη, πως ο τρόπος με τον οποίο κανονίζουν την υπεύθυνη εργασία που τους έχουν αναθέσει, δεν είναι αποτελεσματικός. Έτσι βρίσκουμε την ευκαιρία να καλέσουμε τους αρχηγούς αυτούς σε σύσκεψη για να συζητήσουν την κατάσταση και τους ένθαρρύνουμε να ανακαλύψουν μοναχοί τους πια είναι τα λάθη που έχουν κάνει. Σαν με να αποτέλεσμα της συζήτησης αποφασίζουν πως, στο μέλλον, θα υποθέσουν μια στάση πολύ πιο φιλική απέναντι σ' άλλα παιδιά και δεν θα είναι τόσο αυταρχικοί, και πως, στα εβδομαδιαία δελτία τους θα υπογραμμίζουν μάλλον τα ευνοϊκά σημεία στην κίνηση της τάξης. παρά τα δυσμενή.

(Συνεχίζεται)

Ιουλία Καβαθά, Ψυχολόγος

Η ΑΛΜΑΤΩΔΗΣ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΩΝ ΕΠΟΠΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ

«Το εποπτικόν μέσον διδασκαλίας είναι όργανον, το όποιον υποβοηθεί την μετατροπήν μιάς μορφής πνεύματος εις συστατικόν της ψυχής».

Eduard Spranger
(Μέγα Βραβείον Ζ' Didacta)

Το έτος 1949 ιδρύθη ο Γερμανικός Σύνδεσμος Μέσων Διδασκαλίας, και μετά τρία έτη, το 1952, ο Ευρωπαϊκός Σύνδεσμος Μέσων Διδασκαλίας (Eurodidac), οστις αριθμεί σήμερα περί τα 400 μέλη εξ 20 ευρωπαϊκών χωρών. Ο (Eurodidac) αποτελεί σχηματισμόν μιάς ευρωπαϊκής οικονομικής ενώσεως εις την οποίαν συμμετέχουν οι σημαντικώτεροι κατασκευασταί μέσων διδασκαλίας και εκδότηι σχολικών βιβλίων.

Τοῦτο ἐγένετο εἰς τὴν δύσκολον περίοδον μεταπολεμικῶν ἐτῶν, ὅταν εἰς τὰς χώρας τὰς δοκιμασθείσας ὑπὸ τῆς καταστρεπτικῆς μανίας τοῦ πολέμου τὰ σχολεῖα στὰ σχολικὰ κτίρια καὶ τὰ διδακτικὰ μέσα εἶχον σχεδὸν ὁλοσχερῶς καταστραφῇ. Ἡ ἐκπαίδευσις, ὡς καὶ εἰς τὴν χώραν μας, ἐξετελείτο τότε ἀναγκαστικῶς καθ' ὁμάδας ἀλληλοδιαδόχως καὶ εἰς ὑπερπληρωμένας αἰθούσας, ἐπὶ πλέον δὲ ὑπῆρχεν ἑλλειψὶς διδασκάλων καὶ εποπτικῶν μέσων. Οὕτω μὲν ἐκ τῶν κυριωτέρων φροντίδων συνίστατο εἰς τὸν ἐφοδιασμόν τῶν σχολείων δι' εποπτικῶν μέσων διδασκαλίας. Ὁ Σύνδεσμος ὅμως ἔθεσε ταυτοχρόνως ὡς σκοπὸν τοῦ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μέσων διδασκαλίας.

Ἡ μεγάλη ἀξία τῶν Ἐκθέσεων ἐποπτικῶν μέσων διδασκαλίας ἀνεγνωρίσθη ἤδη κατὰ τὴν δύσκολον ἐκείνην περίοδον καὶ ὁργανώθησαν ἀνά διετίαν αἱ πρώται Εὐρωπαϊκαὶ Ἐκθέσεις Μέσων Διδασκαλίας. Διὰ πρώτην φοράν διοργανώθη ἡ Ἐκθεσις Didacta τὸ 1951 εἰς Langen παρὰ τῇ πόλει

της Γερμανίας Φραγκφούρτη/Μάιν. Μέχρι της ΣΤ' Didacta του 1961 εις Στρασβούργον αι Έκθέσεις έστεγάζοντο αποκλειστικώς εις σχολικά κτίρια. Αι Έκθέσεις ανεπτύσσοντο κάθε φοράν και περισσότερον και ούτω κτίριον Έκθέσεων της πόλεως ταύτης.

Η Η' Didacta έλαβε χώραν εις Βασιλείαν της Έλβετίας εις τας αίθουσας της Έλβετικής Έκθέσεως Προτύπων, μετείχον δέ εις αυτήν 500 έκθέται εκ 16 χωρών επί συνολικής έκτάσεως 35 000 τετρ. μέτρων.

Κατά την ένακτρήριον τελετήν της Έκθέσεως, την 24.6.66, ώμίλησαν:

α) ο κ. H. P. Tschudi, όμοσπονδιακός Σύμβουλος,

β) ο κ. F. Hauser, Πρόεδρος του Κυβερνητικού Συμβουλίου του Καντονίου πόλεως Βασιλείας,

γ) ο κ. Walter Dümmerly, Πρόεδρος του Εύρωπαϊκού Συνδέσμου Μέσων Διδασκαλίας, κηρύττων την ένορξιν της Έκθέσεως έν Βασιλεία και, τέλος,

δ) ο κ. Dr. Hermann, Hauwirth, Διευθυντής της Έλβετικής Έκθέσεως Προτύπων, όστις άπένειμε τό καθιερωθέν από της Ζ' Didacta της Νυρεμβέργης «Βραβείον Pestalozzi», όπερ άπονέμεται εις πρόσωπα ώς και εις Ιδρύματα διακρινόμενα εις θέματα παιδαγωγικά και εκπαιδευτικά.

Διά της καθιερώσεως του βραβείου τούτου ύπογραμμίζεται ιδιαιτέρως ή πνευματική ύπόστασις της κατ' έξοχην έμπορικής ταύτης διεθνούς είδικής Έκθέσεως.

Τό έν λόγω βραβείον άπενεμήθη πρό τριετίας, από την Ζ' Didacta, εις τόν διακεκριμένον παιδαγωγόν και μεταρρυθμιστήν της Παιδείας, καθηγητήν Eduard Spranger, όστις κατά την τελετήν της άπονομής άπουσίασε ύπήρξε τό τελευταίον χαρμόσουν γεγονός της ζωής του. Μία δικάια άνα-Παιδαγωγικής.

Κατά την έφετεινήν Έκθεσιν της Η' Didacta τό βραβείον Pestalozzi τόνιου Appenzell. Τό Ιδρυμα «Παιδικό χωριό Pestalozzi» εις Trogen του Καν-έώρτασε τά 20 χρόνια από της συστάσεώς του, έχει λάβει τόν χαρακτηρισμόν κοινότητος άνοικτής δι' όλόκληρον τόν κόσμον. στεγάζει και μορφώνει σήμερα πλέον τών 200 παιδιών από την Ιταλίαν, Γαλλιαν, Γερμανίαν, Αγγλίαν, Φινλανδίαν, Ούγγαρίαν, Αύστρίαν, Ελλάδα και Έλβετίαν και ήτοι εκ 12 χωρών. Πρόκειται, φυσικά, περί άπόρων παιδιών. Η μόρφωσις τών γίνεται εις 2 στάδια και δέ παρέχεται ή στοιχειώδης διδασκαλία από τόν «πάτερ φαμίλιας» εις την μητρικήν γλώσσαν του παιδιοϋ. Μετά τό 7ον βαθμίδος, όπου ή διδασκαλία γίνεται εις την γερμανικήν. Η έκπαιδευσις κατευθύνεται κυρίως πρός τά πλέον ένδιαφέροντα έπαγγέλματα, όσον άφο-ρά τας ύπό άνάπτυξιν χώρας εκ τών όποιών προέρχονται τά παιδιά. Ούτω τό Ιδρυμα τούτο έπιτελεί διττόν σκοπόν, και άποβλέπει εις:

α) την μόρφωσιν και σχολικήν έκπαιδευσιν άπόρων παιδιών και έπαγ-γευματικών συγχρόνως προσανατολισμόν αναλόγως τών άναγκών της ίδι-αιτέρας πατρίδος ένός εκάστου έξ αύτών, προσφέρον ούτω έμμέσως βοή-θειαν εις την χώραν των, και άφ' έτέρου:

β) την συναδέλφωσιν και συνεννόησιν μεταξύ τών παιδιών, προερχο-

μένων εκ τών πλέον διαφορετικών χωρών και προσέγγισιν ούτω ανθρώπων με διαφορετικά ήθη και έθιμα, διαφορετικές συνηθείας και άντιλήψεις όσον άφορξ τόν τρόπον ζωής.

Είναι τούτο μία πνευματική και ψυχική άνάπτυξις, μία ειρηνική έκ-στρατεία διά την προσέγγισιν τών λαών της γής.

Κάθε έτος έξέρχονται από την μεγάλην ταύτην οίκογένειαν του Παι-δικού χωριοϋ Pestalozzi 20·30 νέοι. Περί τούς 500 «παλαιοί» ζούν, σπου-δάζουν και εργάζονται εις την Έλβετίαν, εις την ποτρίδα των ή εις άλλας χώρας της Εύρώπης, εις τας Η.Π.Α. και την Αφρικήν. Όλων τών ειδών τά έπαγγέλματα εκμανθάνουν και σπουδάζουν τά έξερχόμενα του Παιδι-κού χωριοϋ Pestalozzi παιδιά. Τό χωριό τά βοηθεί μέχρις ότου γίνουν ίκα-νά «να πετάξουν με τά δικά τους φτερά». Τό «Παιδικό χωριό Pestalozzi» άποτελεί ταυτοχρόνως λαμπρόν παράδειγμα εύρυτάτης αξιοποιήσεως τών έποπτικών μέσων διδασκαλίας.

Εις την Η' Didacta έξέθεσαν 500 οίκοι, τά έκθέματα τών όποιών. λό-γφ της πλουσίας προσφορās, έχρειάσθη να διαχωρισθοϋν εις 20 είδικās ομάδας, έναντι 3 της προηγούμενης Έκθέσεως, γεγονός όπερ άποδεικνύει πόσον ηύξήθη με την άροδοϋν του χρόνου τό πεδίοϋ μαθήσεως και πόσον έτελειοποιήθησαν αι μέθοδοι διδασκαλίας. Τό γεγονός τούτο άποδεικνύει συγχρόνως την τεραστίαν σημασίαν, ή όποία δίδεται σήμερα εις την Έκ-παίδευσιν εις την χρήσιν τών έποπτικών μέσων διά την διδασκαλίαν παν-τός μαθήματος.

Τό έκτιθέμενον εις την Βασιλείαν ύλικόν διεχωρίσθη εις τας ακόλου-θους κατηγορίας:

1) Συγκροτήματα και συστήματα διδασκαλίας ξένων γλωσσών δι' άκουστικών μέσων έκθέται...50

2) Προγραμματισμένη έκπαιδευσις δι' όπτικο - ακουστικών μέσων (συ-σκευαί σχολικοϋ ραδιοφώνου, σχολικής τηλεοράσεως, μαγνητοφώνου, σχο-λικοϋ κινηματογράφου και προβολείς διαφανειών) έκθέται...34

3) Έποπτικά α) μέσα εργασίας
β) μέσα άπασχολήσεως
γ) διδακτικά παιγνίδια

(έτοιμοι εκπαιδευτικοί πίνακες διά χειροτεχνίαν, διά την διδασκαλίαν τών Θρησκευτικών, Γεωγραφίας, Ιστορίας, Μαθηματικών, Φυσικής, Χημείας και γλωσσών διά τά σχολεία της α' βαθμίδος) έκθέται...71

4) Έποπτικά μέσα διδασκαλίας Αριθμητικής και Μαθηματικών γε-νικώς (όργανα μετρήσεως, πίνακες Αριθμητικής, αριθμητήρια, γεωμετρικά σώματα, αριθμομηχαναί, πλήρη συστήματα διά την διδασκαλίαν τών Μα-θηματικών εις τά σχολεία της Μέσης Έκπ/σεως) έκθέται...47

5) Έποπτικά μέσα διδασκαλίας Γεωγραφίας - Κοσμογραφίας (Χάρ-ται Γεωγραφικοί - Ατλαντες - Υδρογόιοι σφαίραι και ούρανοϋ. έκθέται...48

6) Έποπτικά μέσα δι' εικόνων τοίχου και πινάκων διά την διδασκα-λίαν Φυτολογίας - Ζωολογίας - Ανθρωπολογίας - Βιολογίας - Φυσικής - Χημείας - Θρησκευμάτων έκθέται...63

7) Έποπτικά όπτικά μέσα (διαφάνειαι - FILM - FIX) διά την διδα-σκαλίαν άπάντων τών μαθημάτων και άπαοών τών βαθμίδων της Έκπαι-δεύσεως έκθέται...49

8) Έποπτικά όπτικά μέσα (κινηματογράφοι, προβολείς διαφανειών -

ἐπισκοπικοί προβολείς πολλῶν τύπων καὶ εἰς μεγάλην ἔκτασιν. Μικροσκόπια — φακοί — μικροσκόπια — παρασκευάσματα — μηχανήματα μικροσκοπικῶν ἀντιγραφῶν — μηχαναὶ λήψεως κινηματογραφικῶν ταινιῶν καὶ φωτογραφιῶν) ἐκθέται...50

9) Ἐποπτικά μέσα διὰ τὴν διδασκαλίαν Φυσικῆς — Χημείας, διὰ τὴν Τεχνικὴν Ἐκπαίδευσιν, διδασκαλίαν Ἀστροφυσικῆς καὶ Οὐρανίου Μηχανικῆς ἀπασῶν τῶν βαθμίδων τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐκθέται...82

10) Ἐποπτικά μέσα διὰ τὴν διδασκαλίαν Φυτολογίας — Ζωολογίας — Ἀνθρωπολογίας (διὰ πινάκων καὶ FILM — FIX) — Γεωλογίας — Πετρογραφίας — Παλαιοντολογίας — Ὀρυκτολογίας διὰ δειγμάτων ἐκθέται...43

11) Ἐποπτικά μέσα καὶ ὄργανα Μετεωρολογίας ἐκθέται...8

12) Ἐποπτικά μέσα διὰ τὴν διδασκαλίαν συγκοινωνιακῆς κυκλοφορίας (Πίνακες καὶ συσκευαὶ καὶ μέσα πρώτων βοηθειῶν) ἐκθέται...14

13) Ἐποπτικά μέσα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Τεχνικῶν μοθημάτων (Ἰχνογραφία — Καλλιγραφία — Ζωγραφικὴ — Χειροτεχνία — Αἰσθητικὴ — Λιθογραφία — Χαρακτικὴ) καὶ ἐπὶ πλέον συσκευαὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν Πρακτικῆς Γεωμετρίας ἐκθέται...78

14) Ἐποπτικά μέσα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Οἰκιακῆς Οἰκονομίας καὶ Χειροτεχνίας ἐκθέται...18

15) Ἐποπτικά μέσα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Μουσικῆς (ὄργανα Μουσικῆς — δίσκοι — πίκ — απ — βιβλία — κ.λ.π.) ἐκθέται...14

16) Μέσα διὰ τὴν ἐνὸργανον Γυμναστικὴν ἐκθέται...10

17) Σχολικὰ βιβλία τῆς Παιδαγωγικῆς εἰς μεγάλην ἔκτασιν ἐκθέται...73

18) Ἐποπτικά μέσα διδασκαλίας κυρίως ἀκουστικά (δίσκοι — πίκ — απ μαγνητόφωνα καὶ ἡλεκτρόφωνα) διὰ τὴν διδασκαλίαν γλωσσῶν — Μουσικῆς Ἀγίας Γραφῆς ἐκθέται...30

19) Σχολικὰ ἔπιπλα — σχολικοὶ πίνακες διὰ τὸν σχολικὸν ἐξοπλισμὸν εἰς μεγάλην ἔκτασιν ἐκθέται...82

20) Λοιπὰ μέσα διδασκαλίας καὶ σχολικῶν ἀναγκῶν (συσκευαὶ πρώτων βοηθειῶν — γραφικὴ ὕλη — ὑλικά Τεχνικῶν μαθημάτων — ὄργανα ψυχοκινητικῶν παιγνιδιῶν — Τηλεόρασις κλειστοῦ κυκλώματος) ἐκθέται...99

Τὶ ἐννοοῦμεν κατ' ἀρχὴν ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ μέσων διδασκαλίας; Πρόκειται περὶ ἑνὸς βοηθητικοῦ μέσου διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος, μία αἰσθητοποίησις ποὺ συνοδεύει τὸν προφορικὸν λόγον τοῦ διδασκάλου. Πῶς εἶναι δυνατόν μία ἔκθεσις νὰ ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ μέσα διδασκαλίας; Μεταξὺ τῶν κατασκευαστῶν μέσων διδασκαλίας ὑπάρχουν καὶ μεγάλα ἐργαστάσια ὡς καὶ εἰδικευμένοι τεχνῖται καὶ παρασκευασταί. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγονται ἐπιχειρήσεις ἐκ τῆς βιομηχανίας μηχανημάτων καὶ ὀργάνων, τῆς βιομηχανίας ξυλείας, τῆς βιομηχανίας πλαστικῶν ὑλῶν, ἐργαστήρια γραφικῶν τεχνῶν, τυπογραφεῖα καὶ ἐπιπλοποιεῖα.

Τὸ ποικιλόμορφον ὑλικὸν συγκεντροῦται ὑπὸ τῶν ἐμπόρων εἰς τυποποιημένας μορφὰς διὰ νὰ προσφερῇ εἰς τὸ σχολεῖον ὡς ὠλοκληρωμένος ἐξοπλισμός. Ἀπὸ τοῦ Νηπιαγωγείου μέχρι τοῦ Πανεπιστημίου ὑπάρχει ἕνας ἐκτετασμένος κόσμος γῶσεων καὶ μαθήσεως, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ ἐκφρασθῇ εἰς τὰ πολυάριθμα μαθήματα τῶν πολὺ κλιμακωτῶν ἀναλυτικῶν προγραμμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ χειροτεχνία, ἡ ἀνάγνωσις, ἡ γραφή, ἡ ἰχνογραφία, ἡ ἀριθμητικὴ, ἡ ὥδική, ἡ γυμναστικὴ ἀντιπροσωπεύουν τοὺς στοιχειώδεις κλάδους. Ἐν τούτοις, δὲν εἶναι δυνατός ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμός

τῶν ὁρίων τοῦ πεδίου τῶν μέσων Διδασκαλίας. Δίσκοι γραμοφώνου, εἰκονογραφημένα βιβλία, ὑδρόγειοι σφαῖραι χρησιμοποιοῦνται ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ εἰς τὸ σπίτι ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ καταστήματα, γραφεῖα κλπ.

Ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει εἶναι τὸ θέμα τοῦ διδακτικοῦ ὕλικου εἰς τὴν εὐρυτέραν τοῦ ἔννοιαν. Εἰς τὴν Βασιλείαν ἐξετάσθη σοβαρῶς καὶ ἐμελετήθη τὸ θέμα τῆς δημιουργίας ἑνὸς Εὐρωπαϊκοῦ Κέντρου Μέσων Διδασκαλίας. Σκοπὸς τοῦ Κέντρου τούτου θὰ ἦτο ἡ μελέτῃ τῆς ἀναπτύξεως καὶ βελτιώσεως τῶν ἐποπτικῶν μέσων διδασκαλίας. Πλὴν ὅμως τὸ ὄργανον τοῦτο δὲν θὰ πρέπει νὰ παραμείνῃ ἐν σχολικὸν Μουσεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ συγκεντρῶνῃ καὶ θὰ καταγράφῃ τὰ ὑπάρχοντα ὄργανα. Ἡ ἐξέτασις τῆς χρήσεως τῶν συμβατικῶν καὶ νέων μέσων διδασκαλίας θὰ ἀποτελέσουν τὸ ἀντικείμενον ἐρεῦνης καὶ πειραματισμοῦ. Θὰ ἐξετάζωνται ἀπὸ χώρας εἰς χώραν οἱ ἐμπειρίαι καὶ οἱ θεσμοὶ καὶ θὰ συγκρίνωνται μεταξύ των. Ἐξ αὐτοῦ δὲ θὰ ἐξαχθοῦν συμπεράσματα καὶ θὰ διορθωθῶσιν οὐστάσεις καὶ ὑποδείξεις διὰ βελτιωμένας μεθόδους διδασκαλίας. Ὡς ἐκ τούτου ἀνεπισημῶς ἐπρωτεῖναμεν καὶ τὴν συμμετοχὴν τῆς χώρας μας.

Τόσον ὁ Pestalozzi ὅσον καὶ ὅλοι οἱ μεγάλοι παιδαγωγοὶ ἀνεγνώρισαν τὴν τεραστίαν σημασίαν καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῶν μέσων διδασκαλίας εἰς τὴν Ἐκπαίδευσιν. Κατὰ τρόπον ἐντυπωσιακὸν διεφαίνετο εἰς τὴν Ἐκθεσὶν Didacta τὸ γεγονός, ὅτι πορῆλθεν ἡ ἐποχὴ ὅπου τὸ τυπωμένον σχολικὸν βιβλίον, ἡ κιμῶλια καὶ ὁ πίνος ἀντεπροσώπευαν μόνον τὴν ἔννοιαν «μέσον διδασκαλίας». Κυρίως διὰ τὰ φυσιογνωστικὰ μαθήματα ὑπάρχει σήμερον πλούσιον ἐποπτικὸν καὶ πειραματικὸν ὑλικόν. Εἰς μίαν σύγχρονον Ἐκθεσὶν τὰ ὁπτικο—ακουστικά μέσα, τὸ σχολικὸν ραδιόφωνον, ἡ σχολικὴ τηλεόρασις, ὁ σχολικὸς κινηματογράφος, τὸ μαγνητόφωνον καὶ κυρίως ὁ νέος διασκοπικὸς προβολεὺς διαφανειῶν καταλαμβάνουν ἐκτεταμένον χωρὸν.

Δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐννοηθῇ σήμερον σύγχρονον ἕνα σχολεῖον χωρὶς τὰ ὁπτικο—ακουστικά μέσα. Ἡ σημερινὴ νεολαία μεγαλώνει εἰς περίοδον ταχυτάτης καὶ ραγδαίας τεχνικῆς προόδου καὶ ἐξελιξεως καὶ ὡς ἐκ τούτου δικαίως ἀναμένει νὰ ἐπηρεάζεται ἐξ αὐτῆς καὶ τὸ σχολεῖον. Ἡ εἰκὼν καὶ ὁ ἦχος εἶναι ἱκανὰ νὰ παροτρύνουν εἰς εὐχάριστον μάθησιν καὶ νὰ ἐπηρεάσουν τὸ μάθημα ἀπὸ ἀπόψεως ἐνδιαφέροντος κατὰ πλάτος καὶ κατὰ βάθος. Βεβαίως καὶ ἡ καλυτέρα ἐποπτικὴ διδασκαλία δὲν δύναται νὰ κάμῃ θαύματα καὶ νὰ ἐπιφέρῃ μαγικὰ ἀποτελέσματα. Οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νὰ ἀλλάξουν τὰ πράγματα, τὸ γεγονός παραμένει γεγονός, ὅτι δηλ. τὰ ἀγαθὰ κόποις κτῶνται, ἡ μάθησις καὶ ἀπόκτησις γνῶσεων εἶναι ἀποτέλεσμα συνεχῶν καὶ ἀόκνων προσπαθειῶν τόσον τοῦ διδάσκοντος ὅσον καὶ τοῦ διδασκόμενου. Διδασκαλία προσφερομένη κατὰ τρόπον πρόχειρον οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νὰ ἔχῃ μόνιμα ἀποτελέσματα καὶ νὰ ριζώσῃ.

Τὰ νέα ὄργανα προστίθενται εἰς τὸ σχολικὸν βιβλίον, δὲν τὸ καταργοῦν. Παραμένει τοῦτο σπουδαῖον ὡς μέσον διδασκαλίας καὶ, ὡς ἐκ τούτου, κατελάμβανε εἰς τὴν Ἐκθεσὶν Didacta τῆς Βασιλείας ἐξέχουσαν θέσιν. Ἡ ἰθύνουσα σκέψις τοῦ μεγάλου διδασκάλου Pestalozzi ἦτο: «Βάσις πάσης γνώσεως εἶναι ἡ παρατήρησις». Ἀπὸ τότε ἡ φράσις αὕτη διηρῶνθη. Μὲ τὴν παρατήρησιν συνδέεται καὶ ἡ σκέψις. Οὕτω τὸ μέσον διδασκαλίας δὲν χρησιμεύει μόνον διὰ τὴν ἀπλὴν παρατήρησιν. Ἀπαιτεῖται καὶ διείσδυσις καθὼς καὶ ἀφομοίωσις μετὰ τὴν σκέψιν. Καθίσταται τοῦτο μία ἐνδογενὴς καὶ πνεύματος. Ὁ κανὼν αὐτὸς πρέπει νὰ ἰσχύῃ ἀπὸ τοῦ παιγνιδιοῦ μέχρι τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὀργάνου, ἀπὸ τὴν κούκλαν μέχρι τοῦ παλ-

μογράφου. 'Υλικά και πνευματικά δημιουργικά δυνάμεις — καρποφόρος συντονισμός πνεύματος και ύλης — διδάσκοντες και διδακτικά μέσα — δημιουργικών πνεύμα και ὄργανον — προσφέρουν εἰς τὸν μαθητὴν ἐντυπωσιακῶς σαφὴ κατ' ὀρθὴν σειρὰν ὕλην γνώσεων. 'Ο καθηγητὴς Eduard Spranger, ὁ μέγας ἐρμηνευτὴς τῶν συγγραμμάτων τοῦ Pestalozzi καὶ κάτοχος τοῦ βραβείου Pestalozzi τοῦ 1963 δίδει τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ μέσου διδασκαλίας μὲ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: «Τὸ μέσον διδασκαλίας εἶναι ὄργανον, τὸ ὁποῖον ὑποβοηθεῖ εἰς τὴν μετατροπὴν μιᾶς μορφῆς πνεύματος εἰς συστατικὸν μιᾶς ψυχῆς». Τὸ ἐποπτικὸν μέσον δὲν εἶναι βιομηχανικὸν εἶδος ὑπὸ τὴν συνήθη οἰκονομικὴν ἔννοιαν. Τὸ ἐποπτικὸν μέσον διδασκαλίας ἀποτελεῖ τὴν πνευματικωτέραν μορφήν τῆς Τεχνικῆς.

'Η Ἡ Didacta ὡς ἐκ τῆς σχέσεώς της μὲ τὸ σχολεῖον καὶ τὴν ἐπιστήμην κατέστη μία πνευματικὴ πανήγυρις, ἡ ὁποία, πολὺ πέραν τοῦ ἐμπορικοῦ της σκοποῦ, ἥσκησε παγκόσμιον ἐπίδρασιν καὶ ἐξέπεμψε μακροχρόνιου διαρκείας ἀκτινοβολίαν ἐπὶ τοῦ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ σχολεῖον.

Εἰς τὰ προηγουμένας 'Εκθέσεις τὰ ἐποπτικά μέσα διδασκαλίας εἰς τὸν τομέα τῆς Φυσικῆς, τῆς 'Ηλεκτρονικῆς καὶ τῆς Πυρηνικῆς κατεῖχον περιωρισμένους χώρους, ἐνῶ εἰς τὴν ἐφετεινὴν "Εκθεσιν τῆς Didacta ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀργάνων τούτων καὶ κυρίως τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς 'Ηλεκτρονικῆς Φυσικῆς διὰ τυπωμένων ἐτοίμων κυκλωμάτων εἶχεν αὐξηθῇ σημαντικῶς. 'Ακόμη νέαι μέθοδοι διδασκαλίας δι' ἐποπτικῶν μέσων, ὡς εἶναι ἡ χρῆσις τῶν ὀπτικο-ακουστικῶν, ἔλαβον τεραστίαν ἀνάπτυξιν. 'Ο κινηματογράφος, ἡ τηλεόρασις, τὸ ραδιόφωνον, τὸ μαγνητόφωνον, ὁ προβολεὺς διαφανειῶν καὶ, τέλος, ὁ νέος διωσκοπικὸς προβολεὺς διαφανειῶν ἀποτελοῦν τὰ βασικώτερα ἐποπτικά μέσα διδασκαλίας ἐνὸς συγχρόνου σχολείου.

'Η νέα γενεὰ ἀπαιτεῖ νὰ τύχη διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς ἐκ μέρους ἐπιστημονικῶς κατηρτισμένου καὶ παιδαγωγικῶς πεπειραμένου διδακτικοῦ προσώπου. 'Επίσης νὰ τῆς ἔχουν διατεθῇ ὅλα τὰ σύγχρονα μέσα διδασκαλίας. 'Η ταχεῖς οἰκονομικὴ, ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνικὴ ἀνάπτυξις θὰ θέσῃ μεγάλας ἀπαιτήσεις εἰς τὴν σημερινὴν νεολαίαν, ἡ ὁποία θὰ ζήσῃ ἄς, μὴν τὸ λησμονοῦμεν, εἰς τὸν 21ον αἰῶνα, δηλαδὴ εἰς μίαν ἐποχὴν πολὺ διάφορον τῆς ἰδικῆς μας. 'Εν ὅψει τῆς ἐπιταχυνομένης ταύτης ἐξελίξεως εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος καθίσταται πλέον ἐπιτακτικὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπιμορφώσεως καὶ τῶν ἐνηλίκων. Οὐδεὶς εἶναι δυνατόν νὰ σανεργάζεται ἐπιτυχῶς καὶ ἱκανοποιητικῶς εἰς τὴν Οἰκονομίαν, τὸ Κράτος καὶ τὴν κοινωνίαν γενικῶς, μὲ μόνον ἐφόδια καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του τὰς κτηθείσας εἰς τὸ σχολεῖον γνώσεις. Κατὰ συνέπειαν σοβαρῶς μελετᾶται ἤδη εἰς τὸ 'Εξωτερικὸν τὸ θέμα τοῦτο καὶ ἀνεγνωρίσθη πλέον ὀριστικῶς, ὅτι κατέστη ἀναγκασιότης ἡ μόρφωσις τῶν ἐνηλίκων ὑπὸ διαφόρους μορφάς. Πρέπει νὰ παρέχεται ἡ δυνατότης εἰς τὸν κάθε ἄνθρωπον, τὸν διατηροῦντα τὴν εὐκαμψίαν καὶ εὐεξίαν τοῦ πνεύματος, νὰ μπορῇ νὰ προσαρμόσῃ τὰς γνώσεις του καὶ εἰς τὴν μετασχολικὴν ἡλικίαν εἰς τὴν σύγχρονον στάθμην τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς Τεχνικῆς καὶ νὰ συμπληρώσῃ τὴν μόρφωσίν του. 'Επ' εὐκαιρίᾳ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ μόρφωσις τῶν ἐνηλίκων ἀπαιτεῖ εἰδικὰ μέσα διδασκαλίας, θέμα τὸ ὁποῖον πρέπει, βεβαίως, νὰ τύχῃ ἰδιαίτερας ἐξετάσεως καὶ μελέτης ἐκ μέρους τῶν παραγωγῶν μέσων διδασκαλίας καὶ τῶν ἐκδοτῶν βιβλίων.

Συνοπτικῶς θὰ ἤθελον νὰ ἐπισημάνω καὶ νὰ ὑπογραμμίσω τὰ κυριώ-

τερα ἐκ τῶν ἐκτεθέντων εἰς τὴν ἐφετεινὴν "Εκθεσιν Didacta τῆς Βασιλείας ἐποπτικῶν μέσων:

'Αποτέλεσμα τῆς ἐπεκτάσεως τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἠλεκτρονικῶν συσκευῶν, λόγῳ τῆς μεγάλης τεχνικῆς ἐκελίξεως τῶν, ἀκόμη καὶ εἰς συσκευὰς οἰκιακῆς χρήσεως, ὡς εἶναι τὸ ὑπεραυτόματον ἠλεκτρικὸν πλυντήριο, ὅπου τὰ πάντα ρυθμίζονται αὐτομάτως τῇ βοήθειᾳ ἠλεκτρονικοῦ ἔξαρτηματος, ὑπῆρξεν ἡ ἀνάγκη τῆς προσαρμογῆς τῆς διδασκομένης εἰς τὸν τομέα τῆς 'Ηλεκτρονικῆς Φυσικῆς ὕλης εἰς τὰ πάσης φύσεως σχολεῖα. Φυσικὴ συνέπεια ἦτο καὶ ἡ Βιομηχανία κατασκευῆς ἐποπτικῶν μέσων νὰ στρέψῃ τὴν προσοχήν της ἰδιαίτερως πρὸς τὸν τομέα τοῦτον καὶ νὰ σπεύσῃ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην ταύτην τῶν σχολείων. Οὕτω κατεσκευάσθησαν πλούσιαι συλλογαὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς 'Ηλεκτρονικῆς Φυσικῆς. Δὲν ἠρκέσθη ὅμως τόσον εἰς τὴν ἀριθμητικὴν παραγωγὴν ποικίλων συσκευῶν. Κυρίως ἐμελετήθη καὶ ἐδόθη ἰδιαίτερα προσοχὴ εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τῶν πλέον ἀποδοτικῶν καὶ καταλλήλων συσκευῶν ὡς καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν παλαιῶν τύπων. Καὶ ὄντως, τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν καταπληκτικά, τόσον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ὀργάνων ἐπιδείξεως ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος, ὅσον καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν ὀργάνων ἐργασίας τῶν ἀσκουμένων μαθητῶν.

'Ο νέος τύπος ὀργάνων περιορίζεται σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν χρησιμοποίησιν πλαστικῶν ὕλων εἰς πλάκας μὲ ἐγγεγραμμένα ἐμφανῆ κυκλώματα διὰ τὴν εὐκόλον ἄμεσον συνδεσμολόγησιν ἀπασῶν τῶν ἀναγκαιοῦσων διατάξεων διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν θεμελιωδῶν Νόμων ὡς καὶ τῆς τεχνικῆς ἐφαρμογῆς τῆς 'Ηλεκτρονικῆς Φυσικῆς. 'Η συστηματικότης δὲ τοῦ τρόπου χρησιμοποίησεως τῶν εἶναι ὁμολογουμένως σημαντικὴ.

'Ιδιαίτεραν ἐντύπωσιν μᾶς προεκάλεσεν ἡ ἐνσωμάτωσις τῶν πλαστικῶν πλακῶν τῶν ἐγγεγραμμένων κυκλωμάτων εἰς βιβλίον, ἡ μία σελὶς τοῦ ὁποίου περιλαμβάνει τὸ θέμα, τὰ ἀπαραίτητα ἐξαρτήματα καὶ τὸν τρόπον ἐργασίας, ἡ δὲ ἀντίστοιχος ἀπέναντι σελὶς ἔτοιμον τὸ ἐγγεγραμμένον κύκλωμα, ἵνα ὁ μαθητὴς προβαίνει μόνος του καὶ ἀβοήθητος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πειράματος.

'Εν συνεχείᾳ, ἐντύπωσιν προεκάλεσεν ὁ ἐπαναστατικὸς διασκοπικὸς προβολεὺς διαφανειῶν. Νέον ὀπτικὸν ἐποπτικὸν ὄργανον, τὸ ὁποῖον ἐξέθεσαν οἱ περισσότεροι οἴκοι εἰς τὴν ἐφετεινὴν "Εκθεσιν τῆς Didacta. 'Ο προβολεὺς οὗτος εἶναι τὸ πολυτιμώτερον ἐργαλεῖον ποὺ εἶναι δυνατόν νὰ προσφερθῇ εἰς τὸν διδάσκαλον. Τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ πολλοὺς κόπους, ἀπὸ ἀσκοπον ἀπώλειαν πολυτίμου χρόνου, ἀπὸ λερώματα (κιμῶλιν, σπόγγος κλπ.), εἶναι ἐν ὀλίγοις ἕνας τέλειος βοηθός. 'Η χρησιμότης του εἶναι πολὺ μορφος. Πόσες φορὲς συμβαίνει ὁ καθηγητὴς νὰ ματαιοπονῇ καὶ νὰ μὴν ἡμπορῇ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν ἐπιδιδυκόμενον σκοπὸν λόγῳ τοῦ περιωρισμένου χρόνου καὶ τῶν ὀλίγων ὀργάνων ποὺ ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν του. Πόσος πολῦτιμος χρόνος πηγαίνει χαμένος μὲ τὸ νὰ ζωγραφίζῃ εἰς τὸν πίνακα διάφορα σχέδια, ἢ νὰ γράφῃ τύπους, ἢ νὰ ἐτοιμάζῃ μίαν συσκευὴν διὰ νὰ ἐπιδείξῃ ἕνα πείραμα ἢ νὰ τοποθετῇ ἕναν πρόβολέα καὶ νὰ κάμῃ συσκότισιν διὰ νὰ προβάλῃ ὠρισμένας εἰκόνας. 'Όλα αὐτὰ καταργοῦνται καὶ μαζί, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον, ὁ μελανοπίναξ. Εἰκόνες, χάρται ἀνηρτημένοι, καὶ ὅλα τὰ ἀπληροκείμενα μέσα καθίστανται περιττά.

Μὲ τὸν νέον αὐτὸν πρόβολέα διαφανειῶν ὁ διδάσκαλος δύναται νὰ προβάλῃ μὲ φῶς τῆς ἡμέρας ἐγχρώμους ζωηρὰς εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ὁραταὶ εἰς ὅλην τὴν τάξιν. Αἱ ἐν λόγῳ ἐπαγγελματικῆς ἐμφανίσεως εἰκόνες δύνανται νὰ κατασκευασθοῦν ἐντὸς δευτερολέπτων, ἐπὶ τόπου. 'Απ' ὅλα σχεδὸν τὰ πρότυπα, εἴτε γραμμένα, εἴτε ζωγραφισμένα ἢ τυπωμένα δύνα-

νται να ληφθούν αντίγραφα. Ο διδάσκαλος αντικρύζει συνεχώς καθ' όλην την ώραν της διδασκαλίας την τάξιν, έχων ούτω την επίβλεψιν και ανά πασαν στιγμήν πλήρη έλεγχον επί των μαθητών. Με την βοήθειαν του μηχανήματος τούτου υπάρχει απεριόριστον πεδίο διὰ την διδασκαλίαν οίονδήποτε μαθήματος και συγχρόνως άνεσις και οίκονομία. Είναι έν είδος συστήματος όπτικής επικοινωνίας. Βασικά πρόκειται περί διασκοπικού συστήματος προβολής, πλὴν όμως αποτελεί τούτο μίαν τελείως καινούργη επινόησιν. Έτοιμάζει ο διδάσκαλος έντός 4 μόνον δευτερολέπτων οίανδήποτε αντίγραφον εἰς διαφάνειαν με την βοήθειαν μιᾶς μηχανῆς φωτοαντιγράφων έκ ζελατίνης* δύναται νὰ έτοιμάσῃ ο διδάσκαλος όλόκληρον πρόγραμμα διδασκαλίας δι' έποπτικῶν μέσων από 8, τι πρόχειρον έχει εἰς τὴν διάθεσίν του, όπως σχολικά φυλλάδια, αποκόμματα έφημερίδων, σχέδια, σελίδας από έγχειρίδια, έγχρώμους εἰκονογραφήσεις, κλπ.. Τό όργανον τούτο παρέχει μοναδικήν πολυμορφίαν εἰς τὸ νέον τούτο σύστημα διδασκαλίας. Έκτός όμως τούτου διατίθεται υπό των κατασκευαστῶν πληθώρα έτοιμῶν διαφανειῶν έγχρώμων και μη εἰς ένότητος και δι' είδικά μαθήματα διὰ τὴν κάλυψιν τῆς διδασκαλίας παντός μαθήματος.

Διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς πρώτης γραφῆς και τῶν πρώτων έννοιῶν τῆς αριθμητικῆς εἰς τὰ πρώτας τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ ως και διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ξένων γλωσσῶν εἶχεν έκτεθῇ καταπληκτικός αριθμός έποπτικῶν μέσων, συστημάτων, πινάκων, εἰκόνων, διαφανειῶν, διοφόρων αριθμητηρίων* όλα νέα και πρωτότυπα, στηριζόμενα εἰς τὴν μεγάλην εμπειρίαν τῶν εκπαιδευτικῶν ως και τῶν μεμονωμένων βιοτεχνιῶν καθώς και τῶν μεγάλων εργοστασίων κατασκευῆς έποπτικῶν μέσων διδασκαλίας.

Ίδιαιτέραν έντύπωσιν προεκάλεσεν ἡ μεγάλη έκτασις τῶν νέων ἡλεκτρονικῶν συσκευῶν συγκροτουμένων εἰς ομάδα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ξένων γλωσσῶν. Τὰ συγκροτήματα ταῦτα αποτελοῦνται ἀφ' ενός μὲν έκ τοῦ γραφείου τοῦ διδάσκοντος, ἀφ' ἑτέρου δὲ έκ τῶν «θρανίων» τῶν μαθητῶν συνδεομένων μετὰ τοῦ πρώτου διὰ συσκευῶν ἡλεκτρονικῆς ἀκουστικῆς τηλεπικοινωνίας. Τό γραφεῖον εἶναι ἐφωδιασμένον με ἐγκαταστάσεις τηλεφωνικῆς, μικροφωνικῆς, τηλεκατευθυνομένου ἐλέγχου τῶν μαθητῶν, ως και πίνακας συνδέσεως, λειτουργοῦν δὲ διὰ διακοπῶν και βυσμάτων πρὸς παρακολούθησιν τῶν μαθητῶν και τηλεπικοινωνίαν μετ' αὐτῶν. Τὰ «θρανία» τῶν μαθητῶν εἶναι ἠνωμένα μὲν μεταξύ των, ἀλλὰ όπτικῶς και ἀκουστικῶς χωρισμένα δι' ἀδιοφανοὺς φράγματος. Έκαστον ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐφωδιασμένον δι' ίδιῆς του πλήρους συσκευῆς μαγνητοφώνου και ἀτομικῆς κατὰ μαθητὴν μικροφωνικῆς ἐγκαταστάσεως μέσω τῆς όποιας ἐπικοινωνεῖ μετ' αὐτοῦ ο διδάσκων, ὅστις δύναται νὰ ἐλέγχῃ έκαστον κειωρισμένον, νὰ συνομιλῇ μετ' αὐτοῦ χωρὶς νὰ γίνεται ἀντιληπτός υπό των ἄλλων ἢ νὰ ἐνοχλῇ τούτους. Αἱ συσκευαὶ τῶν μαθητῶν τηλεκατευθύνονται υπό τοῦ διδάσκοντος. Κατὰ τὰς δηλώσεις εμπειρῶν εκπαιδευτικῶν, οἵτινες ἐχρησιμοποίησαν προσωπικῶς τὰ συστήματα ταῦτα, τὸ ἐπιτυχανόμενον διὰ τῆς ἀνωτέρω μεθόδου ἀποτέλεσμα εἶναι ἄκρως ἱκανοποιητικόν.

Ἄξιος μνείας εἶναι ἐπίσης ἕνας νέος τύπος μικροῦ κινηματογραφικοῦ προβολέως τῶν 8 χιλστ. δεχόμενος ταινίαν ἀτέρμονα εἰς κασέτας, ἀπλούστατος εἰς τὸν χειρισμόν, διὰ τὸ ὅποιον εἰς ὅλον τὸν κόσμον διατίθενται ταινίαι διαρκείας 4 ἕως τὸ πολὺ 5 λεπτῶν τῆς ὥρας ἐπὶ παντός θέματος διδακτικοῦ και μορφωτικοῦ περιεχομένου δι' οίανδήποτε βαθμίδα και κατεύθυνσιν τῆς Ἑκπαιδεύσεως.

Στέλιος Παπαδοῦκας, Διευθυντῆς Δ.Ε.Ο.

(Συνεχίζεται)

* Ἡ διδασκαλία τῶν συγχρόνων μαθηματικῶν.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ *

Ἡ ἀνάγκη παρακολουθήσεως τῆς ἐπιστήμης ἐκ μέρους τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι αὐτονόητη. Ἡ εἰσαγωγή όμως τῶν νέων πορισμάτων τῆς πρώτης εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν σκοντάφτει συχνὰ εἰς πολλὰ ἐμπόδια. Ἡ δύναμις τῆς συνηθείας, ἡ παθολογικὴ προσκόλλησις εἰς τὰ ποραδεδομένα, ἡ παρουσία μιᾶς κάποιας νωχελείας και ρακῆς τῆς τεχνικῆς, ἡ ἐλλειψὶς κατανόησεως και ἀφομοιώσεως τῶν νέων δεδομένων, τῶν νέων έννοιῶν και συμβόλων εἶναι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς λόγους, ποὺ πρέπει νὰ υπερκινηθοῦν γιὰ τὴν εἰσαγωγή, εἰς τὴν περίπτωσί μας, τῶν συγχρόνων μαθηματικῶν εἰς τὸ δημοτικὸ σχολεῖο.

Τὸ ἄρθρο μας αὐτό, σύνοψις παλαιότερων ἐργασιῶν **, ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ παραμερίσῃ μερικὰ ἀπὸ τὰ παραπάνω ἐμπόδια και νὰ φέρῃ εἰς ἄμεση ἐπαφὴ τὸν κύριο ἐργάτη τῆς παιδείας — τὸν δάσκαλο τῆς τάξεως — πρὸς τὰ νέα δεδομένα τῶν Μαθηματικῶν και τῆς Παιδαγωγικῆς.

1. Σκέψεις και έννοιες

Ἡ διδασκαλία τῶν συγχρόνων μαθηματικῶν εἰς τὴν Μέσῃ Ἑκπαιδεύσει, ἡ ἀναγκαιότης γιὰ τὴν ταχεῖα οἰκονομικὴ και τεχνικὴ ἀνάπτυξιν τῆς χώρας, ἡ ἔνταξις μας εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν οἰκονομικὴ κοινότητα, ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις και συνέπειές τῆς ἐπιβάλλουν τὴν μελέτη τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος και τῆς διδασκαλίας τῶν συγχρόνων μαθηματικῶν εἰς τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν.

Ἡ σκοπιμότης τῆς εἰσαγωγῆς τους και τῆς διδασκαλίας εἶναι δέδαια ἀποδεκτὴ ἀπὸ ὅλους. Ἡ πραγματοποίησις τῆς όμως ἀποτελεῖ σημεῖο ἀντιλεγόμενον και ἡ ἐφαρμογὴ τῆς παρουσιάζει ἀπόψεις ἀλληλοσυγκρουόμενες διὰ τοὺς διαφοροὺς μελετητάς. Μία συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος και μελέτη τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν, ποὺ ἐπικρατοῦν εἰς τὴν χώρα μας θὰ διεφώτιζε τὸ πρόβλημα και θὰ ὡδηγοῦσε εἰς τὴν ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ.

Ὁδηγός μας εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι ἀπαραίτητα ἡ μελέτη και ἐρευνα τῆς καταστάσεως, ποὺ ἐπικρατεῖ εἰς τὰ δημοτικὰ μας σχολεῖα εἰς σχέσιν με τὴν διδασκαλίαν τῶν καθιερωμένων μαθηματικῶν, ἡ μελέτη τῶν μεθόδων, τῆς ἀποδόσεως, τῆς ὕλης, έννοιολογικὰ λαμβανομένης, κ.λ.π. Ἡ προσπάθεια εἰς περὶ ὁρισμένο κύκλο πειραματικῆς ἐφαρμογῆς τῶν συγχρόνων έννοιῶν και ἀπόψεων και ἡ

* Ἰδέ: «Ἡ διδασκαλία τῶν συγχρόνων μαθηματικῶν εἰς τὸ δημοτικὸ σχολεῖο», Ἐκδόσεις «Φοῖβη» Ἀθῆναι 1966.

** Ἰδέ: «Ἑκπαιδευτικὸν Δελτίον» ποὺ διδασκαλικὸν συλλόγου Β' περιφερείας Ἀθηνῶν τεύχη 9, 10, 11 τῶν ἐτῶν 1965 - 1966.

βαθμιαία και σταδιακή επέκτασι τους εις ευρύτερο κύκλο, είναι η αναγκαία πορεία δια της οποίας θα προχωρήσωμε εις την προσαρμογή αυτής της ζωτικής, δια την εποχή μας, περιοχής της γνώσεως.

Η μελέτη όμως και η έρευνα ήμπορει να διευκολυνθῇ ὡς πρὸς ὠρισμένα σημεῖα ἀπὸ τὴν πραγματοποιηθεῖσα, ἤδη, εἰσαγωγή τῶν συγχρόνων μαθηματικῶν εἰς τὴν Μέσῃ Ἑκπαίδευσιν. Βέβαια δὲν ὑπάρχει ἀντιστοιχία ἡλικιῶν καὶ ἐπομένως διανοητικῆς ἀναπτύξεως μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῶν δύο βαθμίδων, ὅπως δὲν ὑπάρχει καὶ ἀντιστοιχία διδακτέας ὕλης μεθόδων, ἐποπτικοῦ ὕλικου διδασκαλίας. Θὰ ἦταν δὲ βασικὸ σφάλμα ἢ σμικογράφῃσι τῶν Μαθηματικῶν τῆς Μέσης Παιδείας καὶ ἢ παροχῇ τῆς εἰς σμικογραφία εἰς τὴν Δημοτικὴν. Ἀπὸ παρόμοια σφάλματα κατὰ τὸ παρελθὸν πάσχει καὶ θὰ ταλαιπωρῆται ἀκόμη τὸ δημοτικὸ σχολεῖο ἐπὶ πολὺ. Μία ἐκ νέου ἐσφαλμένη ἀφετηρία εἰς τοὺς καιροὺς μας θὰ εἶχε βαρύτερες συνέπειες ἐπὶ τοῦ μέλλοντός του.

Παρὰ ταῦτα τὰ γενικὰ προβλήματα ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ προγράμματος καὶ τῆς διδασκαλίας παρουσιάζουν κοινὰ σημεῖα ποὺ ἢ ἐπίλυσί τους εἰς τὴν μία βαθμίδα διευκολύνει τὴν ἀντιμετώπισί τους εἰς τὴν ἄλλη βαθμίδα.

Ἀποτελεσματικώτερος δὴγηγός μας θὰ ἦταν ἡ πείρα, ποὺ ἔχει ἀποκτηθῇ εἰς ἄλλες ἀνεπτυγμένες χώρες, ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος, ὕστερα ἀπὸ συστηματικὴ μελέτη καὶ μακροχρόνιους πειραματισμούς. Ἡ πρόσφατη ἐπαφή μας μὲ τὴν ἐκπαιδευτικὴν πραγματικότητα εἰς Ἑλβετία καὶ Γαλλία μᾶς δίδουν τὴν ἀφορμὴ νὰ ἐκθέσωμε μερικὲς σκέψεις ἐπὶ τοῦ ὑπὸ συζήτησι θέματος:

Ἡ παρακολούθησι τῆς διδακτικῆς πράξεως εἰς πειραματικὰ σχολεῖα καὶ πειραματικὰς τάξεις, ἢ παρακολούθησι εἰδικῶν διδασκαλιῶν ἐπιδείξεως ἀπὸ εἰδικευμένου προσωπικοῦ, ἢ συμμετοχὴ εἰς παρόμοιες διδακτικὰς ἐργασίες ἐκ μέρους διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῆς χώρας μας, τὸ ὅποιο σπουδάζει ἢ ἐργάζεται εἰς Εὐρωπαϊκὰ κράτη ἢ τὴν Ἀμερικὴν, θὰ ἦταν ἐξαιρετικὰς εὐκαιρίας μὴ ῥῆσεως εἰς τὰ σύγχρονα μαθηματικά καὶ τὴν διδασκαλίαν τους εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖο.

Ἡ συστηματικὴ μελέτη συγχρόνων ξένων συγγραφῶν καὶ ἢ μετάφρασί τους εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν θὰ παρεῖχε τὴν εὐκαιρίαν ἐπαφῆς τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας μὲ τὴν σύγχρονον σκέψιν καὶ ἐπιστήμην, ὅπως διαμορφώνονται κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν καὶ ἀμερικανικὸν ὅρον.

Ὁ ευρύτερος κατατοπισμὸς καὶ ἐνημέρωσι τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας θὰ γίνῃ μέσα εἰς τὸν ἑλληνικὸν ὅρον μὲ στελέχη καὶ φορεῖς τοὺς εἰδικούς καὶ εἰδήμονες ἐπὶ τοῦ θέματος εἰς τὰ πλαίσια μακροχρόνιων ἢ συντόμων μετεκπαιδεύσεων, σεμιναρίων, ἐκπαιδευτικῶν συνεδρίων μὲ ὅργανα τὴν ὁμιλίαν, τὴν διάλεξιν, τὴν συζήτησιν, τίς ἐπιδείξεις διδασκαλιῶν, τὴν δημοσίευσιν ἀρθρῶν καὶ μελετῶν εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν μας τύπον, τὴν συγγραφὴν εἰδικῶν βιβλίων πρὸς χρῆσιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ ἄλλων βοηθητικῶν τῆς μελέτης, ἐργασίας καὶ ἀσκήσεως τῶν μαθητῶν.

Διὰ νὰ πλησιάζωμε κάπως τίς ἀνεπτυγμένες χώρες καὶ νὰ μὴ χάνωμε διαρκῶς ἐδαφὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰσαχθῇ τὸ ταχύτερον τὸ μάθημα τῆς διδακτικῆς τῶν μαθηματικῶν εἰς τίς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας καὶ νὰ διδασθῇ ἀπὸ εἰδικὸν προσωπικὸν μαθηματικῶν, μετεκπαιδευμένο τοῦλάχιστον ἐπὶ ἑνῇ ἐξάμηνῳ εἰς ξέναν Πανεπιστήμιον, πρὸς εἰδικὴν παιδαγωγικὴν κατάρτισιν.

Εἰς τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα, ἐξ ἄλλου, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ περιληφθοῦν οἱ οἱ νέες ἐννοιες τῶν συγχρόνων μαθηματικῶν, καθὼς καὶ μεθολογικὰς καὶ διδακτικὰς δὴγεις.

Οἱ γενόμενοι πειραματισμοὶ καὶ δοκιμαστικὰς προσπάθειες εἰς τὴν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ἀπέδειξαν ὅτι ὑπάρχει ἑνα πλῆθος ἐννοιῶν ἐκ τῶν συγχρόνων μαθηματικῶν, ποὺ ἢ διδασκαλίαν τους καὶ ἀφομοίωσί τους ἀπὸ τὸ παιδί τοῦ δημοτικοῦ σχολείου εἶναι δυνατὴ. Ὑπὸ τύπον παραδείγματος ἀναφέρομε τίς κάτωθι ἐννοιες: Ἡ ἐννοια τῶν συνόλων, τῶν ιδιοτήτων καὶ τῶν πράξεων τους. Οἱ σχέσεις ἰσοδυναμίας καὶ διατάξεως καὶ οἱ ιδιότητές τους. Ἡ ἀλλαγὴ μονάδος. Ἡ χρῆσι ἄλλων συστημάτων ἀριθμῆσεως ἐκτὸς τοῦ δεκαδικοῦ. Ἡ διδασκαλία τῶν σχετικῶν ἀκεραίων ἀριθμῶν. Ἡ προσαρμογὴ καὶ ἢ ἐμμονὴ εἰς τίς νέες ἀπόψεις τῶν μαθηματικῶν ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἀριθμῶν. Ἡ εἰσαγωγή τῆς διδασκαλίας τῶν δυνάμεων. Ἡ ἐννοια τοῦ κλάσματος καὶ τῶν διατεταγμένων ζευγῶν.

Ἡ συσχέτισι τῶν δεκαδικῶν κλασμάτων πρὸς τὰ κλάσματα καὶ πρὸς τὸ δεκαδικὸν σύστημα ἀριθμῆσεως. Ἡ ἐννοια τοῦ ἐκτελεστοῦ εἰς τοὺς κλασματικούς ἀριθμούς. Ἡ ἔνταξι καὶ ἢ συνύφανσι τῶν γεωμετρικῶν ἐννοιῶν καὶ γνώσεων μὲ τίς ἀριθμητικὰς κ.λ.π.

Ἡ διδασκαλία τῶν νέων ἐννοιῶν καὶ γνώσεων τῶν συγχρόνων μαθηματικῶν προϋποθέτει τεχνικὴ ἀνανέωσι τοῦ σχολείου καὶ μεθοδολογικὴ προσαρμογὴ τῆς διδακτικῆς του. Ἡ προσκλήσι τους δὲν θὰ εἶναι οὔτε ἀφηρημένη, οὔτε μηχανικὴ σύμφωνα μὲ τὰ ἐπικρατοῦντα ἕως σήμερα εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθηματικῶν. Θὰ στηρίζεται κατὰ κύριο λόγον εἰς τὴν κατανόησιν καὶ τὴν ἀφομοίωσιν τους σύμφωνα μὲ τὰ νέα διδάγματα τῆς ψυχολογίας. Ἔτσι τὸ ἐποπτικὸν ὕλικόν, γραφικὸν καὶ στερεὸν παίρνει κεντρικὴ θέσιν μέσα εἰς τὸ σχολεῖο. Ἡ χρησιμοποίησις του γίνεται μὲ τὴν αὐτενεργὸν συμμετοχὴν τοῦ μαθητοῦ καὶ ὄχι μὲ τὴν θεαματικὴν παρακολούθησιν τῶν ἐπιδείξεων τοῦ διδασκάλου ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ.

Ἡ δομικὴ συσχέτισι κάθε γραφικοῦ ἢ στερεοῦ ὕλικου αἰσθητοποίησεως ἐννοιῶν καὶ πράξεων μαθηματικῶν ἀποτελεῖ βασικὴ διδακτικὴ ἀπαίτησι.

Ἡ ἐπινόησι εἰδικῶν ὕλικων διὰ κάθε ἐννοια καὶ πράξι ἢ συγγενεῖς ὁμάδες ἐννοιῶν καὶ πράξεων ἔχει ἀρκετὰ ἀποδώσει καὶ ἢ θέσιν τοῦ τόσον εἰς τὴν διδασκαλίαν ὅσο καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν μαθητῶν εἰς τὸ σχολεῖο καὶ εἰς τὸ σπῆτι καθὼς καὶ εἰς τὸ βοηθητικὸν βιβλίον εἶναι πρωταρχικὴ.

2. Προαριθμητικὰ μαθηματικά

Ἡ διδασκαλία τῶν μαθηματικῶν παλαιῶν ἢ συγχρόνων σκαντάφτει. ἐκτὸς τῶν ἄλλων, εἰς τὴν ἑλλειψιν ἐμπειριῶν ἐκ τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ ἀνατροφῆς τοῦ παιδιοῦ. Ἡ ἑλλειψις αὕτη ἐπιδεινώνεται ἀπὸ τὴν διασύνῃ μας νὰ μὴ ῥῶμε τὸ παιδί εἰς τίς λογικὰς ἐννοιες, εἰς τίς ἀριθμητικὰς σχέσεις καὶ εἰς τὰ ἀριθμητικὰ σύμβολα. Ἡ περιφρόνησις μας ἐξ ἄλλου πρὸς τὴν συστηματικὴν ἐπαφὴν καὶ ἀσκήσιν τοῦ παιδιοῦ μὲ τίς λογικὰς μὴ ἀριθμητικὰς ἐννοιες καὶ σχέσεις, ποὺ τόση συγγένεια ἔχουν μὲ τίς μαθηματικὰς λειτουργίας κάμνουν τὸ παιδί ἀνίκανον νὰ πλησιάζῃ τὴν ἀριθμητικὴν γνῶσιν, νὰ τὴν ἀφομοιώσῃ καὶ τὴν κατανόησιν ἔστω καὶ εἰς τίς ἀπλούστερες μορφές τῆς.

Όταν κάνουμε λόγο για προαριθμητικές λογικομαθηματικές γνώσεις και ασκήσεις, δεν εννοούμε μόνο τις παιγνιώδεις ασχολίες της προσχολικής ηλικίας εις τὸ νηπιαγωγείο ἢ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ τὴ συστηματικὴ ὑπὸ παιγνιώδη μορφή ἢ ὑπὸ μορφή ἐργασίας καθ' ὅλη τὴν διάρκεια τῆς φοιτήσεως εις τὸ δημοτικὸ σχολεῖο πρὸ τῆς διδασκαλίας ἢ καὶ κατὰ τὴν διδασκαλίαν μιᾶς μαθηματικῆς ἐννοίας ἢ σχέσεως εις κάθε διδακτικὴν ἐνότητα.

Εἶναι φανερό ὅτι, ἐφ' ὅσον πρόκειται γιὰ προαριθμητικές γνώσεις ἢ ἐνέργειες, ἀπουσιάζουν τὰ ἀριθμητικὰ σύμβολα. Ὁ χαρακτηρὶς τους, χωρὶς νὰ συμβαίνει πάντοτε, εἶναι μᾶλλον ποιοτικὸς παρὰ ποσοτικὸς καὶ τὴ θέσιν τῶν ἀριθμῶν τὴν παίρνουν τὰ ἀντικείμενα, στερεὰ ἢ γραφικά, εις μεγάλην ποικιλίαν σχέσεων καὶ συνδυασμῶν. Ὁργανο ἐπιτυχίας εἶναι ἡ σκέψις, πού στηρίζεται εις τὰ συγκεκριμένα ἀντικείμενα μὲ ἐργαλεῖο τὸ χέρι, τὰ νεῦρα του, τοὺς μύς, τὴν κίνησιν, τὴν τοποθέτησιν, τὴν μετακίνησιν τῇ σύγκρισιν μέσα εις τὸν ἐγγὺς καὶ τὸ ἀπὸ χῶρο.

Ἡ ἀπασχόλησις μπορεῖ νὰ εἶναι ἀτομικὴ ἢ καὶ ὁμαδικὴ ἀνάλογα μὲ τὶς περιπτώσεις, τὰ θέματα καὶ τὸ χρησιμοποιούμενον ἐκάστοτε ὕλικό. Τὸ περιεχόμενο τῆς ἀπασχολήσεως προέρχεται εἴτε ἀπὸ τὰ παλαιὰ εἴτε ἀπὸ τὰ σύγχρονα μαθηματικά, αὐτὸ ἔχει μικρότερα σημασία, μεγαλύτερα σημασία ἔχει τὸ πνεῦμα, ἡ σύγχρονος ἀντίληψις θεωρήσεως τοῦ ὅλου θέματος.

Χαρακτηριστικὰ αὐτῆς τῆς θεωρήσεως εἶναι ἡ ἀπουσία τῆς διασύντης, ἡ ἔλλειψις τυφλῆς ἀντιγραφῆς καὶ ἀπομιμήσεως ἐκ μέρους τοῦ παιδιοῦ, ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς μαθήσεως ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ἐνδὸς ὁρισμένου ποσοῦ τεχνητῶν καὶ ἐπιφανειακῶν γνώσεων, πού μπορεῖ τὸ παιδί νὰ ἐπαναλαμβάνῃ εις κάθε στιγμή. Ἡ προπτικὴ ἐνεργείας μας θὰ εἶναι: δραστηριότητες ἐκ μέρους τοῦ παιδιοῦ μὲ ἐσωτερικὴ ἀπήχησιν εις τὸν διανοητικὸ τοῦ κόσμου, συγχρόνως εὐλύγιστες, προσαρμοστικὲς εις νέες καταστάσεις καὶ συντονισμένες, ἀποδεικτικὲς τῆς ἀφομοιωτικῆς του δυνάμεως, τῆς ἐπινοητικῆς του ἱκανότητος καὶ τῆς προοδευτικῆς κατανόησεως τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Εἰς αὐτὴ τὴν διαδικασίαν τῶν παιδαγωγικῶν μας ἐνεργειῶν μεγαλύτερα σπουδαιότητα παίρνει ὅχι ἡ ἀπάντησις καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ ὁ τρόπος ἐνεργείας καὶ σκέψεως, τὸ δυναμικὸ στοιχεῖο τῆς ἐρεύνης καὶ ὅχι τὸ στατικὸ τῆς ἀπαντήσεως. Τὸ σπουδαιότερο εἶναι ὅχι ἡ ἀφηρημένη διατύπωσις, χωρὶς ἀντίκρουσιν πραγματικότητος καὶ ἀντικειμένων, ἀλλὰ ἡ δομὴ, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν γεγονότων καὶ τῶν ὕλικῶν πού τὰ συνθέτουν.

Ἔτσι ὁ ἐκσυγχρονισμὸς καὶ ἡ ἀνανέωσις τῶν μαθηματικῶν σὰν περιεχόμενο συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἀνανέωσιν τῆς διδασκαλίας, τοῦ τρόπου σκέψεως καὶ ἐνεργείας, τῆς χρησιμοποιήσεως καὶ ὁργανώσεως τῆς τεχνικῆς, τῆς μεθόδου καὶ τοῦ ὕλικου διδασκαλίας των. Τὸ ἓνα δὲν χωρίζεται ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ ἡ διάκρισις εἶναι ὅχι ἀπλῶς δύσκολη, ἀλλὰ ἀδύνατη.

Ἡ λογικὴ προπαρασκευὴ καὶ ἀσκήσις τοῦ παιδιοῦ εἶναι συγχρόνως μαθηματικὴ μύθισις καὶ μαθηματικὴ διανοητικὴ λειτουργία. Αὕτη ἡ λογικὴ ἀσκήσις ὁδηγεῖ κατ' εὐθείαν εις τὴν μαθηματικὴν σκέψιν, συστηματικὰ δὲ ἐνεργουμένη παρέχει εις τὸν διδάσκοντα τὸ μέτρο ἱκανότητος τοῦ μαθητοῦ νὰ προχωρήσῃ εις τὴν ἀφομοίωσιν καὶ κατανόησιν μαθηματικῶν ἐννοιῶν καὶ πράξεων.

Τὰ παραδείγματα πού θὰ ἀναφέρωμε ἔχουν σχέσιν μὲ τὶς ἐννοίας τοῦ «πολύ», «ὀλίγο», «μικρό», «μεγάλο». «περισσότερο», «ὀλιγότερο», «ἴσο», «ἄνισο», «τόσο».

«ὄσο», «ἐνα» «κανένα», καὶ μὲ τὴν διατήρησιν τῶν παραπάνω ἐννοιῶν εις μεγέθη συνεχῆ ἢ ἀσυνεχῆ ὡς καὶ μὲ τὴν ἀντιστοίχησιν ἓνα πρὸς ἓνα. Ἀναφέρονται ἐπίσης εις τοπολογικὰς ἐννοίας τῶν σχημάτων, τῶν θέσεων, τάξεων ἐγκιβωτισμῶν, διατηρήσεως τοῦ μήκους, τῆς ἀποστάσεως, τῆς ἐπιφανείας κλπ. Ἡ διατήρησις ἐνδὸς συνεχοῦς μεγέθους γιὰ τὸ παιδί εἶναι λειτουργία πού προηγείται τῆς ἀφομοιώσεως τῆς ἐννοίας τοῦ ἀριθμοῦ. Περνᾷ δὲ ἡ ἴδια διάφορα στάδια. Μία ποσότητα νεροῦ εις ἓνα δοχεῖο δὲν εἶναι ἴση, γιὰ τὸ παιδί πρὶν τὰ ἐξί χρόνια του, ἂν τὴ μεταγγίσωμε σὲ περισσότερα δοχεῖα. Εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἢ μικρότερη ἀνάλογα πρὸς τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ σχῆμα τῶν δοχείων. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς δῶλους, ἂν τοὺς τοποθετήσωμε σὲ διαφορετικὰ σχήματα καὶ διαφορετικὰ διατάξεις ἢ εις διαφορετικὰς ἀποστάσεις μεταξύ των. Τὰ ἀντικείμενα ἐγκατεσπαρμένα εις μεγαλύτερο χῶρον γίνονται περισσότερα, συγκεντρῶμενα γίνονται ὀλιγότερα.

Ἡ ἀντιστοίχησις ἓνα πρὸς ἓνα, βασικὴ ἐνέργεια πάνω εις τὴν ὁποία στηρίζεται ἡ ἐννοία τοῦ ἀριθμοῦ εἶναι μιὰ δύσκολη λειτουργία. Τὸ παιδί βλέπει καὶ παρασύρεται ἀπὸ τὴν ἀντιληπτικὴν λειτουργίαν. Τὰ ἄνθη μέσα εις τὰ βάζα τοὺς εἶναι ὅσα καὶ τὰ βάζα, ὅταν ὁμως τὰ θάλωμε καὶ τὰ τοποθετήσωμε εις μεγαλύτερες ἀποστάσεις ἀπὸ ἐκεῖνες πού κατέχουν τὰ βάζα, τότε γίνονται περισσότερα. Τὸ ἴδιο συμβαίνει μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ καθίσματα, μὲ τὰ παιδιά καὶ τὰ πιάτα τοὺς ἢ τὰ πηροῦνια.

Ἡ διατήρησις τοῦ πλήθους καὶ τῶν μεγεθῶν βασικὴ διανοητικὴ λειτουργία εις συνδυασμὸν πρὸς τὴν ἀντιστοίχησιν ἓνα πρὸς ἓνα εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ ἀριθμοῦ. Ἡ ἐπινόησις κατασκευῶν, παιγνιδιῶν, ἀσκήσεων, ἱχνογραφημάτων, μύθων καὶ μικρῶν ἱστοριῶν, καταλλήλων γιὰ κάθε ηλικία, καὶ ἡ χρῆσις τοὺς ἐκ μέρους τοῦ παιδιοῦ, τὸ βοηθοῦν εις τὴν ἀφομοίωσιν τῆς διατηρήσεως τῶν μεγεθῶν καὶ εις τὴν ἀντιστοίχησιν ἓνα πρὸς ἓνα, ἐπιτρέπουν δὲ εις τὸν διδάσκαλον νὰ διαγνώσῃ καὶ διδῇ τὴν κατάλληλην στιγμήν εἰσαγωγῆς του εις τὶς καθαρῶς μαθηματικὰς ἐννοίας καὶ γνώσεις.

Οἱ τοπολογικὰς ἐννοίας, πού ἡ συστηματικὴ διδασκαλία τοὺς γίνεται σήμερον ἀπὸ τὶς πρῶτες τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ πού ἀποτελοῦν ὅργανα κατανόησεως ὅχι μόνο γεωμετρικῶν ἀληθειῶν, ἀλλὰ καὶ καθαρὰ ἀριθμητικῶν, προετοιμάζουν τὸ ὅλο ἔργο τῶν μαθηματικῶν. Ἡ κατασκευὴ στερεῶν σωμάτων καὶ σχημάτων τετραγωνικῶν, ὀρθογωνίων, κυκλικῶν, ἀκανονίστων, ὁ συνδυασμὸς δύο ἢ καὶ περισσότερων ἐξ αὐτῶν τεμνομένων, ἐφαπτομένων, ἐγγεγραμμένων, ἡ χρησιμοποίησις καὶ τοποθέτησις στερεῶν ἀντικειμένων μὲ τὶς παραπάνω μορφὰς καὶ ἡ σύνθετη μετακίνησις τοὺς μέσα εις τὸ χῶρον ἀποτελοῦν μέσα καλλιέργειας τῆς παιδικῆς σκέψεως γενικῶς καὶ τῆς μαθηματικῆς ἰδιαίτερως.

Ἡ ἐννοία τοῦ μήκους, τόσο ἀπλῆ καθ' ἑαυτήν, παρουσιάζει τὶς δυσκολίες τῆς γιὰ τὸ παιδί. Ἡ σύγκρισις δύο ἴσων εὐθειῶν εἶναι ὀρθή, ἐφ' ὅσον βρίσκονται ἢ μιὰ κάτωθι τῆς ἄλλης, ἢ μετακίνησιν τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἀριστερὰ ἢ δεξιὰ αἰρεῖ, γιὰ τὴν παιδικὴν σκέψιν, τὴν ἰσότητά τους.

Ἡ ἀπόστασις δύο ἀντικειμένων μεγαλύνει μὲ τὴν παρεμβολὴν ἐνδὸς χαρτονιοῦ μεταξύ τοὺς καὶ ἀποκαθίσταται μὲ τὸ ἀνοιγμὰ μιᾶς τρύπας, γιὰ νὰ μεγαλώσῃ ἐκ νέου μὲ τὴν κάλυψιν τῆς τρύπας.

Ἡ ἐπιφάνεια ἐπίσης, γιὰ τὴν προλογικὴν σκέψιν τοῦ παιδιοῦ, εἶναι πρόβλημα

που ή λύσι του απαιτεί ώριμότητα λογικής σκέψεως, με έσωτερικοποίησι των ένεργειών και αντιλήψεων με ικανόνητα αντιστροφής και συνδυασμών. Η άσκησι όμως με τὰ κομμάτια ενός γλυκού, που είναι τὸ ίδιο τὸ γλυκὸ δλόκληρο ὡς πρὸς τὴν ἐπιφάνειά του, ή δύο λιβάδια, που έχουν ἴση ἐπιφάνεια χόρτου διατηροῦν τὴν αὐτὴ ἐπιφάνεια ἂν χτίσωμε ἂν δύο σπιτάκια εἰς ὁποιοδήποτε σημείο των λιβαδιών. Έτσι οἱ ποσοτικές έννοιες, σὰν κατηγορήματα ἀντικειμένων και γεγονότων, χωρὶς νὰ εἶναι ἀριθμητικά σύμβολα οδηγοῦν τὴν παιδική σκέψι ἀπὸ τὸ προλογικὸ της στάδιο εἰς τὸ λογικὸ, με συνέπεια τὴν εἰσαγωγή εἰς τὰ μαθηματικά και τὰ προβλήματά τους, ἐπὶ συγκεκριμένης δάσεως εἰς τὴν ἀρχή, που γίνεται με τὴν πάροδο τοῦ χρόνου ἀφηρημένη γνῶσι και ιδέα.

Οἱ προαριθμητικές ἀσκήσεις και κατασκευές δὲν εἶναι μόνο πληθυκές ἀλλὰ και διατακτικές. Η τάξι μπορεί νὰ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο γιὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ μικρότερο περνώντας μιὰ κατιοῦσα διάταξι ή τὸ ἀντίθετο, ἀρχίζει ἀπὸ τὸ μικρότερο γιὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ μεγαλύτερο ἀκολουθώντας ἔτσι ἀνιούσα διάταξι. Τὰ ἀντικείμενα ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ἄνθρωποι, ξυλαράκια, χάρακες, γεωμετρικά στερεὰ ἀντικείμενα, δένδρα, ζῶα, σπίτια κλπ.

Οἱ ιδιότητες ἤμπορεῖ ἐπίσης νὰ ποικίλλουν με δάσι τὸ μικρότερος - μεγαλύτερος εἰς ψηλότερος — χαμηλότερος, παχύτερος — λεπτότερος, πυκνότερος — ἀραιότερος, βαθύτερος — ἀβαθέστερος κλπ. Εἰς ὅλες τίς περιπτώσεις ἔχομε τὴ διάταξι που παριστάνεται με τὴν ἀνιούσα ή κατιοῦσα κλίμακα, που εἶναι τόσο οἰκεία εἰς τὸ παιδί σὰν «σκάλα» με τὰ «σκαλάκια» της και που θὰ ἀποτελέσῃ τὴ βάση γιὰ τὴν κατανόησι τοῦ ἀριθμοῦ ὑπὸ τὴν έννοια τῆς τάξεως, τοῦ τακτικοῦ ἀριθμοῦ.

Χρειάζεται λοιπὸν μιὰ προπαιδεία γιὰ τὴν διδασκαλία των μαθηματικῶν, που εἶναι ἐμπράγματι, τὴν ὠνομάσαμε προαριθμητική χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ ὅτι προηγείται τῆς γνώσεως των ἀριθμητικῶν συμβόλων, ἀλλὰ με τὴν σημασία ὅτι προηγείται κάθε καθαρῆς μαθηματικῆς έννοιας, πράξεως ή σχέσεως και τοῦτο διότι ή ἀνθρωπίνῃ σκέψι πρὶν γίνῃ μαθηματική ή γλωσσική γίνεται ἀπὸ προλογική - λογική και ή μετάβασι αὐτὴ ἀπὸ τὴν προλογική λειτουργία της εἰς τὴν λογική διευκολύνεται με τίς πρακτικές ἐνέργειες και λειτουργίες ἐπὶ των συγκεκριμένων ἀντικειμένων.

3. Τὰ σύνολα

Η έννοια των συνόλων εἶναι ἀπὸ τίς βασικώτερες εἰς τὰ σύγχρονα μαθηματικά και ἀπὸ ἐκείνες, που ή εἰσαγωγή τους μπορεί νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸ νηπιαγωγεῖο. Η σημασία τους δὲν εἶναι μόνο θεμελιώδης γιὰ τὴν δομὴ των συγχρόνων μαθηματικῶν, ἀλλὰ και γιὰ τὴ διδασκαλία τους. Η λογική και προαριθμητική τους ὕψη καθιστᾷ τὰ σύνολα προσιτὰ εἰς τὴν παιδική σκέψι, που στηρίζεται ἐπὶ συγκεκριμένου στερεοῦ ὕλικου, γιὰ νὰ τὰ αἰσθητοποιήσῃ και τὰ ἀφομοιώσῃ.

Εἰς τὰ μαθηματικά τὸ σύνολο νοεῖται σὰν ἓνα ή περισσότερα ἀντικείμενα τὰ ὅποια ἀποτελοῦν ἓνα ὅλον. Τὰ κεράσια που εὑρίσκονται εἰς τὸ πιάτο που εἶναι ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι μας εἶναι ἓνα σύνολο κερασιῶν. Μία δμάδα πουλιῶν, που εἶναι μέσα εἰς τὸ κλουδί μας ἀποτελεῖ ἓνα σύνολο πουλιῶν. Μία ὠρισμένη τάξι μαθητῶν εἶναι ἓνα σύνολο μαθητῶν. Η έννοια τοῦ συνόλου εἶναι συνδεδεμένη με τὴν έννοια των

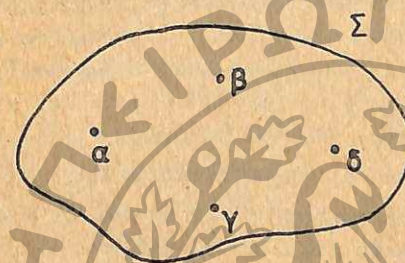
στοιχείων του. Κάθε κεράσι, κάθε πουλί, κάθε μαθητῆς εἶναι στοιχεῖα τὰ ὅποια ἀνήκουν εἰς τὰ παραπάνω σύνολα.

Όταν ἓνα σύνολο ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα ἀντικείμενο ή μέλος ή στοιχεῖο, τὸ ὀνομάζομε μονομελές ή μονοστοιχειακό, ἀπὸ δύο διμελές, ἀπὸ τρία τριμελές κ.λ.π.

Η ἀπουσία κάθε στοιχείου μᾶς οδηγεῖ εἰς τὴν ιδέα τοῦ κενοῦ συνόλου. Τὸ σύνολο αὐτό, ἀντίστοιχο πρὸς τὸ μηδὲν τῆς ἀριθμητικῆς, εἶναι ἐξ ὀρισμοῦ χωρὶς κανένα στοιχεῖο. Τὸ σύνολο των αὐτοκινήτων που εὑρίσκονται ἐπάνω εἰς τὸ γραφεῖο μου εἶναι σύνολο κενό, γιὰτι ἀπλῶστα κανένα αὐτοκίνητο δὲν εἶναι ἐκεῖ. Τὸ σύνολο των χειλοφώνων συμφώνων τῆς λέξεως «καί» εἶναι κενό, διότι κανένα χειλόφωνο δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτή.

Τὰ σύνολα ἀποτελοῦνται κατ' ἀρχὴν ἀπὸ αὐτὰ ταῦτα τὰ ἀντικείμενα αὐτούσια. Καί ή πρώτη και ἀρχική γνωριμία με αὐτὰ πρέπει νὰ γίνῃ, ἰδιαίτέρως εἰς τὸ δημοτικὸ σχολεῖο. Η ἐξοικείωσι με σύνολα διαφορετικῶν στοιχείων και διαφορετικῶν ὕλικῶν ἀποτελεῖ τὴν πρώτη στερεή δάσι ἐπάνω εἰς τὴν ὅποια κτίζεται ή έννοια τοῦ συνόλου γιὰ τὴν παιδική σκέψι. Η μετάβασι ἀπὸ τὸ ἓνα ὕλικὸ εἰς τὸ ἄλλο και εἰς διαφορετικὸ ἀριθμὸ στοιχείων διευκολύνει τὴν κατανόησι τῆς έννοιας τοῦ συνόλου.

Η μετάβασι ἀπὸ τὰ πραγματικά ἀντικείμενα εἰς τὰ σύμβολά τους ἀποτελεῖ τὸν πρώτο σταθμὸ εἰς τὴν χρησιμοποίησί τους. Οἱ εἰκόνες τους εἰς τὴν ἀρχὴ ἀποτελοῦν τὴν πρώτη γραφική παράστασι. Η γεωμετρική παράστασι με τὸ κλείσιμο μέσα σὲ κλειστὴ γραμμὴ και ὁ συμβολισμὸς των στοιχείων με στιγμές εἶναι τὸ διάγραμμα, τὸ λεγόμενο Βέννιο (ἀπὸ τὸν J. Venn που πρώτος χρησιμοποίησε αὐτό). Τὰ στοιχεῖα καθορίζονται με τὰ μικρὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου και τίς στιγμές. Με κεφαλαῖα γράμματα σημειώνομε τὸ σύνολο.

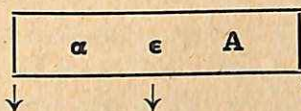
Η παράστασι ενός συνόλου με ἀναγραφὴ των στοιχείων του συνίσταται εἰς μίαν ἰσότητα με πρώτο μέλος τὸ κεφαλαῖο Σ (σύνολο) ή ἄλλο γράμμα, ἐπίσης κεφαλαῖο και δεύτερο μέλος τῆς ἰσότητος δύο ἀγκίστρα { } τὰ ὅποια περιέχουν τὰ στοιχεῖα που παριστάνονται με μικρὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου και χωρίζονται μεταξύ τους με ἓνα κόμμα (,) $S = \{\alpha, \beta, \gamma, \delta\}$. Εἰς τὴν περίπτωσι που ἔχομε μεγάλο ἀριθμὸ στοιχείων παριστάνομε τὸ πρώτο μέλος τῆς ἰσότητος με ἓνα κεφαλαῖο γράμμα και κλείνομε ἐντὸς των ἀγκίστρων τοῦ δευτέρου μέλους ἓνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου χ ή ψ ἔπειτα τὴ διαχωριστικὴ γραμμὴ και πάλι τὸ ἴδιο γράμμα με περίληψι τῆς χαρακτηριστικῆς ιδιότητος των στοιχείων ή παραπομπὴ εἰς τὸ σχῆμα τους

$$A = \{ \chi \chi \text{ τὰ σύμφωνα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου} \} \text{ ἢ}$$

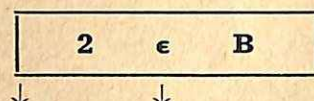
$$B = \{ 10, 11, 12 \dots 99 \}$$

ὁπότε τὰ στοιχεῖα τοῦ συνόλου A εἶναι τὰ σύμφωνα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου (6 γ δ ... ψ) καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ συνόλου B εἶναι οἱ διψήφιοι ἀριθμοὶ ἀπὸ 10 ἕως τὸ 99. Εἰς τὸ σύνολο B ἐπειδὴ τὰ στοιχεῖα παρουσιάζουν μίαν ὠρισμένη διάταξι δὲν κάνομε περιλήψι τῶν ιδιοτήτων τους, ἀλλὰ παραθέτομε ἐνδεικτικῶς τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῶν στοιχείων.

Ὅταν ἐξ ἄλλου θέλωμε νὰ σημειώσωμε ὅτι ἓνα «στοιχεῖο ἀνήκει εἰς ἓνα σύνολο», χρησιμοποιοῦμε τὸ σύμβολο $\in$ ὁπότε

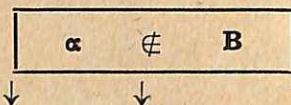

Τὸ στοιχεῖο α ἀνήκει εἰς τὸ σύνολο A

Τὸ στοιχεῖο 2 ἀνήκει εἰς τὸ σύνολο B

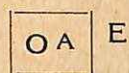
Ἡ παράστασι τοῦ κενοῦ συνόλου γεωμετρικῶς μὲν εἶναι μία κλειστὴ γραμμὴ, χωρὶς κανένα στοιχεῖο 0 ἢ τὰ ἄγκιστρα $\{ \}$ χωρὶς στοιχεῖα ὁπότε

Τὸ στοιχεῖο α ἀνήκει εἰς τὸ σύνολο B

Τὸ σύμβολο $\notin$ σημαίνει δὲν ἀνήκει εἰς τὸ «σύνολο». Ἐνα σύνολο μπορεῖ νὰ εἶναι ὑποσύνολο ἑνὸς ἄλλου συνόλου. Ἐτσι τὰ ἀγόρια μιᾶς ἀνάμικτης τάξεως ἀποτελοῦν ὑποσύνολο τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως καὶ τὰ κορίτσια ἓνα δεύτερο ὑποσύνολο τοῦ συνόλου μαθητῶν. Λέγομεν ἓνα A ὑποσύνολο ἑνὸς ἄλλου E, ὅταν τὸ πρῶτο ἀποτελεῖ μέρος τοῦ δευτέρου καὶ κάθε στοιχεῖο τοῦ πρῶτου εἶναι καὶ στοιχεῖο τοῦ δευτέρου.

Γεωμετρικῶς τὸ ὑποσύνολο παριστάνεται ὡς ἑξῆς:

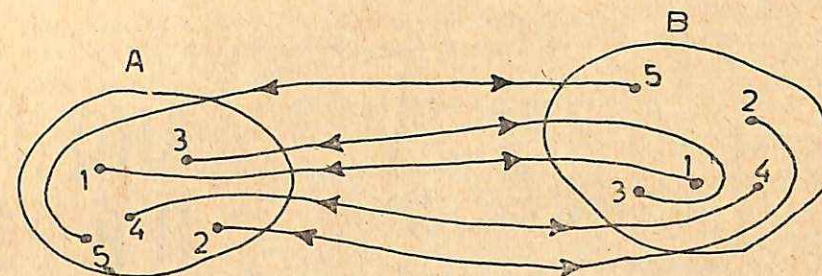

Ὅποτε A ὑποσύνολο καὶ E σύνολο καὶ E σύνολο καὶ $A \subset E$ ποὺ σημαίνει ὅτι «τὸ A εἶναι ὑποσύνολο τοῦ E» ἢ τὸ $A \subset E$, διαβά-
ζεται, τὸ A ἐγκλείεται εἰς τὸ E ἢ τὸ $E \supset A$, διαβάζεται, «τὸ E ἐγκλείει τὸ A».

Ὅταν ἓνα σύνολο ἐγκλείη περισσότερα σύνολα τότε τὸ σύνολο αὐτὸ λέγε-
ται ὑπερσύνολο τῶν ἐν λόγῳ συνόλων. Ὅπως εἰς τὴν παραπάνω περίπτω-
σι τοῦ συνόλου τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως μὲ ὑποσύνολα τοὺς μαθητὰς — ἀγόρια καὶ
τοὺς μαθητὰς — κορίτσια.

Δύο σύνολα μπορεῖ νὰ εἶναι μεταξύ τους ἴσα ἰσοδύναμα

Ἐνα σύνολο A εἶναι ἴσο πρὸς ἓνα σύνολο B, ὅταν κάθε στοιχεῖο τοῦ A εἶναι
στοιχεῖο καὶ τοῦ B καὶ κάθε στοιχεῖο τοῦ B εἶναι στοιχεῖο καὶ τοῦ A

$$\text{Τὸ σύνολο } A = \{ 1, 2, 3, 4, 5, \}$$

$$\text{Τὸ σύνολο } B = \{ 5, 3, 2, 1, 4, \}$$

$$A = B$$

καὶ διαβάζεται «σύνολο A ἴσο σύνολο B».

Ἡ ἰσότης τῶν συνόλων $A = B$ ἔχει τὶς ἑξῆς ιδιότητες:

1. Ἀνακλαστικὴ: τὸ σύνολο A εἶναι ἴσο πρὸς τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ B ἴσο πρὸς τὸν ἑαυτό του: $A = A$ καὶ $B = B$.

2. Συμμετρικὴ: Τὸ σύνολο A εἶναι ἴσο μὲ τὸ B καὶ τὸ σύνολο B εἶναι ἴσο μὲ τὸ A. $A = B$, καὶ $B = A$.

3. Μεταβατικὴ: Τὸ σύνολο A εἶναι ἴσο μὲ τὸ B, τὸ B εἶναι ἴσο μὲ τὸ Γ τότε καὶ τὸ A εἶναι ἴσο μὲ τὸ Γ. $A = B = \Gamma$ τότε καὶ $A = \Gamma$.

Ἐνα σύνολο A εἶναι ἰσοδύναμο πρὸς ἓνα σύνολο E ὅταν μεταξύ τῶν στοιχείων τοῦ A καὶ τῶν στοιχείων τοῦ E ὑπάρχει ἀντιστοίχισι ἓνα πρὸς ἓνα ἢ ἀμφιμονοσή-
μαντη ἀντιστοίχισι μεταξύ τῶν δύο συνόλων. Τὸ σύνολο Γ τῶν καθισμάτων ποὺ
εἶναι ἰσάριθμα πρὸς τὸ σύνολο Δ τῶν καθημένων εἶναι δύο σύνολα ἰσοδύναμα. Τὸ
σύνολο τῶν καρεκλῶν ποὺ ἀνὰ μία ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἓνα τραπέζι εἶναι ἰσοδύναμο
πρὸς τὸ σύνολο τῶν τραπέζων.

Σημειώνομε τὴν ἰσοδυναμίαν

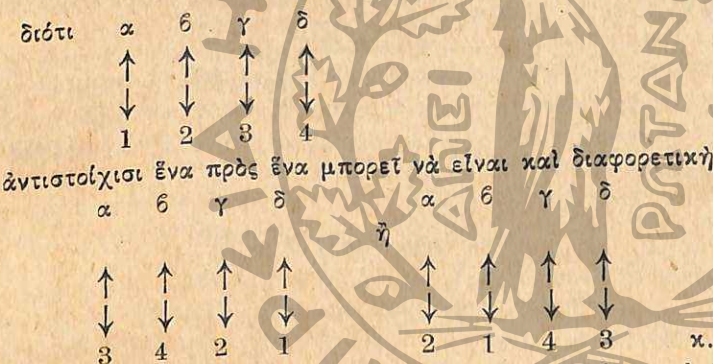
$$\Gamma \sim \Delta$$

καὶ διαβάζεται «τὸ συν. Γ εἶναι ἰσοδύναμο πρὸς τὸ σύνολο Δ»

$$A = \{ \alpha, \beta, \gamma, \delta \} \text{ καὶ } B = \{ 1, 2, 3, 4 \}$$

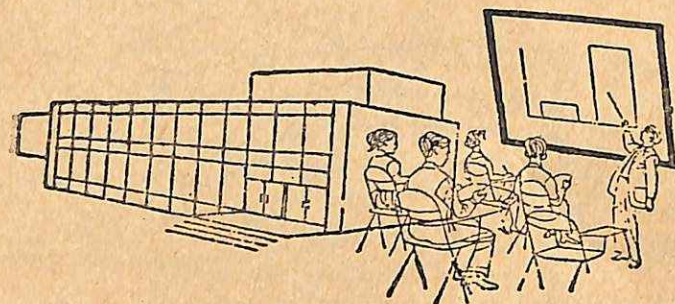
τότε

$$A \sim B$$

Ἡ ἀντιστοίχισι ἓνα πρὸς ἓνα μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ διαφορετικὴ

Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ἰσοδυναμία τῶν συνόλων δὲν συμπίπτει μὲ τὴν ἰσότητα τῶν

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ

Υπό κ. Θωμά Κυρίτση Διδ/λου

Είναι γνωστόν ότι η Ε.Σ.Δ. εισήχθη τελευταίως εις την διδακτικήν επιστήμην από καθαρώς ψυχολογικούς και οικονομικούς λόγους. Ἡ καινοτομία αὕτη ἀναφέρεται κυρίως εις τὴν ἐκλογὴν καὶ διάταξιν τῆς ὕλης, ἐν μέρει δέ, καὶ εις τὴν μέθοδον διδασκαλίας. Θεωρεῖται τὸ ἰδανικώτερον σύστημα παροχῆς γνώσεων διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν τριῶν καωτέρων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, διότι ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν φυσικὸν τρόπον τοῦ μαθήματος, ὅστις ἐπιζητεῖ νὰ φέρῃ εἰς φῶς ἐντὸς μιᾶς πραγματικῆς ἐνότητος ἅπαντας τοὺς ἰσχυροὺς καὶ ἐπιτρεπτοὺς τρόπους τῆς ὁρθῆς σκέψεως. Τὰ ἀξιώματα τῆς ἐποπτείας τῆς οὐτενεργείας, τοῦ σεβασμοῦ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, τοῦ περιβάλλοντος, τοῦ παιδικοῦ διαφέροντος, τῆς ἀξιοποιήσεως τῶν γνώσεων τυγχάνουσιν εὐρυτάτης ἐφαρμογῆς κατὰ τὸ σύστημα τῆς Ε.Σ.Δ.

Οἱ ψυχολογικοὶ Νόμοι τῆς συνολικῆς ἢ καθολικῆς ἀντιλήψεως δεσπόζουν εἰς τὸν μαθητὴν τῶν 7 — 9 ἐτῶν. Εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν ὁ μαθητὴς ζεῖ αἰσθησιακῶς καὶ φανταστικῶς εἰς στενωτάτην ἐπαφὴν μὲ τὸν κόσμον τοῦ στενωτάτου περιβάλλοντος καὶ ἀντλεῖ ἐλευθέρως καὶ ἄνευ τινος καταναγκασμοῦ τὴν πνευματικὴν του τροφήν ἐκ τοῦ περιβάλλοντος κόσμου, ὅστις ἐνιαῖος παρίσταται εἰς τὰ ὅμματά του.

Ἡ ἡλικία τῶν 9 — 12 ἐτῶν εἶναι περισσότερο ἐρευνητικὴ, προχωρεῖ πέραν τοῦ περιβάλλοντος καὶ ὁ ὀφθαλμὸς του προσπαθεῖ συνειδητῶς νὰ ἐρμηνεύσῃ ἀπωτέρους κύκλους.

συνόλων. Ἡ ἰσότης εἶναι μία περίπτωσις ἰσοδυναμίας ποὺ τὰ στοιχεῖα τῶν δύο συνόλων εἶναι ἴσα ἓνα πρὸς ἓνα καὶ εἶναι δυνατόν νὰ εὐρύσκωνται εἰς διαφορετικὴ διάταξι μόνον. Ἡ ἰσοδυναμία δύο συνόλων δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκην καὶ ἰσότης.

Τὰ σύνολα: $A = \{1, 2, 3, 4\}$

$B = \{3, 1, 4, 2\}$

$A = B$ εἶναι καὶ $A \sim B$

Ἐνῶ τὰ σύνολα: $\Gamma = \{\alpha, \beta, \gamma, \delta\}$

$\Delta = \{1, 2, 3, 4\}$

$\Gamma \sim \Delta$ δὲν εἶναι καὶ ἴσα.

Α. Κούλας

Ἀκριβῶς διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτιθέντας λόγους τὸ Σύστημα τῆς Ε.Σ.Δ. εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὰς 3 πρώτας τάξεις χωρὶς νὰ δύναται νὰ συνεχισθῇ ἡ ἐφαρμογὴ του πέραν τῆς Γ' τάξεως, διότι ὁ μαθητὴς τῶν 10, 11 καὶ 12 ἐτῶν δὲν δύναται νὰ παρακολουθήσῃ σύστημα ὁμοίων γνώσεων τῶν κατακλάδους μαθημάτων εἰς ἰδίας ὥρας ἐργασίας.

Συμφέρει ὅθεν νὰ ἐφαρμόζεται ἡ Ε.Σ.Δ. εἰς τὰς 3 πρώτας τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ἵνα μὴ ἀναγκάζεται ὁ μαθητὴς νὰ κάμνῃ διαρκῶς γιγανταῖα ψυχολογικὰ ἄλματα. Τὸν κόσμον, ὁ μαθητὴς τῶν πρώτων τάξεων, δὴν τὸν βλέπει κατατμημένον εἰς μαθήματα, ἀλλὰ τὸν βλέπει ἐνιαῖον, οὗ τὸ περιεχόμενον προβάλλεται εἰς ἐνότητες καὶ συμπλέγματα. Ὁ πατριδογνωστικὸς παράγων ἔρχεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ζητήσεως τοῦ μαθητοῦ, πρᾶγμα ποὺ ἐπιδρᾷ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀγάπης τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν του Πατρίδα. Ἐπομένως γνώρισμα τῆς Ε.Σ.Δ. εἶναι ὅτι ἔχει ὡς ὑποκείμενον ἐξετάσεων τὸν κόσμον, ὅστις περιβάλλει τὸν μαθητὴν, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων.

Τὰ στάδια, ἅτινα θὰ ἀκολουθήσῃ ἡ διδασκαλία διὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἐφαρμογὴν τῆς Ε.Σ.Δ. εἶναι τὰ ἑξῆς: α) Ἀμεσος ἀπόκτησις τῶν γνώσεων. β) Ἡ ἐπεξεργασία (ἀνάλυσις καὶ συστηματοποίησις τῶν γνώσεων) καὶ γ) Ἡ σύνθεσις τῶν γνώσεων. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν μαθητὴν ὁ κόσμος τοῦ περιβάλλοντός του ἀκέραιος. Ἐκ τῶν αὐθορμητῶν διηγήσεων, ἐντυπώσεων καὶ συναισθημάτων τῶν μαθητῶν θὰ ἐξαχθῶσι φυσικῶς καὶ ἀβιάστως, ἅπαντα τὰ μαθήματα, ἅτινα διαλαμβάνει τὸ Ε.Α.Π.

Ἐξ ἁπάντων τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ διδακτέα ὕλη εἰς τὰς τρεῖς πρώτας τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου δέον νὰ προσφέρεται κατὰ τὸ σύστημα τῆς Ε.Σ.Δ. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἡ διδασκαλία ἀπευθύνεται εἰς τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ μαθητοῦ στηριζομένη εἰς τὸ ἄμεσον περιβάλλον, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ἀπὸ τὸν μαθητὴν ὡς μία ἀληθὴς οἰκογενειακὴ ζωὴ.

Ὁ ἐθισμὸς τῶν μαθητῶν εἰς τὸν τρόπον αὐτὸν τῆς ἐργασίας θὰ προαγάγῃ αὐτοὺς καὶ θὰ τοὺς συνδέσῃ ἔτι περισσότερον μὲ τὴν Πατρίδα τους, διότι τὰ διάφορα θέματα τῆς στενωτέρας Πατρίδος ἐπιδρᾷ μὲ ἀκαταμάχητον καὶ σαγηνευτικὴν δύναμιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ, τὸ σχολεῖον καὶ ἡ τάξις τῶν εἶναι ἡ χαρὰ καὶ ἡ πραγματικὴ τροφή τοῦ μαθητοῦ.

Συμφωνοῦμεν ἀπολύτως μὲ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Παιδαγωγῶν, οἵτινες συνηγοροῦσι καὶ ὑποστηρίζουσι τὴν ἐισαγωγὴν τῆς Ε.Σ.Δ. εἰς τὰς Α', Β' καὶ Γ' τάξεις καὶ οὐχὶ εἰς ἀπάσας τὰς τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ἐπειδὴ ὡς καὶ ἀνωτέρω ὑπεστηρίχθη ὑφ' ἡμῶν, ὅτι ὁ μαθητὴς τῆς ἡλικίας ἄνω τῶν 9 ἐτῶν εἶναι εἰς θέσιν νὰ παρακολουθήσῃ τὴν συστηματοποίησιν τῆς ὕλης τῶν κατὰ κλάδους κεχωρισμένων μαθημάτων καὶ τὴν κατάταξιν αὐτῶν εἰς συστήματα κεχωρισμένα. Ἐὰν λοιπὸν εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν διδάξωμεν τὸν μαθητὴν κεχωρισμένον κλάδον μαθημάτων τότε θὰ καταστήσωμεν τοῦτον ἄξιον ἐρευνητὴν καὶ συνειδητὸν σπουδαστὴν τῆς ὕλης (φυτικῆς καὶ ζωϊκῆς).

Δυνάμεθα διὰ τὴν ἀποτελεσματικωτέραν ἐπιτυχίαν τοῦ πράγματος καὶ πρὸς καρποφόρον ὠφέλειαν τῶν μαθητῶν μας νὰ θεσπίσωμεν ἐν τῇ Γ' τάξει τακτὰς ὥρας μαθημάτων, ἀφ' ἑνὸς λόγῳ τῆς εὐρύτητος τοῦ κύκλου μαθημάτων καὶ τῆς ποικιλίας τῆς διδασκομένης ὕλης, τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενον πλείστον μαθημάτων εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐνυφανθῇ εἰς τὴν ὅλην ἐργασίαν καὶ ἀφ' ἑτέρου λόγῳ τῆς προβαλλομένης ἀπαιτήσεως τῶν μαθητῶν νὰ ἀποβῶσι κάτοχοι χρησιμωτάτων δεξιοτήτων ἀπορροεμένων ἐκ τῶν μαθημάτων. Ἀναγνώσεως καὶ ἀριθμητικῆς. Ἀκριβῶς ἡ ἀπαιτήσις αὕτη, ἡ

ψυχολογικῶς καὶ παιδαγωγικῶς θεμελιωμένη, ἐπιβάλλει τὴν καθιέρωσιν τακτῶν ὥρων πρὸς ἀσκήσιν τῶν μαθητῶν εἰς τὰς ἀνωτέρω δεξιότητας. Τὴν ἰδίαν περίπου δυσχέρειαν συναντᾷ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς Ε.Σ.Δ. καὶ κατὰ τὴν διδασχὴν τῶν μαθημάτων, Ὁρησκευτικῶν καὶ Ἱστορίας, ἐν τῇ τάξει ταύτῃ, πρᾶγμα ποῦ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ θεραπεύσωμεν τὴν ἀνάγκην τῶν μαθητῶν μας διὰ τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας τῶν μαθημάτων τούτων, ὅσα-κις ἡ ὑπὸ συζήτησιν ἐνότις δὲν μᾶς παρέχει ἐρεθίσματα ἐρεύνης καὶ ἐξετάσεως τῆς προβλεπομένης ὑπὸ τοῦ Ε.Α.Π. Ὁρησκευτικῆς καὶ Ἱστορικῆς ὕλης.

Τὸ πρᾶγμα τοῦτο δὲν εἶναι διόλου δύσκολον, οὐδὲ ἀποβάλλεται ὁ ἐνιαῖος χαρακτήρ τῆς ὅλης ἐργασίας διὰ τῆς παρεμβολῆς τακτῶν μαθημάτων, ξένης ὕλης πρὸς τὴν ἐκάστοτε διδασκομένην ἐνότιαν, ὅταν ἡ ἀσκήσις καὶ ἐργασία τελοῦνται περὶ τὸ τέλος τῶν διδακτικῶν ὥρων τῆς ἡμέρας.

Ὑπάρχουσι βεβίως καὶ οἱ ἀντιγνωμοῦντες, οἱ ὅποιοι ὑποστηρίζου-σιν ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς Ε.Σ.Δ. καταδικάζει τὸν μαθητὴν εἰς μονομέρειαν γνῶσεων, ἔνεκα τῶν περιορισμένων ἐποχιακῶν ἐνοτήτων.

Ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος δὲν δικαιολογεῖ καθ' ἡμᾶς τὴν ὀλόπλευρον ὑπαρ-ξίν των, διότι πιστεύομεν ἀπολύτως ὅτι ἡ Ε.Σ.Δ. ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν καὶ ἐὰν ἐφαρμόζεται, ἀπὸ τῆς ἀδεσμεύτου μέχρι τῆς μᾶλλον περιορισμέ-νης μορφῆς τῆς, δὲν παύει νὰ παρέχῃ εἰς τὸν μαθητὴν ἐργασίαν, ἥτις θέτει εἰς κίνησιν τὰς πνευματικὰς καὶ σωματικὰς δυνάμεις αὐτοῦ μὲ τρόπον παι-δικόν, αὐτοδύναμον καὶ αὐτενεργόν.

Γνωρίζομεν πάντες, ὅτι ἡ σημερινὴ ἐποχὴ, ἣν διατρέχομεν, ζητεῖ ἀν-θρώπους δραστηρίους, ἀποφασιστικούς, θορραλέους καὶ μὲ πρωτοβουλίαν. Τοιοῦτους ἀνθρώπους πρέπει νὰ προετοιμάσῃ τὸ σχολεῖον διὰ τὴν αὐρια-νὴν Κοινωνίαν. Διὰ τῆς Ε.Σ.Δ. ὁ μαθητὴς βοηθεῖται πολὺ εἰς τὴν ἐργασί-αν του καὶ δημιουργικώτερα ἐργάζεται, διότι γνωρίζει τί ἀκριβῶς διδάσκε-ται, ἐπειδὴ τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα τοῦ εἶναι γνωστόν μὲ ὅλας τὰς πτυ-χάς. Ἐπειτα καταβάλλει ἔτι μεγαλύτεραν προσπάθειαν διευρύνσεως τῶν γνῶσεών του καθ' ὅτι ἀντιλαμβάνεται πλήρως τὴν ἄμεσον ὠφέλειαν ἐκ τῶν προσκτωμένων μορφωτικῶν στοιχείων τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντός του. Ἐπί-σης δύναται εὐκολώτερα νὰ κερδίσῃ ὁ διδ/λος τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος τῆς Ε.Σ.Δ. Ἐπειδὴ παρουσιάζομεν εἰς τὸν μαθητὴν τὴν σχολικὴν ζωὴν ὡς συνέχειαν τῆς προσχολικῆς τοιαύτης. Ἀπὸ τὸν διδ/λον προσέτι ἐξαρτᾶται νὰ καταστήσῃ τὸν μαθητὴν ἐνεργητικόν καὶ πειθαρχημένον, ἀρκεῖ νὰ ἐθίσῃ τοῦτον νὰ ἐργάζεται πάντοτε μὲ βάσιν ἓνα σχέδιον διὰ τοῦ ὁποίου θὰ δυνήθῃ νὰ καταστήσῃ τὴν ἐργασίαν του εὐκόλον καὶ πρακτικῶς ὠφέλιμον.

Οὕτω ἡ συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν εἶναι καθολικὴ διότι γνωρίζουσιν οἱ μαθηταὶ τὸ ὕλικόν, ποῖαν ἐνότιαν νὰ διεξέλθουν, καὶ ἀναλόγως ἐκλέ-γουν ἐκ τῶν ὁρισμένων ἢ εἶναι δυνατόν νὰ προτείνουν καὶ νέας.

Διὰ τῆς ἐπεξεργασίας τῶν ἐποχιακῶν ἐνοτήτων δὲν ἐξυπηρετεῖται ἡ μερικότης ἀλλὰ ἡ ὁλότης καὶ κακῶς ὑποστηρίζεται ὑπὸ τινῶν ὅτι ἡ Ε.Σ.Δ. εἶναι δεσμευτικὴ διὰ τοὺς πολλούς. Εἰς τὸ συγκεντρωτικὸν σύστημα ἔδει νὰ γνωρίζουν πάντες καὶ ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν καὶ ἐὰν ἐφαρμόζεται καὶ ὅταν ἀκόμη ἐπεμβαίνει καὶ αὐτὸς ὁ διδ/λος. Ἐπειδὴ ἡ ἐπέμβασίς του γί-νεται κατ' ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα, οἱ μαθηταὶ ἔχουσιν ὀλιγωτέρας ψυ-χικὰς διασπάσεις καὶ ἐργάζονται μὲ πολὺ μεγαλύτεραν χσράν καὶ διάθε-σιν, παρὰ μὲ οἰονδήποτε ἄλλο σύστημα.

Ἀπαντᾷ τὰ ὑπὸ συζήτησιν θέματα εἶναι ἐνδιαφέροντα διὰ τὸν μα-θητὴν καὶ τὰ προσέχουν ἀρκούντως ἅπαντες οἱ μαθηταὶ καὶ οὐχὶ μέρος τοῦ.

των. Ἡ ἰδιοσυστασία τῶν μαθητῶν τῶν τάξεων τούτων δὲν παρουσιάζει δια-φορὰς ὡς πρὸς τὴν ἐπιλογὴν τῶν δισφόρων ἐνοτήτων ἐπειδὴ τὰ ἐρεθίσμα-τα εἶναι τὰ αὐτὰ δι' ὅλους. Ἐκαστον θέμα τοῦ ἐνὸς εἶναι θέμα καὶ διὰ τὸν ἄλλον, διότι ἀποτελεῖ καὶ διὰ αὐτὸν βίωμα καὶ συνάρτησιν τοῦ ψυχικοῦ του κόσμου. Ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἔγκειται ἡ ἐπιτυχία τῆς Ε.Σ.Δ. ὅταν ἡ προσφερομένη ὕλη εἶναι ἐκ τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος τοῦ μαθητοῦ.

Σὺν τοῖς ἄλλοις ἡ δημιουργία σχολικῆς ζωῆς, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν Ἀχίλ-λειον πτέρναν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ ἔργου τῆς ἀγωγῆς, θὰ διαδραματίσῃ ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω προβαλλομένου ἰσχυρισμοῦ ἀνασταλτικὸν βᾶθρον καρποφόρου ἀποδόσεως τοῦ συστήματος τῆς Ε.Σ.Δ.

Ἡ εὐχάριστος καὶ ἀνάλογος πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰ διαφέροντα τοῦ ἀναπτυσσομένου παιδὸς δημιουργία σχολικῆς ζωῆς θὰ συντελέσῃ νὰ ἐλκύ-σῃ, γοητεύσῃ καὶ ἐπιδράσῃ ἐπ' αὐτοῦ κατὰ τρόπον ἄμεσον καὶ ἀνεξίτηλον.

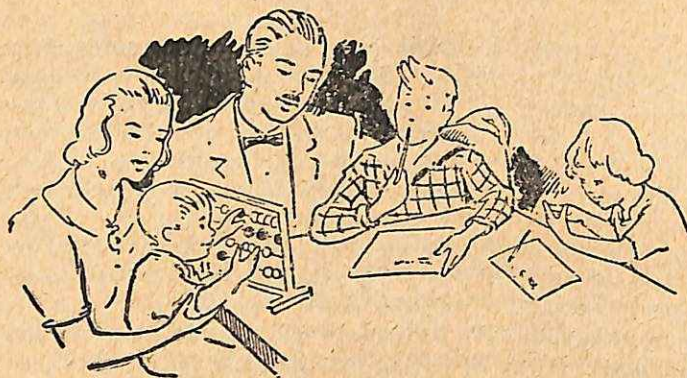
Σήμερον παρὰ ποτὲ ἄλλοτε ἡ ἀνάπτυξις πλουσίας σχολικῆς ζωῆς πα-ρουσιάζεται καὶ ὡς αἷτημα ἐποχιακὸν ἀλλὰ καὶ ὡς ἐθνικὸν τοιοῦτον.

Συνοψίζοντες ὅσα ἀνωτέρω διευτυπώθησαν τονίζομεν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ παιδικὸς ὀργανισμὸς εἶναι πηγὴ ἀνεξάρτητος ἐνεργητικότητος καὶ δυναμι-σμοῦ σωματικοῦ καὶ πνευματικοῦ, ὅστις, διὰ τῶν ἐμφύτων τάσεων καὶ δια-φερόντων τείνει νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ ἐξελιχθῇ, ἐπιβάλλεται διὰ τὴν ἀξιοποίη-σιν αὐτῆς τῆς ἐνεργητικότητος νὰ ἀκολουθήσωμεν τὰ διδάγματα τῆς ἐξε-λικτικῆς ψυχολογίας. Ἰκανοποιεῖται πλήρως ἡ παιδικὴ ἐνεργητικότης καὶ ἡ κοσμικὴ ὁλότης ὅταν ἐφαρμόζεται εἰς τὰς Α' Β' καὶ Γ' τάξεις τοῦ Δημοτι-κοῦ Σχολείου μὲ τὸν τρόπον, ὃν περιεγράψαμεν ἡ Ε.Σ.Δ.

Ἐπὶ πλέον συνακόλουθα τούτων εἶναι καὶ τὰ ἐξῆς. Κατ' ἀρχὴν δέον ὅπως προσαρμόζεται ἡ διδακτικὴ ὕλη πρὸς τὰ βιώματα τῶν μαθητῶν, τὰ ἐκ τοῦ περιβάλλοντος τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος των, διότι δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ μονοειδὲς πρόγραμμα ἐνοτήτων δι' ὅλα τὰ διαμερίσματα καὶ σχολεῖα τῆς χώρας μας. Νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὸ σχολεῖον πλουσία βιβλιοθή-κη, διότι αὕτη μεγάλως θὰ βοηθήσῃ τὸν διδ/λον καὶ μαθητὴν λόγῳ τῆς συχνῆς μεταπτώσεως ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἀντικείμενον διδασκα-λίας. Ἐπάνω δὲ ἀπὸ ὅλα ταῦτα νὰ ὑπάρξῃ ἡ φωτισμένη διδασκαλικὴ προσωπικότης, ἥτις δύναται πλεῖστα ὅσα νὰ συμπληρώσῃ.

Ὁ διδ/λος δέον νὰ κινῆται πρὸς πραγμάτων προκαθορισμένου προ-γράμματος μορφωτικῶν ἀγαθῶν, νὰ ὑποδεικνύῃ τρόπους ἐρεύνης καὶ ἐργα-σίας εἰς τὸν μαθητὴν, νὰ θέτῃ εἰς τὴν διάθεσίν του τὴν πείρα τοῦ πολιτι-σμένου, τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ τὸν συνηθίσῃ εἰς τὴν πειθαρχημέ-νην ἐλευθερίαν ἀποκτήσεως ὁρισμένων γνῶσεων, αἵτινες θὰ βοηθήσωσι τὸν μαθητὴν νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του διὰ τὴν θεμελίωσιν μιᾶς κα-λυτέρας αὐριανῆς κοινωνίας.

Θωμᾶς Κυρίτης

ΣΧΟΛΕΙΟ & ΟΙΚΟ- ΓΕΝΕΙΑ

ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ

Ἡ ἀγωγή μέσα στοὺς σκοποὺς ποὺ ἐπιδιώκει, μετάδοση τοῦ πολιτιστικοῦ πνεύματος στὴ νέα γενιά, ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητος, δημιουργία ἠθικῆς συνείδησης, ἐνδιαφέρεται βασικὰ νὰ δοθῇ τὸ παιδί νὰ προσαρμόζεται ὁμαλὰ, σὲ ὅλες τὶς ποικίλλες καὶ παντὸς εἶδους καταστάσεις ποὺ θὰ τὸ περιβάλλουν καὶ θὰ τὸ πιέζουν σ' ὅλη του τὴ ζωή.

Σήμερα πὶδ πολὺ ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχή, ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ παιδί, παιδαγωγοὶ καὶ ψυχολόγοι, ἀσχολοῦνται πολὺ μὲ τὴν ψυχικὴν υἰεία τοῦ παιδιοῦ καὶ κυρίως γιὰ τὴν ὁμαλὴ προσαρμογή του στὸ περιβάλλον του οἰκογενειακὸ, σχολικὸ.

Τὸ περιβάλλον σήμερα θεωρεῖται ἡ γενετικὴ αἰτία ὅλων τῶν νευρωτικῶν ψυχωτικῶν καταστάσεως. Ἡ προσαρμογή, ἡ οἰκονομοποίηση δηλ. ὅλων τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται ὅταν τὸ ἄτομο κατωρθώσῃ νὰ πηδῇ σὲ ὅλα τὰ ἐμπόδια ποὺ τοῦ παρουσιάζονται, πρὸς τὸ ἄμεσο περιβάλλον του καὶ ἡ ψυχικὴ υἰεία, εἶναι δύο πράγματα ποὺ τὸ ἓνα στηρίζεται πάνω στὸ ἄλλον. Δὲν μποροῦν νὰ ὑπάρξουν χωρισμένα.

Ἐτσι ὅταν ἔχουμε παιδιὰ δυσπροσάρμοστα, ἔχουμε παιδιὰ μὲ διαταραγμένη τὴν ψυχικὴ τους υἰεία.

Ἡ δυσπροσαρμοσία τοῦ παιδιοῦ δὲν ἐκδηλώνεται μὲ ἓνα καὶ μόνον σύμπτωμα, ἀλλὰ μὲ ἓνα σύνδρομο ποὺ διακρίνεται στὴν ὅλη συμπεριφορὰ τοῦ παιδιοῦ, ἐμπόλεμη ἢ φοβιστάρικη στάση, φυγοπονία, σχολικὴ καθυστέρηση, ἀστάθεια ἀψιθυμίες, σκληρότης πρὸς τὰ ζῶα, ὄνειροπολήσεις, ἀφηρημάδα, ἰσχυρογνωμοσύνη, αἰσθήματα κατωτερότητος, ἀδυναμία συγκέντρωσης προσοχῆς κ.ἄ.

Ἐπίσης τὰ συμπτώματα εἶναι ἀκόμη πὶδ φανερά στὴ σωματικὴ καὶ ὀργανικὴ κατάσταση τοῦ παιδιοῦ. Ἐνα παράδειγμα θὰ μᾶς πείσῃ γι' αὐτό.

Ὁ Κωστάκης εἶναι 4 ἐτῶν μοναχογιός. Οἱ γονεῖς του εἶναι πλούσιοι. Τὸ περιβάλλον ποὺ ζεῖ πολὺ εὐχάριστο. Ἐχει ἓνα πλήθος ἀπὸ παιγνίδια.

Κατέχει τὸ κέντρο τῆς οἰκογένειάς του. Δέχεται τὴν ἀγάπη ὅλων. Ὅλες τοὶ ἐπιθυμίες εἶναι διαταγές. Ἐμφανικὰ γεννιέται τὸ δεύτερο παιδί. Ὁ Κωστάκης ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἀρχίζει νὰ χάνῃ τὸν παρὰδεσο. Τὸ νέο παιδί τὸ θεωρεῖ σὰν τὴν αἰτία αὐτῶν ποὺ χάνει. Ἀρχίζει ἡ ζήλεια. Ἡ ἐπιθυμία νὰ τὸ βγάλῃ ἀπὸ τὴ μέση. Τὴν ἰδέα αὐτὴ τὴν καταπιέζει στὸ ἀσυνείδητο καὶ αὐτὴ ἀπ' ἐκεῖ ἐνεργεῖ καὶ ἐπηρεάζει τὴ σφαῖρα τῆς ψυχικῆς ζωῆς τοῦ Κωστάκη.

Ἡ συμπεριφορὰ του ἀλλάζει. Ἐχει νυχτερινὲς ἐνουρήσεις, γίνεται ἀνόρεχτος, ἐπιθετικὸς, αὐθάδης, ἐριστικὸς καὶ αὐτὰ ὅλα γιὰ νὰ προσελκύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν γονέων του. Ἡ κατάσταση αὐτὴ χειροτερεύει ἀκόμη πὶδ πολὺ, ὅταν οἱ γονεῖς δὲν σταθοῦν κοντὰ στὸν Κωστάκη μὲ στοργή καὶ ἂν δὲν τοῦ δείξουν τὴν ἀγάπη τους ἐμπρακτὰ ἢ συχνά, τοῦ ἐπαναλαμβάνουν καὶ τοῦ τονίζουν προκειμένου νὰ διορθώσουν αὐτὴ τὴ νέα συμπεριφορὰ του, «δὲν ἀκοῦς δὲν τρῶς τὸ φαγητό σου, δὲν σ' ἀγαπῶ πιά, ἐγὼ ἀγαπῶ μόνον τὸ μπέμπη μας ποῦναι καλὸ παιδί...»

Ἔτσι ὁμῶς δὲν κατορθώνουν τίποτε παρὰ μόνον νὰ αὐξάνουν αὐτὴ τὴ διαταραχὴ τῆς ψυχικῆς του υἰείας, ἡ ὁποία τελικὰ θὰ καταλήξῃ σὲ κάποια νεύρωσι.

Ἡ διατάραξη τῆς ψυχικῆς υἰείας τοῦ παιδιοῦ ἔχει σὰν ἄμεσο ἀποτέλεσμα καὶ καὶ τὴν διατάραξη τῆς σωματικῆς του υἰείας. Γι' αὐτὸ σήμερα παράλληλα μὲ τὴν σωματικὴ θεραπεία ἐφαρμόζεται καὶ ἡ ψυχοθεραπεία.

Ἄτομο ποὺ στὴν ἐργασία του ἔχασε τὸ χέρι του ἀναλογιζόμενο ὅλες τὶς συνέπειες αὐτῆς τῆς κατάστασης γίνεται νευρωτικὸ, ψυχικὰ ἀνῶμαλο, ἐκτὸς ἂν κατωρθώσῃ καὶ ξεπεράσῃ ὅλα τὰ ἐμπόδια καὶ προσαρμοστῇ. Τὰ παντὸς εἶδους συναισθήματα κατωτερότητος (Complex) εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἐπηρεάζουν τὸ ἄτομο σ' ὅλες του τὶς ἐνέργειες, θετικὰς ἢ ἀρνητικὰς.

Ὁ Σύλλογος Ἑλλήνων Ψυχολόγων ὠργάνωσε στὴν αἴθουσα τῆς Χ.Ε.Ν. πέρυσι συζήτηση μὲ θέμα ἡ ψυχολογία στὴ ζωὴ μας. Ὅλοι οἱ ὁμιλητὲς τόνισαν ἰδιαίτερα τὸ γεγονός, ὅτι ἀνάμεσά μας κυκλοφορεῖ ἓνα πλήθος ἀπὸ ψυχικὰ ἀρρωστα ἄτομα ἀκίνδυνα ἢ καὶ ἐπικίνδυνα πολλὰς φορὲς καὶ τὴν ἀνάγκη ἀντιμετωπίσεως ὅλων τῶν κοινωνικῶν καταστάσεων διὰ τῆς ψυχολογίας.

Ἐπίσης οἱ στατικὲς τῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος τῶν τελευταίων ἐτῶν μᾶς δείχνουν καθαρά, ὅτι ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς παιδικῶν ἐγκλημάτων γίνεται ἀπὸ παιδιὰ ποὺ ἔχουν διασαλευμένη τὴν ψυχικὴν τους υἰεία.

Θὰ μοῦ πῆτε ὁμῶς καὶ πολὺ σωστά, ποιὲς εἶναι οἱ αἰτίες αὐτῆς τῆς καταστάσεως. Πολλὰ καὶ διάφορες. Ἐνας μεγάλος ἀριθμὸς ὀφείλεται, στὴ συγκρότηση τῆς σημερινῆς κοινωνίας καὶ στὶς σύνθετες οἰκονομικὰς ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς.

Ἡ ἐποχὴ μας δημιουργεῖ στὰ ἄτομα ἓνα ἄγχος γιὰ τὸ αὐριο. Τὸ ἄγχος αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὶς κακὰς οἰκογενειακὰς συνθήκες, τὴν κακὴ λειτουργία τοῦ σχολείου, ἔλλειψη ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ κλπ. Τὸ ὅτι γίνεται τὸ παιδί, ὅπως εἴπαμε καὶ πὶδ πάνω, ὀφείλεται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον στὸ περιβάλλον τοῦ ἐμφυχο καὶ ἄψυχο.

Ἡ οἰκογένεια ὁ πρῶτος καὶ κυριότερος παράγοντας. Ἡ αἰτία δημιουργίας ὅλων τῶν καταστάσεων. Ὅταν σὰν αἴφουνας περάσῃ πάνω ἀπὸ τὸ παιδί, πολὺ πολὺ λίγο οἱ ἄλλοι παράγοντες θὰ μπορέσουν νὰ ἀσκήσουν κάποια ἐπίδραση καὶ νὰ ἐπιτύχουν βελτίωση.

Γδ σχολείο σήμερα πιδ πολύ από κάθε άλλο πρέπει να αποβλέπη στη ψυχική υγεία του παιδιού. Δυστυχώς σήμερα αυτό ελάχιστα έχει γίνει κατανοητό και συνειδητό από τους φορείς της εκπαίδευσης.

Όλα τα παραπτώματα του παιδιού τα αντιμετωπίζει ψυχρά και τις πιδ πολλές φορές, με το άπαισιο κι' αναχρονιστικό μέσο άγωγής, ΤΟ ΕΥΛΟ. Κάθε παράπτωμα του παιδιού είναι ή έμπρακτη εκδήλωση κακής προσαρμογής του. Τδ σχολείο πρέπει να εύρη τις αίτιες του παιδικού παραπτώματος και να δώση την έντύπωση στο παιδί ότι πραγματικά ενδιαφέρεται για τδ καλό του, ότι έχει δλη την καλή διάθεση να τδ βοηθήση. Άνάλογα δέ να πράξη.

Η ίσοπέδωση όλων των παιδιών. Οί ίδιες απαιτήσεις από όλα για τδ ίδιο πράγμα, έχουν σαν επακόλουθα την διατάραξη της ψυχικής τους γαλήνης με πολύ δδυνηρά αποτελέσματα (σκασιαρχείο, καθυστέρηση, αυθάδειας, επιθετικότητα).

Τδ σχολείο πρέπει κάθε παιδί να τδ ατενίξη και σαν ένα ξεχωριστό πρόβλημα. Να προσπαθή να βρη τις ανάγκες του και τα προβλήματά του. Βέβαια με τις σημερινές συνθήκες των σχολείων αυτό είναι δύσκολο.

Τδ ξύλο και ή αποβολή δέν είναι τά μέσα λύσεως του προβλήματος.

Άπλως τδ αναχαιτίζουν προσωρινώς κι' επιφανειακά. Ένα πλήθος νευρώσεων και ψυχώσεων έχουν την καταγωγή τους στο σχολείο. Τά κενά λόγια και οί συμβουλές είναι άερας. Αυτό που έχει σημασία είναι να σταθοῦμε κοντά στο παιδί με αγάπη, ειλικρίνεια και κατανόηση. Να συμμερισθοῦμε τά προβλήματά του και γενικά να δείξουμε δλη την καλή διάθεση να τδ βοηθήσουμε.

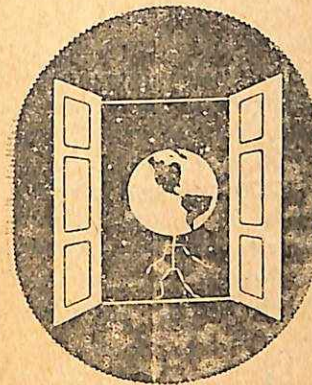
Οί εκπαιδευτικοί σήμερα πρέπει να είναι ψυχολογικά μορφωμένοι πιδ μάλιστα από κάθε τι άλλο. Να κατέχουν γνώσεις υγιεινής, για να μπορέσουν να διαπλάσουν τδ παιδί και να τδ στείλουν στη κοινωνία ψυχικά υγιές και θετικό μέλος. Άς διώξουμε τδ παλιό απαρχαιωμένο και άκαρπο πνεῦμα. Νέα εκπαίδευση, με νέο πνεῦμα, με νέα μέσα, με νέους και για νέα κοινωνία.

Γεώργιος Περπιράκης

ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ

Όσοι εκ των κ.κ. συνδρομητών καθυστεροῦν τὰς συνδρομάς των παρακαλοῦνται θερμῶς, ὅπως φροντίσουν διὰ τὴν ἀποστολὴν των. Ἡ ἔκδοσις τοῦ περιοδικοῦ μας στηρίζεται κυρίως εἰς τὰς συνδρομάς τῶν ἀναγνωστῶν του.

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Γερμανία

α) Τδ Έπιστημονικό Συμβούλιο πού αποτελείται από προσωπικότητες, έρευνητών, καθηγητών και Διοικητικών, έθεσε υπ' όψη τοῦ Προέδρου της Δημοκρατίας τὰ συμπεράσματα μιᾶς βαθειᾶς έρευνας για τὴν μεταρρύθμιση τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν. Ἡ μιὰ ἀπὸ τῆς προτάσεις αὐτῆς ἀφορᾷ στὴ διάρκεια τῶν σπουδῶν πού δὲν θὰ πρεπε νὰ ξεπερνᾷ τὰ τέσσερα χρόνια. Οί ἀνώτερες σπουδές πρέπει νὰ εἶναι τριῶν διαφορετικῶν τύπων : α) σπουδές για ὄλους τοὺς σπουδαστὲς πού ἐπιθυμοῦν νὰ ἀποκτήσουν τὰ ἀναγκαῖα διπλώματα για τὴν ἀσκηση ἑνὸς ὀρισμένου ἐπαγγέλματος.

β) Σπουδές για κείνους πού θέλουν νὰ ἀφοσιωθοῦν στὴν έρευνα γ) διαρκῆς ἐκπαίδευση και ἐπιμόρφωση για τοὺς πανεπιστημιακοὺς πού ἀσκοῦν ἤδη ἕνα ἐπάγγελμα και ἐπιθυμοῦν νὰ συμπληρώσουν τίς γνώσεις τους ἢ νὰ βελτιώσουν τὴν ἐπιστημονική τους μόρφωση. Τδ ἐπιστημονικό Συμβούλιο προτείνει ἐπίσης ἕνα περιορισμὸ τοῦ προγράμματος σπουδῶν και συνιστᾷ ἕνα ὄριο τῶν ὑποχρεωτικῶν παρουσιῶν για τοὺς σπουδαστὲς μερικῶν κλάδων και ἕνα σαφὴ διαχωρισμὸ μεταξὺ τῶν θεωρητικῶν σπουδῶν και τῆς πρακτικῆς μορφώσεως.

Αυστραλία

Τδ Πανεπιστήμιο τοῦ Queensland ἐγκατέστησε τηλεφωνικὲς γραμμὲς για νὰ διευκολύνη τοὺς σπουδαστὲς πού βρίσκονται στὶς ἀγροτικὲς περιοχές νὰ συμμετέχουν στὰ μαθήματα.

Οί γραμμὲς αὐτὲς λειτουργοῦν τὸ βράδυ μεταξὺ τῶν ὥρων 18 και 21 μιὰ φορὰ τὴν ἐβδομάδα. Τὰ μαθήματα περιστρέφονται σὲ ἀγγλικά πεζὰ και ποιητικά κείμενα, στὴ δραματικὴ τέχνη και τὴ φωνητική. Γίνονται ἐπίσης συζητήσεις ὑπὸ μορφή σεμιναρίων για τοὺς σπουδαστὲς τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης και τῆς γερμανικῆς γλώσσας. Ὁ κύριος σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ πειράματος, πού θὰ διαρκέση στὴν ἀρχὴ τρεῖς μῆνες, εἶναι νὰ διευκολύνη τοὺς σπουδαστὲς πού κατοικοῦν μακριὰ νὰ βρίσκονται σὲ στενὴ ἐπαφή με τὸ Πανεπιστήμιο. Μποροῦν νὰ θέτουν ἐρωτήματα στοὺς καθηγητὲς και νὰ συμμετέχουν στὶς συζητήσεις με τοὺς σπουδαστὲς τῆς Brisbane και με ἄλλους πού βρίσκονται ἐπίσης μακριὰ.

Αυστρία

“Αν και ή έλλειψη των δασκάλων εξακολουθεί πάντοτε σέ όλους τούς σχολικούς τομείς, είναι πολύ ένθαρρυντικό τὸ γεγονός ότι στην τελευταία δεκαετία, ὁ ἀριθμὸς τῶν νέων δασκάλων διπλασιάστηκε καὶ ὅτι ή τάση αὐτή εξακολουθεῖ νά διατηρηται, 624 σπουδαστές πέτυχαν στίς εἰσιτήριες ἐξετάσεις τοῦ 1955, 854 τὸ 1960, 1598 τὸ 1965 καὶ 2200 περίπου τὸ 1966. Ἡ ἐπιτυχία αὐτή ὀφείλεται σέ μιὰ σειρά μέτρα: α) σέ μιὰ πλατεία δημοσιότητα γιὰ τὸ δασκαλικὸ ἐπάγγελμα, β) στήν καθιέρωση παραλλήλων προαγωγῶν, γ) στήν πύκνωση τῆς οἰκονομικῆς βοήθειας τὰ τελευταῖα χρόνια μὲ τὸν εἰκοσαπλασιασμὸ τῶν ὑποτροφιῶν γιὰ τούς μέλλοντας δασκάλους.

Βέλγιο

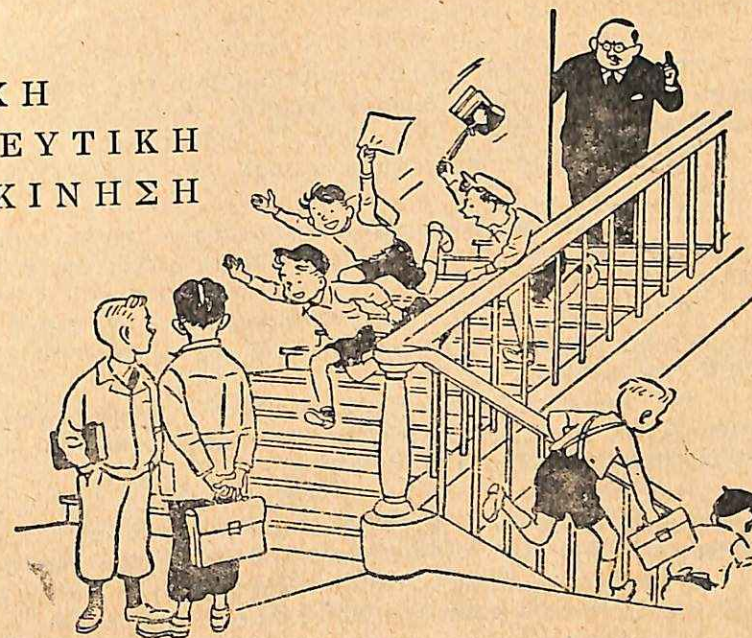
1. Οἱ παιδαγωγικὲς δραστηριότητες (δύο ὥρες τὴν ἐβδομάδα) ποὺ εἶχαν εἰσαχθῇ γιὰ πειραματισμὸ στήν ἀρχὴ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1964—1965 διατηρήθησαν καὶ τὸ 1965—1966. Εἶναι ὁργανωμένες ἐκτὸς τῶν ὑποχρεωτικῶν ὥρῶν τῶν Διδασκαλείων νηπιαγωγῶν καὶ ἀποσκοποῦν στὸ νὰ βελτιώσουν τὴ γενικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ μόρφωση τῶν διδασκαλισσῶν. Μεταξὺ τῶν δραστηριοτήτων αὐτῶν συγκαταλέγονται ἡ συμμετοχὴ σὲ συνέδρια, κονσέρτα, ρεσιτάλ, ἐπισκέψεις μουσείων, ἐκθέσεις, παιδικὰ νοσοκομεία, ἰδρύματα εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως, συγκεντρώσεις εἰσαγωγῆς στὴ φωτογραφία καὶ τὸν κινηματογράφο, ἡ προπαρασκευὴ θεατρικῶν παραστάσεων, ἡ σωματικὴ ἑκφραση, ἡ μιμικὴ, οἱ μαριονέττες, ἡ ἐξερεύνηση τοῦ περιβάλλοντος, οἱ ἐπιστημονικὲς λέσχες τῶν νεολαίων κ.λ.π.

2. “Ἐνα Βασιλικὸ Διάταγμα τοῦ Ἀπριλίου 1965 κανονίζει τοῦ λοιποῦ τὴν ὁργάνωση τῆς ἐπιθεωρήσεως τῆς διδασκαλίας ποὺ γίνεται μὲ ἀλληλογραφία, γιὰ νὰ ἐλέγχῃ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀξία τῶν μαθημάτων αὐτῶν καὶ νὰ παρακολουθῇ ἂν ἀνταποκρίνονται καλὰ στὰ πράγματα τῶν ἐξετάσεων γιὰ τίς ὁποῖες καὶ ὁργανώθηκαν. Γιὰ τὸν Ἐπιθεωρητὴ πρέπει: α) νὰ μετέχῃ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν μαθημάτων δι’ ἀλληλογραφίας τοῦ Κράτους τοῦλάχιστον 6 χρόνια μὲ μέσον ὅρο 6 ὥρες τὴν ἐβδομάδα. β) νὰ εἶναι κάτοχος διπλωμάτων τῆς αὐτῆς τοῦλάχιστον ἀξίας μὲ τὰ προσόντα τῶν καθηγητῶν, ποὺ ἔχει νὰ ἐπιθεωρήσῃ. γ) Νὰ εἶναι ἡλικίας ἄνω τῶν 35 ἐτῶν. δ) Νὰ ἔχῃ συστηματικὴ διδακτικὴ προϋπηρεσία τοῦλάχιστον 10 ἐτῶν σὲ ἓνα σχολεῖο, ἐπιχορηγούμενο ἢ ἀναγνωρισμένο ἀπὸ τὸ Κράτος.

Τὸ 1965—1966 ὁ ὅλικὸς ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, ποὺ ἐνεγράφησαν εἰς τὰ μαθήματα «δι’ ἀλληλογραφίας» τοῦ Κράτους ἔφθασε τούς 7.000.

Γ. Ζομπανάκης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΥΛΙΑΣ

Εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητον ὅτι τὰ ἐπιτελούμενα ἀξιόλογα ἐν τῇ ζωῇ ἔργα ἔχουν μέσα εἰς τὸ εἶναι τοὺς τὴν ἀξίαν τοὺς καὶ ὁμιλοῦν μόνον τῶν, ὡς ἐκ τούτου δὲν ἔχουν ἀνάγκην προβολῶν καὶ διαφημίσεων.

Παρά ταῦτα ὅμως ὄχι μόνον δὲν εἶναι περιττὴ ἡ κοινολόγησις τούτων, ἀλλ’ ἀποτελεῖ ἡθικὸν χρέος ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δοκιμάζουν ἐξ αὐτῶν μίαν ψυχικὴν πλήμμυρα συναισθημάτων καὶ ἀποβαίνουν πρόξενα περισσότερας ὠφελείας, ὅταν γνωστοποιούνται καὶ συζητοῦνται.

Ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ὁρμωμένη, φέρω εἰς τὴν δημοσιότητα μίαν ἐντελῶς ἰδιότυπον δραστηριότητα τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Πρωτοβαθμίου Ἐκπαιδεύσεως Πυλίας κ. Θεοδώρου Δούκα, παρὰ τὸ ἀναντίρρητον γεγονός, ὅτι θὰ προσκρούσῃ εἰς τὴν γνωστὴν μετριοφροσύνην του καὶ εἰς τὴν ἰδιόρρυθμον ψυχοσύνθεσίν του, νὰ ἀποφεύγῃ συστηματικῶς καὶ νὰ ἐμφανίζῃ καὶ προβάλλῃ τὴν ὄντως γόνιμον καὶ ἐποικοδομητικὴν διὰ τούς διδασκάλους, τὴν Παιδείαν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Κοινωνίαν ἐργασίαν του.

Μὲ τὴν ὑπ’ ἀριθ. 613]5—3—66 ἐγκύκλιόν του ἐπρογραμματίσεν τὴν πραγματοποιήσιν δύο παιδαγωγικῶν συνεδρίων. Ἐν εἰς τὸ 2]θέσιον Δημ. Σχολεῖον Ἰκλαίνης τὴν 16—5—1966 καὶ δεύτερον εἰς τὸ 4]θέσιον Δημ. Σχολεῖον Χατζῆ τὴν 19—5—1966

Ὅμως ὁ τρόπος τοῦ προγραμματισμοῦ ὑπῆρξεν ἐντελῶς διαφορετικός, ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ γνωρίζομεν μέχρι σήμερον. Ἦτο κάτι ποὺ μετεἶχε καὶ τοῦ τοπικοῦ παιδαγωγικοῦ συνεδρίου καὶ τῆς λειτουργίας καὶ παρακολουθήσεως τῶν προτύπων Σχολείων.

Ἐδόθη τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς Δι’ οὓς τῆς Περιφέρειας νὰ παρακολουθήσουν, ἐπὶ μίαν ἡμέραν, τὴν ἐργασίαν τῶν ὡς ἄνω Σχολείων καὶ νὰ συγ-

κεντρώσουν παρατηρήσεις, να λύσουν άπορίας, να σημειώσουν άμφιβολίας κ.λ.π. διὰ να συζητήσουν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς συγκεντρώσεώς των καὶ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ τοπικοῦ Παιδαγωγικοῦ συνεδρίου.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον 93 Διδάσκαλοι τῆς Περιφέρειας ἡδυνήθησαν καὶ ἐπεσκέφθησαν, μίαν ἡμέραν ἕκαστος, τὰ ὡς ἄνω Σχολεῖα καὶ παρηκολούθησαν τὴν ἐργασίαν τῶν Δ/λων Ν. Γαλάνη καὶ Ἀναστ. Βαμβακᾶ.

Ἡ οὕτω πως γενομένη παρακολούθησις εἶχε τὰ κάτωθι πλεονεκτήματα.

1) Ἐγένετο παρακολούθησις δλοκλήρου τῆς ἐργασίας τοῦ Σχολείου, παιδαγωγικῆς καὶ διδακτικῆς, ἀπὸ πρωῒας μέχρι τῆς ἑσπέρας ἥτοι ἕξ (6) ὥρας.

2) Ἡ γενομένη ἐργασία ἦτο τελείως φυσική, ὅπως γίνεται κάθε ἡμέραν καὶ ὄχι τεχνητὴ καὶ ἐπιτηδευμένη, ὡς γίνεται κατὰ τὰς ὑποδειγματικὰς διδασκαλίας.

3) Παρηκολουθήσαμεν τὴν ἐργασίαν τελείως ἀνεπηρέαστοι καὶ ἐλεύθεροι, χωρὶς τὴν παρουσίαν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ καὶ τὰς ἐκ ταύτης παρατηρουμένας ἐπιφυλάξεις τῶν Δ/λων.

4) Εἴχομεν ὅλην τὴν ἀνεσίαν καὶ ὠμιλῆσαμεν καὶ με τοὺς μαθητὰς καὶ με τὸν διδάξαντα Δ/λον καὶ ἐζητήσαμεν καὶ ἐλόβομεν ἐξηγήσεις καὶ πληροφορίας δι' ἐπὶ μέρους προβλήματα, ἅτινα παρετηρήσαμεν.

5) Παρηκολουθήσαμεν ἐπὶ πλέον, καὶ τὴν κοινωνικὴν καὶ κοινοτικὴν Σχολικὴν ζωὴν τῶν μαθητῶν, τόσον κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας, ὅσον καὶ τὰ διαλείμματα.

6) Ἐλάβομεν ἀφορμὴν καὶ ἠρθάνθημεν τὴν ἀνάγκην νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν καὶ νὰ μελετήσωμεν ἐκ νέου τὰ ζητήματα ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα μᾶς ἐδημιουργήθησαν ἀμφιβολίαι.

7) Διὰ τῆς παρακολούθησεως τῆς ἐργασίας τῶν συναδέλφων μας ἀπεκτήσαμεν μίαν ζωντανὴν εἰκόνα ἐργασίας πρὸς τὴν ὁποῖαν συνεκρίναμεν ἕκαστος τὴν ἰδικὴν του ἐργασίαν καὶ ἐτοποθετήσαμεν τὸν ἑαυτὸν μας εἰς μίαν θέσιν, εὐχάριστον ἢ μὴ.

8) Συνεκεντρώσαμεν πλουσίαν ἐμπειρίαν διὰ νὰ συζητήσωμεν κατὰ τὰ προετοιμαζόμενα Παιδαγωγικὰ συνέδρια.

9) Εἴχομεν τὸν χρόνον νὰ προπαρασκευασθῶμεν ἕκαστος διὰ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν μας εἰς τὰ τοπικὰ Παιδαγωγικὰ Συνέδρια.

Τὴν 16-5-66 ἐπραγματοποιήθη ἐν τῇ μιᾷ αἰθούσῃ τοῦ 2/θεσίου Δημ. Σχολείου Ἰκλαίνης τοπικὸν Παιδαγωγικὸν Συνέδριον.

Εἰς αὐτὸ ἔλθομεν μέρος 37 Διδάσκαλοι.

Μετὰ τὴν προσευχὴν ὁ προεδρεύων τοῦ Συνεδρίου Ἐπιθ/τῆς κ. Θεόδωρ. Δούκας εὐχαρίστησε καὶ συνεχάρη τοὺς συνέδρους διὰ τὴν προθυμίαν των νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἐργασίαν ἐν τῷ Σχολεῖῳ Ἰκλαίνης καὶ διὰ τὰς ὕλικὰς θυσίας εἰς τὰς ὁποίας οἰκειοθελῶς ὑπεβλήθησαν πρὸς τοῦτο καὶ ἐπὶ πλέον διὰ νὰ μετάσχουν τοῦ Συνεδρίου, καὶ με τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν εὐχέριαν καὶ ἐτοιμότητα λόγου περιέγραψε συντόμως τὴν ἰδιοτυπίαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ὁργανωθέντων Συνεδρίων καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν δυνάμενα νὰ προκύψουν ἐπωφελεῖ διὰ τοὺς Δ/λους καὶ τὸ ἔργον των ἀποτελέσματα.

Ἐν συνεχείᾳ ἐδόθη ὁ λόγος εἰς τὸν Δ/τὴν τοῦ Σχολείου Ν. Γαλάνην, ὅστις ἀπὸ χειρογράφου ἀνέπτυξε τὰς παιδαγωγικὰς ἀρχάς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἐργάζεται εἰς τὸ Σχολεῖον του, καὶ ἀνέλυσε τὰ χρησι-

μοποιούμενα μέτρα καὶ περιέγραψε τὰ τεχνητὰ μέσα, ἅτινα μεταχειρίζεται διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὰ παρατηρούμενα ἀποτελέσματα.

Αἱ ἀνακοινώσεις αὐταὶ τοῦ κ. Γαλάνη ἔκαναν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Συνέδρους καὶ παρέσχον εἰς αὐτοὺς ἐν ζωντανὸν ὑπόδειγμα αὐτοβελτιώσεως τοῦ Δ/λου διὰ τῆς αὐτοσυγκεντρώσεως καὶ μελέτης καὶ θετικῆς ἐργασίας κάτω ἀπὸ τὴν βοθεῖαν συναίσθησιν τῆς εὐθύνης καὶ τῆς ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὸ θεάρεστον ἔργον τῆς ἀγωγῆς.

Διευτυπώθησαν καὶ κατεγράφησαν ἐπὶ τοῦ πίνακος καὶ ἐταξινομήθησαν παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας προέβλεπον οἱ κάτωθι σύνεδροι.

Β. Σταυρόπουλος, Περ. Μπάρκας, Ρηγ. Μπίτσικας, Ἡλ. Σταυρόπουλος, Σωτ. Νικολόπουλος, Μαρ. Κοσμόπουλος, Παν. Χέλης, Ἰωάν. Ἀρβανίτου καὶ Γ. Μπουντᾶς

Αἱ διατυπωθεῖσαι ἀπορίαι καὶ παρατηρήσεις δὲν εἶναι γεγραμμέναι εἰς τὰ βιβλία, ἀλλὰ παρουσιάζονται συχνὰ εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ χρωματίζουν ἀναλόγως τὴν ἐργασίαν τοῦ Δ/λου.

Ἐκ τῆς γενομένης συζητήσεως διελύθησαν ἀμφιβολίαι καὶ ἐπαγινώθησαν πεποιθήσεις, στηριζόμεναι εἰς τὰ πορίσματα τῆς ἐξελεγκτικῆς ψυχολογίας καὶ τῆς Παιδαγωγικῆς.

Τέλος ὁ Πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου Ἐπιθ/τῆς κ. Θεόδωρος Δούκας, με σαφῆνειαν καὶ ἐπιστημονικὴν καθαρότητα καὶ με τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν πνευματικὴν ἀνεσίαν καὶ ἐτοιμότητα λόγου συνώψισε τὰ συζητηθέντα καὶ διευτύωσε τὰ πορίσματα, ἅτινα κατεγράφησαν εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ Συνεδρίου.

Τὴν 19-5-66 ἐπραγματοποιήθη τὸ δεῦτερον τοπικὸν Παικὸν Συνέδριον ἐν μιᾷ τῶν αἰθουσῶν τοῦ 4/θεσίου Δημ. Σχολείου Χατζῆ.

Εἰς αὐτὸ ἔλαβον μέρος 56 Δ/λοι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Αἱ ἐργασίαι ἐν αὐτῷ διεξήχθησαν περίπου ὡς καὶ εἰς τὸ παιδικὸν Συνέδριον Ἰκλαίνης.

Κατ' αὐτὸ διευτύωσαν ἀπορίας καὶ ἐζητήσαν διευκρινήσεις οἱ σύνεδροι Β. Σταυρόπουλος, Πέτρος Μαρκόπουλος, Παντ. Μπούζας, Γ. Γραμματικόπουλος, Μ. Χριστοφοράκης, Ἐμμ. Μίχος.

Ὁ ψυχικὸς τόνος τῶν κ. Συνέδρων ἐν τῷ Συνεδρίῳ τούτῳ ὑπῆρξεν ὁμολογουμένως ἀνώτερος ἐκεῖνου τῆς Ἰκλαίνης.

Εἰς τοῦτο συνέβαλον, ἐκτὸς ἄλλων, καὶ ἡ ἐμπειριστατωμένη ἀπὸ χειρογράφου ὁμιλία τοῦ κ. Ἀναστ. Βαμβακᾶ, ἡ ὁποία πράγματι ἦτο ὠλοκληρωμένη καὶ παρέσχεον πρακτικὰ μέτρα τῆς ἐργασίας του, στηριζόμενα εἰς τὴν παιδικὴν ἐπιστήμην, τὴν Γενικὴν Διδακτικὴν καὶ Εἰδικὴν τοιαύτην.

Τόσῃ ἐντύπωσιν ἔκανεν ὁ κ. Βαμβακᾶς, ὥστε διευτυπώθη καὶ ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἐπιθυμία νὰ τυπωθῇ ἡ ἐργασία αὕτη καὶ νὰ παραδοθῇ ἐν ἀντίγραφον ταύτης εἰς ὅλους τοὺς κ.κ. Συνέδρους.

Μετὰ τὸ τέλος, ἀμφοτέρων τῶν Συνεδρίων, ἐπηκολούθησε συνεστίασις τῶν κ.κ. Συνέδρων, κατὰ τὴν ὁποῖαν διεδηλώθη περιτράνω ἡ χαρὰ τούτων, διὰ τὴν ἀποκομισθεῖσαν σημαντικὴν ὠφέλειαν ἐκ τῶν Συνεδρίων, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Παιδαγωγικὴ θεωρία μεταβάλλεται εἰς πρᾶξιν, καὶ ἀντηλάγησαν φιλοφρονήσεις, αἵτινες παρέχουν περιθώριον μεγαλυτέρας ψυχικῆς ἐπαφῆς μεταξύ τῶν Ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν μιᾶς Περιφέρειας.

Θὰ ἀπετέλει ἀσυγχώρητον παράλλειψιν δι' ἐμέ, ἡ ὁποία ὑπῆρέτησα καὶ εἰς ἄλλας Περιφέρειας καὶ ἐγνώρισα καὶ ἄλλους Ἐπιθεωρητὰς, ἐάν δὲν ἐξέφραζον τὴν εὐγνωμοσύνην μου, πρὸς τὸν κατὰ πάντα ἄξιον Ἐπιθεωρητὴν μου κ. Θεόδωρον Δούκαν διὰ τὸν ἀθόρυβον καὶ ἐντελῶς ἀνιδιοτελεῖ τρόπον με

τὸν ὁποῖον ἐργάζεται ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῆς ἐπιστημονικῆς στάθμης καὶ τοῦ ἥθους τῶν Δ/λῶν τῆς Περιφερείας του καὶ διὰ τὰ ὄντως σπάνια πνευματικά, ψυχικά καὶ σωματικά προτερήματα, μὲ τὰ ὁποῖα τὸν ἐπροίκισεν ἡ φύσις καὶ τοῦ δίδει τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιτελῇ τὸ ἔργον του τὸ παιδ/κόν, Κοινωνικόν καὶ Ἑθνικόν κατὰ τρόπον ἄρτιον καὶ ἄψογον, ὥστε νὰ ἀγαπᾶται μετὰ πάθος ἀπὸ τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν Δ/λῶν τῆς Περιφερείας του καὶ νὰ θαυμάζεται ἀπὸ τὴν κοινωνίαν ὡς ἄνθρωπος ἀκεραίου χαρακτήρος καὶ πρότυπον ἐντίμου Ὑπαλλήλου καὶ ἀνθρώπου.

Μαρία Τσιριγώτου

Η ΔΙΑΛΕΞΗ ΤΟΥ κ. Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗ ΣΤΗΝ ΖΑΡΙΦΕΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ἀποτελεῖ καύχημα γιὰ τὴν Ἀκαδημία μας ἡ σειρά τῶν διαλέξεων, ποὺ διοργανώνονται κάθε Τετάρτη μὲν πρὸς τοὺς σπουδαστὲς ἐκ μέρους τοῦ προσωπικοῦ, προσωπικοτήτων τῆς Πόλεως καὶ τῶν σπουδαστῶν, μία δὲ φορὰ τὸν μῆνα πρὸς τὸ ἐκλεκτὸ κοινὸ τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ τοὺς σπουδαστὲς.

Οἱ διαλέξεις αὐτὲς ἀποτελοῦν μία ἀπὸ τίς πολλὰς ἐκδηλώσεις τῆς Σχολῆς μας (θεατρικὲς παραστάσεις ἐκ μέρους τῶν σπουδαστῶν καὶ σπουδαστριῶν, γιορτὲς κ. ἄ.), ποὺ συμβάλλουν πολὺ τόσο στὴν πνευματική, ὅσο καὶ στὴν ψυχικὴ ἀνύψωση τῶν σπουδαστῶν καὶ τοῦ κοινοῦ τῆς πόλεως.

Τὴν ἐναρξὴ τῆς σειρᾶς τῶν ἐφετεινῶν διαλέξεων πραγματοποίησε ὁ ἐκλεκτὸς καὶ πνευματικὸς ἄνθρωπος τ. Ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος κ. Γεώργιος Ζομπανάκης μὲ τὸ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον θέμα του : «Τὰ Λαϊκὰ Πανεπιστήμια».

Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ καὶ τῶν σπουδαστῶν γιὰ τὸ πραγματικὰ ἐξαιρετικὸ θέμα, ἀλλὰ περισσότερο ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὸν ἐκλεκτὸν Ἐκπαιδευτικὸν μας Σύμβουλο συγκέντρωσε ἓνα μεγάλο πλῆθος ἀκροατῶν, τὸ ὁποῖον μὲ πραγματικὸν ἐνδιαφέρον παρακολούθησε τὴν διάλεξιν αὐτήν. Ἡ αἴθουσα ἦταν κατὰ μέσην, πράγμα τὸ ὁποῖο συνεκίνησε ἰδιαίτερα τὸν κ. Ζομπανάκη, ποὺ πορουσίασε στὸ κοινὸν ὁ Διευθυντὴς κ. Γ. Ρούσκας, θερμότητα δὲ χειροκροτήματα ἐκάλυψαν τὸ τέλος τῆς θαυμασίας διαλέξεως.

Ἀλλὰ περισσότερο συγκινητικὸ εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κ. Ζομπανάκη ὁ ὁποῖος μὲ πολλοὺς κόπους ἐφθασε στὴν πόλιν γιὰ νὰ προσφέρῃ κάτι, ποὺ πολὺ λίγες φορὲς ἔχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀπολαύσῃ τὸ κοινὸν καὶ ἐμεῖς οἱ σπουδαστὲς τῆς ἐδῶ Ἀκαδημίας. Ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση προκάλεσε σὲ ὅλους τοὺς ἀκροατὲς τὸ γλαφυρὸ ὕφος τοῦ ὁμιλητῆ, ἡ ἡρεμία, ποὺ τὸν διέκρινε καὶ γενικὰ ἡ ὅλη ἐκθεσὴ τοῦ θέματος.

Ὁ κ. Ζομπανάκης μετὰ ἄλλων ἐτόνισε, ὅτι ἀποτελεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθεσιν τῆς εὐημερίας ἐνὸς κράτους ἡ ὑδρὺση τῶν Λαϊκῶν Πανεπιστημίων καὶ ὅτι θὰ εἶναι εὐχῆς ἔργον ἂν καὶ στὴν χώρα μας ἰδρυθῶν πολλὰ ἀπ' αὐτὰ στίς διάφορες πόλεις, πράγμα τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι πάρα πολὺ δύσκολο. Ἀνέφερε δὲ χαρακτηριστικὰ ὅτι καὶ ἡ Ἀκαδημία μας μὲ τίς συχνὰς συναντήσεις μὲ τὸ κοινὸν τῆς πόλεως ἐπ' εὐκαιρίαν τῶν διαλέξεων καὶ τῶν λοιπῶν ἐκδηλώσεων, μπορεῖ κάλλιστα νὰ μεταβληθῇ σὲ ἓνα Λαϊκὸ Πανεπιστήμιο.

Ὁ κ. Ζομπανάκης εἶχε τὴν εὐκαιρίαν κατὰ τὴν ἐδῶ διαμονήν του νὰ ἐπισκεφθῇ

ὅλους τοὺς χώρους τῆς Ἀκαδημίας μας καὶ νὰ ἐκφράσῃ τὸν θαυμασμὸν του γιὰ τὴν ὅλη ὀργάνωσιν τῆς Σχολῆς, καὶ τὰ θερμὰ του συγχαρητήρια πρὸς τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ καὶ ἰδιαίτερος πρὸς τὸν κ. Ρούσκιν, Διευθυντὴ τῆς Ἀκαδημίας, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ κύριος δημιουργὸς τῶν θαυμασίων ἔργων τῆς Σχολῆς (βιβλιοθήκης, οἴκου τροφείου, ἀγροκηπίου, ζωοτεχνικῶν ἐγκαταστάσεων, ἐξαιρετικῶν ἀνθοκηπῶν κ. ἄ.).

Ἐπίσης παρευρέθη κατὰ τὴν ὥραν τοῦ συσσιτίου στὴν αἴθουσαν ἐστιατορίου τοῦ οἰκοτροφείου μας, ὅπου τοῦ προσεφέρθη μικρὸ χειροτεχνικὸ ἔργο ἐκ μέρους τῶν οἰκοτρόφων σπουδαστριῶν, ὡς ἀναμνηστικὸ δῶρον τῆς ἐπισκέψεώς του στὴν σχολή μας, καὶ ὡς δεῖγμα τῆς ἀγάπης μας πρὸς τὸν ἐκλεκτὸν ἐκπαιδευτικόν. Ἡ συμπάθειά μας αὐτῇ, ποὺ δημιουργήθηκε ὕστερα ἀπὸ τὴν γνωριμία μας μὲ τὸ ἐξαιρετικὸ ἐκπαιδευτικὸν περιοδικὸν του : «Σχολεῖο καὶ Ζωή», ἔγινε ἀκόμη πλεονεκτήματι μετὰ ἀπὸ τὴν γνωριμίαν μας μὲ τὸν ἴδιον τὸν Δημιουργὸν του.

Τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τοῦ ἐτοίμασε πρὸς τιμὴν του μιὰ ὥρα συνεστίασιν σ' ἓνα κεντρικὸν ἐστιατόριον. Ὁ Διευθυντὴς μας μὲ τὸν κ. Βακόλη Παρασκευᾶ, τὸν δοηθὲν τοῦ γραφείου Ἐπιθεωρητοῦ, τὸν συνόδευσαν μέχρι Φέρρες, Γέφυρα Ὑψάλων καὶ Σουφλίου, ὅπου εἶχε τὴν εὐκαιρίαν ὁ κ. Ζομπανάκης νὰ δῇ ἀπὸ κοντὰ τὸ στρατό μας καὶ τὴν μεθόριον, νὰ θαυμάσῃ δὲ τὸ ἀκμαστὸ ἐθνικὸ φρόνημα τῶν κατοίκων τῶν παραμεθόριων περιοχῶν.

Μὲ ἀγάπην, μὲ συμπάθειαν καὶ μὲ μεγάλη συγκίνηση ἀποχαιρετήσαμε τὸν ἐκλεκτὸ ξένον μας, ὕστερα ἀπὸ τὴν τετραήμερην ἐπίσκεψίν του, μὲ τὴν εὐχὴ νὰ τὸν φιλοξενήσουμε πάλι σύντομα, ὥστε νὰ μᾶς δοθῇ ἡ εὐκαιρία νὰ τὸν ξανακούσουμε.

Σιδερίδου Εὐτέρπη

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΣΤΟΝ Ν. ΚΑΡΑΠΑ

Πρὶν ἀπὸ σαράντα ἡμέρας, στίς 26 Ν/βρίου, ἡ Κεντρικὴ Εὐδοία, συνώδευσε τὸν ἀλησμόνητον Λυκειαρχὴ Ν. Καραπά στὸ τελευταῖον του ταξίδι πρὸς τὴν ἀγαπημένην του Κύμην μὲ βαθύτατη θλίψη. Οἱ συμπατριῶτες του τίμησαν τὸν ἄτυχον Ἐκπαιδευτικὸν μὲ τὴν αὐθόρμητον συμμετοχήν τους, κατὰ τὴν πένθιμην ἐκείνην διαδρομὴν ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Ἐρέτρια γιὰ νὰ κλείσῃ στὸν «Ἐξώστη τοῦ Αἰγαίου», στὴν δευτέρην πατρίδα του, τὴν Κύμην, ποὺ τόσο πολὺ τὸν εἶχε ἀγαπήσει.

Ἐκεῖ, τὸ σῶμα του, ἀνάλαφρα σκεπασμένον ἀπὸ τὸ μυρωμένο χώμα τῆς, κάτω ἀπὸ τὸν ἀπείριστον Σταυρόν, θὰ θυμίσῃ στὸν κάθε περαστικόν τὸ διάδω του. Ἡ παρουσία του ὁμως, ξεκινώντας ἀπὸ τὸ πνεῦμα του, δὲν σβήνεται, μένει θαθεῖα χαραγμένη στὴν ἀπαρηγόρητη Συντροφὴν του, στὰ ἄξια Παιδιὰ καὶ σ' ὅλους ὅσοι τὸν ἐγνωρίσαμε καὶ ἐκτιμήσαμε τὸ ἥθος, τὴν πνευματικότητα καὶ τὴν δράσιν του.

Οἱ φίλοι, οἱ Ἐκπαιδευτικοὶ καὶ οἱ μαθητὲς του, θὰ θυμοῦνται τὸν Ἀνθρώπον ποὺ συμβόλιζε τὴν ὁμορφίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν λειδεντιά : Θὰ θυμοῦνται τὸ Κυπαρίσσι, ποὺ τόσο ἀναπάντεχα, μέσα σὲ ἐλάχιστον χρόνον, ἔπεσε μονομιάς, στὴν πλεονεκτήματι καλύπτει γιὰ τὴν ἀπόδοσίν του ἡλικία τῶν πενήντων ἐξέτιν, μὴ ἀντέχοντας στὸν κραδασμὸν τῆς εἰμαρμένης. Ἡ θύμισή του δὲν χάνεται γιὰτὶ ὑπῆρξε ἓνας ἐνθουσιώδης Δάσκαλος, ἓνας ἀκούραστος πνευματικὸς ἐργάτης.

Στή ζωή του είχε για οδηγό την αγάπη, την καλωσύνη και τα ύψηλά ιδανικά του. Κατάφερε με τον ιδιόρρυθμο τρόπο, να σκορπίσει παντού φως και να ανοίγει τους απέραντους ορίζοντες στο πνεύμα των μαθητών του. 'Ολόκληρη η ζωή του από το 1932 που τέλειωσε τις πανεπιστημιακές σπουδές, ήταν μια άσπαστη πάλη για την αυτομόρφωσή του. Θεολόγος με ευρύτατη σκέψη προσέφερε τις υπηρεσίες του στην 'Ιερή Μητρόπολη Καρυστίας και Σκύρου, στην 'Αθωνιάδα Σχολή, στο Γυμνάσιο Κύμης, στη Σχολή 'Αναβρύτων και από το 1960 στο Λύκειο 'Αλιβερίου.

Προσωπικότητα ολοκληρωμένη Παιδαγωγικά και επιστημονικά με υπερανεπτυγμένη την αίσθηση του χρέους, δίδεταν στην εργασία δίχως μέτρο και υπολογισμό. Το σύγχρονο διδακτήριο του Λυκείου 'Αλιβερίου επιμαρτυρεί τις υπεράνθρωπες προσπάθειές του. Θά θυμίζει στους επερχομένους τη θέληση και τη δραστηριότητα του Ν. Καράπα. 'Αλλά η προσφορά του δεν αποτελειώνεται μονάχα σε έργα και στη σχολική πράξη, όπου ανάλωσε τις δυνάμεις του τριάντα και περισσότερα χρόνια. 'Από τη φύση του πνεύμα ανήσυχο και ερευνητικό μάς άφησε πονήματα, στα όποια διακρίνεται η καθαρία σκέψη του και το συναίσθημα. Τα βιβλία του: «'Η Παναγία της Κύμης», «Κύμη, ο εξώστης του Αϊγαίου», «Πολεμικά ανμνήσεις» και πολλές επιφυλλίδες στον τύπο, αποκαλύπτουν τον άδολο αφηγητή, που με δλόγιομη τη φανέτρα του, πασχίζει να μεταδώσει τις σκέψεις του στους περί αυτόν.

'Η δάσκανη όμως μόρα δεν τοῦδωσε περιθώρια για να αποτελειώσει το έργο του «Περὶ ὁρθοδόξου πνευματικότητος», όπου σκόπευε να χαράξει τον τύπο του ιδανικού Χριστιανού. 'Εξάρτητη ακόμη δράση σημείωσε σαν ἐφεδρος 'Αξιωματικός. 'Η Πολιτεία αναγνωρίζοντάς της τοῦ ἀπένειμεν ἐξαιρετικές διακρίσεις.

'Ολόκληρη η ζωή του αποτελούσε μια προσφορά για τον πλησίον του με βάση την Πεσταλτσία σκέψη: «'Ολα για τους άλλους τίποτα για τον εαυτό μας». Αυτή η προσφορά του μάς ἔφερε σήμερα κοντά του.

'Η θύμισή μας ἄς μείνη σαν ένα μνημόσυνο, ἐλάχιστο χρέος, στον ἀξέχαστο φίλο Ν. ΚΑΚΑΠΑ.

Τηλ. Ζαφειρίδης
'Επιθ. Σχολείων—'Αναπλ. Γεν. 'Επιθ|του

ΙΩΑΝΝΗΣ Π. ΠΑΠΑΓΕΡΑΚΗΣ

Στις 29 του περασμένου Σεπτεμβρίου υπέκυψε, ὕστερ' από ἐξάμηνο δραματικό αγώνα με την ἐπάρατη νόσο, ο Γενικός Διευθυντής της Παιδαγωγικής 'Ακαδημίας Θεσσαλονίκης 'Ιωάννης Π. Παπαγεράκης.

'Ο πρόωρος θάνατός του ήταν συγκλονιστικός, κατέφερε δριμύτατο πλήγμα στην παιδεία του τόπου μας και ἄφησε δυσαναπλήρωτο κενό σ' αυτή. Γιατί ὑπῆρξε: Πεσταλτσία παιδαγωγική μορφή που σαγήνευε με την ἠθική της ἀκτινοβολία, ἡγετικό και επιστημονικό στέλεχος, που ἐπιβάλλονταν με την επιστημονική πανοπλία και την ἄρτια φιλοσοφική του κατάρτιση, ολοκληρωμένη προσωπικότητα με σπάνιες ψυχικές και πνευματικές αποκρυσταλλώσεις, ἀσκητική φυσιογνωμία που δημιουργοῦσε κλίμα οἰκειότητας και συναισθηματισμοῦ συμπλησιασμοῦ, εκπαιδευτικός ἐπιφανής που μέσα σε κλίμα θερμότητας και αἰσιοδοξίας ἐνθουσίαζε τους μαθητές

του με τις προοδευτικές γλωσσικές και παιδαγωγικές του, ἀντιλήψεις και ἀκαταπόνητος ἐρευνητής των εκπαιδευτικῶν πραγμάτων της χώρας μας, που τροφοδοτοῦσαν το ἀσίγαστο πάθος της θετικής προσφοράς του. Καὶ πάνω ἀπ' όλα ὑπῆρξε ο κορυφαῖος ἄνθρωπος, ἡ ἐνσάρκωση της ἀρετῆς, το πρότυπο τοῦ οἰκογενειάρχου και τοῦ ὑπόδειγμα τοῦ ἀκέραιου, τοῦ ἄψογου χαρακτήρα. Αὐτὸς ἦταν ο Παπαγεράκης, που ἡ ἀπώλειά του προκάλεσε ἀληθινὴ ψυχικὴ συντριβὴ στους οἰκείους του, στις χιλιάδες ἐκπ/κούς λειτουργούς, στους συνεργάτες και συναδέλφους του, στους ἀκαδημαϊκούς δασκάλους του, στην κοινωνία της Θεσσαλονίκης και στους διοικητικούς παράγοντες τοῦ 'Υπουργείου Παιδείας, γιατί και ἡ κηδεὶα του ἦταν πάνδημη. Εἶχε ἀποσπάσει λατρευτικὴν τὴν ἀγάπη καὶ ἀνεπιφύλακτη τὴν εἰλικρινὴ ἐκτίμηση δλων.

'Ηταν τὸ ἀγλᾶτισμα τοῦ ἐκπ/τοῦ κόσμου της 'Ελλάδας, στὸ ψυχικὸ στερέωμα τοῦ ὁποῖου ἀνυπέβλητο στᾶθηκε τὸ ἠθικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ του κύρος. Εἶχε γίνει τὸ σύμβολο της ἀγάπης και τοῦ ἐπιστημονικοῦ και παιδαγωγικοῦ ἥθους σὲ μιὰ καθημαγμένη και διαθρωμένη μεταπολεμικὴ 'Ελλάδα.

Γεννήθηκε στὰ Βραστὰ της Χαλκιδικῆς τὸ 1909 καὶ ὀρφάνεψε ἀπὸ πατέρα σὲ ἡλικία ἐνδὲς ἔτους. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησί του ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο της γεννέτειράς του συνέχισε τις σπουδές και τέλειωσε τὸ γυμνάσιο Πολυγύρου, γιὰ νὰ ὑπηρετήσει γιὰ λίγο χρονικὸ διάστημα σὰν γραμματέας στὴ Νομαρχία Χαλκιδικῆς και νὰ ἐγγραφῇ, κατόπιν, στὴν 'Εμπορικὴ Σχολὴ Νούκα Θεσ/νίκης και συνέχεια στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ 'Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, ὕστερ' ἀπὸ ἐξετάσεις, στις ὁποῖες ἐπρώτευσε γιὰ τὴν ὑποτροφία τοῦ κληροδοτήματος Βέλλιου. Μ' αὐτὴ και με τὴν ἐπίπονη ἐργασία των διακοπῶν ἀντιμετώπισε τις δαπάνες των πανεπιστημιακῶν του σπουδῶν. Οἱ ὑψηλὲς ἐπιδόσεις του ἐπιβραβεύθηκαν με δύο πτυχία: ἓνα της κλασσικῆς φιλολογίας με «παναριστία», καὶ ἓνα εἰδικὸ των παιδαγωγικῶν με βαθμὸ, ἐπίσης, ἄριστα. Στὴν παιδαγωγικὴ του εἰδίκευση ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ μεγάλου Δελμούζου, που τὸν ἔκανε βοηθὸ του και τοῦ ἔδωσε τὰ πρῶτα καὶ ἰσχυρὰ κίνητρα της δριστηκῆς ἐπαγγελματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς του σταδιοδρομίας.

'Αφοῦ ὑπηρετήσε σὰν καθηγητὴς της Φιλολογίας στὴν 'Αθωνιάδα 'Ιερατικὴ Σχολὴ τοῦ 'Αγίου 'Ορους ἀπὸ τὸ 1934 ἕως τὸ 1938, πῆγε στὸ 'Αμφοῦργο σὰν ὑπότροφος, γιὰ τὴ συμπλήρωση των σπουδῶν του, ὕστερ' ἀπὸ ἐπιλογὴ μεταξὺ των ἀριστοῦχων πτυχιούχων τοῦ Παν/μίου Θεσ/νίκης και κατόπιν ἐξετάσεως στὴ γερμανικὴ γλῶσσα.

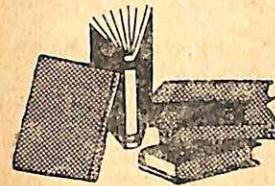
'Εκεῖ παρέμεινε ὡς τὴν κύρουξη τοῦ πολέμου της Γερμανίας κατὰ της Πολωνίας. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση της χώρας μας πῆγε στὸ Παρίσι γιὰ εἰδικότερη μετεκπαίδευση στὰ παιδαγωγικά, με ὑποτροφία της Γαλλικῆς Κυβέρνησης και ὕστερ' ἀπὸ διαγωνισμό. 'Εκεῖ παρέμεινε τρία χρόνια (1946—49). 'Επιστρέφοντας στὴν 'Ελλάδα διορίσθηκε ὑποδιευθυντὴς της Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας Θεσ/νίκης (1949—52), προσέφερε τις ὑπηρεσίες του ὡς διευθυντὴς στὴν Παιδαγωγικὴ 'Ακαδημία Φλωρίνης ἕως τὸ 1955 και στὴν Παιδαγωγικὴ 'Ακαδημία Θεσσαλονίκης ἐπὶ μιὰ 10ετία, και τὸ 1965 ἔγινε Γενικός Διευθυντὴς της με τὸ διδακτορικὸ δίπλωμα της Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου 'Αθηνῶν, στὸ ὁποῖο ἀρίστευσε «παμψηφεί» με τὴ διατριβὴ τοῦ ἔργου «'Η αἰσθηματικὴ ἀγωγή ὡς πρόβλημα μορφώσεως».

Μὲ αὐτοὺς τοὺς τίτλους προσέφερε καὶ ἄλλες ὑπηρεσίες σὲ πολλὰ ἐπιστημονικά

σωματεία («Ελληνική ανθρωπιστική εταιρεία», «Ελληνική παιδαγωγική εταιρεία», «Λαογραφική εταιρεία Χελιδικής» κ.λ.π. κι αντεπροσώπευσε επάξια τη χώρα μας στην ενδέκατη διεθνή διάσκεψη της «Δημοσίας Έκπ/σεως» στη Γενεύη το 1948, και το 1949 με τον τότε Πρόεδρο του Έκπ/κου Συμβουλίου Ιωάννη Σκουτερόπουλο. Άς προστεθεί ότι προκρίθηκε το 1960 από το Υπουργείο Παιδείας και για εκπ/κή αποστολή στην Κύπρο, στην οποία δεν πήγε, όμως, για λόγους υγείας. Η αναγνώριση των πολύτιμων αυτών υπηρεσιών του έγινε με την απονομή δύο ευαρεσκειών από το Υπουργείο Παιδείας, που του ζητούσε επανειλημμένα εισηγήσεις και τις έκτακτες υπηρεσίες του επάνω σε διάφορα σοβαρά ζητήματα εκπ/κά (αναδιοργάνωση των Π. Ακαδημιών, μετακαπαιδευση διδασκάλων, κρίση βοηθητικών διδλίων, έπιλογή έποπτικού προσωπικού κ.λ.π.), έξ αίτίας της έμπιστοσύνης που είχε στην όρθολογική σκέψη, σδόν έπιστημονικά έξοπλισμό και στο αδιάβλητο ήθος του. Έκτος απ' αυτές του απονεμήθηκε και μία από την Νομαρχία Φλωρίνης για την όργάνωση του αρχαιολογικού μουσείου της πόλης αυτής.

Στή συγγραφική του δέ δραστηριότητα περιέλαβε θέματα παιδαγωγικά, φυσιολογικά, εκπαιδευτικά, κοινωνικά και λαογραφικά. Λεπτομερέστερα οί έργασίες του που έχουν δημοσιευθί είναι οί έξής:

- 1) Η U.N.E.S.C.O. και τὰ σύγχρονα παιδαγωγικά προβλήματα 1949. Συνιστάται από το Υπουργείο Παιδείας με την ύπ' αριθ. 53.349/25/5/51 έγκύκλιο.
 - 2) Μεταπολεμικά προβλήματα της έφηβικής ηλικίας 1950.
 - 3) Οί μεταπολεμικοί άνήλικοι, 1956. Μελέτη ψυχολογική, κοινωνική και παιδαγωγική. Συνιστάται έπίσης από το Υπουργείο Παιδείας. αριθ. έγκυκ. 18868/13 3 — 1957.
 - 4) Έθιμα και τραγούδια του γάμου. 1961.
 - 5) Τδ ώρατον ως αισθηματική αξία. 1960.
 - 6) Μαθήματα Ειδικής διδασκτικής. 1962
 - 7) » Γενικής Παιδαγωγικής 1963
 - 8) Η αισθητική άγωγή ως πρόβλημα μορφώσεως. Θεσ/νίκη 1964.
 - 9) Guelgues Aspects de la Struerture du Caractere de l' Adolescent Qrec d' Aujourd' hui. Στή σειρά δημοσιεύσεων της Unesco κ.λ.π. Paris 1947.
 - 10) Τδ χωριό των παιδιών του Πεσταλότσι. 1951, περιοδικό «Άγωγή», 1951.
 - 11) Τὰ σπίτια του παιδιού, 1955, περιοδικό «Σχολείο και Ζωή», τεύχος 6, 1955
 - 12) Αί παιδουπόλεις, περιοδικό «Σχολείο και Ζωή», τεύχη 9, 10, 11 του 1955.
 - 13) Η έπίδραση του τελευταίου πολέμου στη σωματική κατάσταση των άνηλικων. 1956, περιοδικό «Σχολική Υγιεινή», τεύχος Φεβρουαρίου. 1956.
 - 14) Η καταπολέμησης του αναλφαριθτισμού 1956, περιοδικό «Άγωγή», τεύχη 1 — 2, 1956.
 - 15) Περί των έπιδράσεων του τελευταίου πολέμου εις τον τομέα της ήθικότητας. 1956, περιοδικό «Δελτίον Χ.Ε.Ε.Α.», τεύχη 69, 70, 1956. Και
 - 16) Η αισθητική άγωγή ως πρόβλημα μορφώσεως.
- Απ' αυτές κατ' έξοχήν έρευνητικές είναι: «Οί μεταπολεμικοί άνήλικοι και «Η αισθηματική άγωγή ως πρόβλημα μορφώσεως». Είναι τὰ αξιολογώτερα κι αντιπροσωπευτικότερα πολυσέλιδα έργα του, που τὰ αφιερώνει στη μνήμη του πατέρα

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

«ΕΓΩ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ». Είναι ο τίτλος του βιβλίου της συναδέλφου κ. ΣΙΑΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ.

Πολυσέλιδο, καλαίσθητο, με έξαιρετική εικονογράφηση του έξωφύλλου στην πρώτη κιόλας ματιά γίνεται έλκυστικό και εύχάριστο. Βαθιά δείχνει ότι είναι και ή έπίγνωση της συγγραφέως αναφορικά με τις δυσχέρειες και πολλαπλές απαιτήσεις που συνεπάγεται ή υπερβολική λεπτότης του θέματος, τδ όποιο με περισσή σαφήνεια και άδιαμφισβήτητη ύπευθυνότητα διαπραγματεύεται.

Και είναι όντως πολύ δύσκολο πράγμα ή συστηματική ένασχόλησι με τδ κεφαλαιώδες θέμα της ανατροφής και της παιδεύσεως του ΠΑΙΔΙΟΥ, που αναμφίβολα άποτελεί την ιερή κιβωτό των προσδοκιών και των όνείρων της οικογενείας και την όλόχρυση έλπίδα της κοινωνίας, της φυλής και του Έθνους.

Όμως απ' την άρχή ή συγγραφέως φαίνεται άποφασισμένη νά έπιτύχη του σκοπού της. Είναι βέβαια κοπιώδης ή πορεία που θά ακολουθήση, έπιστρατεύει όμως,

του και στά μέλη της οικογενείας του. Σ' αυτά προπαντός διαφαίνεται ή πλήρης έπιστημονική του ένημέρωση, ή φιλοσοφική του πολυεδρικότητα, ή πνευματική του δξύνοια, ή θεμελιωτική άποδεικτική του έπιχειρηματολογία, ή έρευνητική του διάθεση, ή ούμανιστική του ύποδομή που χρωματίζουν τόσο έντονα όλο τδ συγγραφικό του έργο, τή διδ/λία και τδ βίο του, ή καλλιεργημένη ήθική και καλλιτεχνική ευαισθησία του, ή συνθετική του έποπτεία, ή ακριβολογική αναλυτική του ίκανότητα, τδ ρεαλιστικό του πνεύμα, ή οικουμενική του συνείδηση κι ή άπέραντη έλληνολατρεία του.

Από την κάθε πτυχή του βίου του, από την κάθε σελίδα των συγγραφών του αναδίνεται ένα μεθυστικό ήθικό και πνευματικό άρωμα. Η κάθε διδ/λία του ήταν κι ένα κήρυγμα ανθρωπισμού κι έπιστημονικού διαφωτισμού. Οί ιδέες και οί πράξεις του ήταν μιá άκένωτη πηγή δημιουργικής έμπνευσης κι ήθικης εύφροσύνης.

Χωρίς ύπερβολή δέν έχει νά έπιδείξη ή σύγχρονη Έλλάδα άλλη τέτοια εκπ/κή μορφή, που νά έμφορηται από ψήγμα άγιωσύνης και νά έγγίξη τὰ όρια της ανθρωπίνης πληρότητας.

Μιά άρτια συγκροτημένη παιδαγωγική προσωπικότητα, που προσωποει τήν ήθική άκραιότητα μέσα σ' ένα κόσμο παραδομένο στη δίνη κάθε λογής κακότητας, έτελεύτησε κι άφησε πίσω του έναν ύπέροχο κόσμο ύψηλών αξιών και διωμάτων, που θά τον καταστήση αθάνατο και θά τον τοποθετήσει στη χορεία των εύγενών πρωτεργατών της εκπ/κής κι έθνικής μας αναδημιουργίας.

Αυτό είναι τδ χρέος της νεοελληνικής παιδαγωγικής γραμματείας, των μελετητών και θαυμαστών του έργου του, για ν' άποδοθί δ φόρος της μέγιστης τιμής που του άνήκει, και για ν' αξιοποιηθί τδ βαρύτιμο ήθικό κι έπιστημονικό κεφάλαιο που μάς παρέδωσε σάν άγωγή και σάν παιδεία.

Κων. Χανιώτης

ἀκριβῶς γιὰ τὸ λόγο τοῦτο, ὅλη της τὴν ἀντοχή καὶ τὴ θέλησι καὶ μὲ τὴν πληθωρική φιλοτιμία ποὺ τὴ διακρίνει, καθαρὰ ἀποτυπωμένη στὸ σύνολο τῶν σελίδων τοῦ βιβλίου της, καταβάλλει μιὰ προσπάθεια ἐπίμονη, ἐπίμοχη καὶ ἐξόχως συγκινητική. Καὶ κατορθώνει πράγματι. σ' ἓνα εὐληπτο καὶ περιεκτικὸ κείμενο καὶ μὲ τὴν πολυχρόνια πείρα ποὺ διαθέτει, ὡς μητέρα σταθερὰ προσηλωμένη στὸ καθήκον καὶ σὰν πιστὴ καὶ ἀπόλυτα ἀφοσιωμένη δισκόνισσα τοῦ Λαϊκοῦ μας Σχολείου, νὰ βρῇ κατ' εὐθείαν, μὲ σταθερότητα καὶ ἀκρίβεια τὸ στόχο της. Καὶ στόχος της βασικός, εἶναι νὰ καταδείξῃ ὅτι τὴ μόνιμη πηγὴ ἀνθρώπινης ἀγωνίας καὶ δυστυχίας, στὴ σημερινὴ μεταβατικὴ καὶ κρίσιμη ἐποχὴ ποὺ ζοῦμε δὲν ἀποτελεῖ ὁ γοργὰ ἐξελισσόμενος τεχνικός πολιτισμός, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν ἀτροφικὸ καὶ κατώτερο ἐσωτερισμό του, τὴν ἐλαττωματικὴ ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ του παιδεία καὶ τὸ ἀνύπαρκτο ἀνθρωπιστικὸ ὑπόστρωμα. Αὐτός, μὲ τὴν ἀπίθανη ποικιλόμορφη ἀνεπάρκεια του, δημιουργεῖ ὅλων τῶν εἰδῶν τὶς ἐκρηκτικὰ καταστάσεις, τὶς ἐχθρότητες καὶ ἐναντιότητες καὶ μεταβάλλει τὴ ζωὴ του σὲ μιὰ θλιβερὴ περιπέτεια ἀπίστευτα ἐξαρθρωτικὴ καὶ σὲ μιὰ κατάστασι ἐφιαλτικὴ καὶ ἀγχώδη. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ἐπομένως αὐτῆς τὸ κρινόμενο βιβλίο δὲν παρωθεῖ ἀπλῶς καὶ δὲ συμβουλευεῖ μὲ ὀρθότητα, ἀλλὰ ἐκφράζει καὶ μιὰ ἔμμεση κραυγαλέα διαμαρτυρία, ἀποτελεῖ ἓνα ἀληθινὰ ἀφυπνιστικὸ, ἓνα ἐγερτήριο σάλπισμα γιὰ τὴ γενεὰ τῶν ὀρίμων καὶ προπαντὸς γιὰ τὶς κατὰ κάποιον τρόπο ὑπνώττους συνειδήσεις τῶν γονέων καὶ δασκάλων ὑπεύθυνων καὶ φυσικῶν ποδηγετῶν τῆς ἀναπτυσσομένης γενεᾶς μας. Ὁλόκληρο ἄλλωστε τὸ οἰκοδόμημα τοῦ ὕγιους τεχνικοπνευματικοῦ πολιτισμοῦ στηρίζεται κατὰ τὴν ἀποψὶ τῆς συγγραφῆς στὴν ὀρθή, στὴν ἑλληνοπρεπὴ καὶ χριστιανοπρεπὴ οἰκοδομὴ τῆς παιδικῆς προσωπικότητος, μόνης ἱκανῆς νὰ ἐξαλείψῃ ὀλοκληρωτικὰ τὸ παγκόσμιο ἄγχος καὶ νὰ διασφαλίσῃ, θεμελιώσῃ γερὰ τὴν πραγματικὴ ἀνθρώπινη ὀλβιότητα. Στὴ σπουδαστικὴ ἀνατομικὴ τοῦ προβλήματος προσπάθειά της ἡ φιλόδοξη καὶ φύσει ἀνήσυχη Κ.α. Μιχαλοπούλου φιλοδοξεῖ εὐγενικὰ νὰ καλύψῃ ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ νὰ μὴ ἐξαντλητικὰ καὶ ὑπεύθυνα καὶ μὲ δημιουργικὴ ἐρευνητικότητα σ' ὅλες τὶς ὑπαρκτὲς περιοχὰς του. Διαιρεῖ, παφανῶς γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, τὸ βιβλίο της σὲ ἑπτὰ βασικὰ κεφάλαια μὲ ἀρκετὰς ὑποενότητες. Στὰ κεφάλαια ταῦτα, ποὺ ἀναφέρονται στὴν ποιοτικὰ ἀνώτερη συγκόττησιν τῆς οἰκογένειας, στὴν λεπτέτατη ἀποστολὴ καὶ κοινωνικὴ θέσι τῆς γυναίκας, στὴν προσωπικότητα τῆς μητέρας, στὸ θεμελιώδες πρίπτωχο τῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ (σῶμα, πνεῦμα, ἦθος) καὶ τελικὰ στίς ἀρετὰς καὶ στὰ ἐλαττώματά του, χωρὶς νὰ κυριαρχῇ ἀπὸ ἔπαρση, χωρὶς μὲ κομπασμὸ καὶ στεριότητα νὰ δογματίζῃ παρὰ μὲ ἀφθονὰ ἔγκυρα παραδείγματα, μὲ δεξιοτεχνία καὶ σκεπτικὴ δύναμις δίνει αὐθεντικὰς πληροφορίες καὶ εὐστοχῆς ἀπαντήσεις σὲ μικρὰ καὶ μεγάλα ἐρωτηματικά, ἱκανοποιεῖ τὴν περιέργειαν τοῦ ἀναγνώστη καὶ μὲ τὴ λάμψιν καὶ στὴ διαύγειαν ποὺ χαρακτηρίζουν τὸ στοχασμὸ της, τὸν παρωθεῖ καὶ τὸν συμβουλευεῖ, ἐνῶ ταυτόχρονα τοῦ χαρίζει, τὴν εὐεργετικὴν δυνατότητα νὰ ἀγωνιᾷ καὶ νὰ προβληματίζεται.

Ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος χαίρεται ὁ ἀναγνώστης, τὴν ἀπλότητα καὶ δροσερότητα τοῦ ὕφους, τὴν πληρότητα τοῦ περιεχομένου, τὴν ἐπίμονη διεισδυτικὴ ἱκανότητα, τὴν ἀκοίμητη καὶ εὐστοχὴ ψυχολογικὴ παρατήρησι καὶ τὴν αἴσθησιν ποὺ ἔχει γιὰ τὸ μέγεθος τῆς προσφορᾶς της στὴν οἰκογένειαν, τὸ σχολεῖο καὶ τὸ εὐρύτερο κοινωνικὸ σύνολο. Τὰ ἀναμφισβήτητα ταῦτα πλεονεκτήματα, σὲ μιὰ τέλεια ἁρμονικὴ σύζευσι μὲ τὴν ἀπόλυτον εἰλικρινὴ ἐξαμολογητικὴν τὴν διάθεσιν καὶ τὴν ἐκδηλῆ ἀρωματικὴν παρουσίαν ἑνὸς μεστοῦ καὶ ἀπέραντου αἰσθήματος ἀγάπης πρὸ τοῦ παιδίου, «τὴν ἀγία - αὐτὴ - κατάφασιν» τοῦ Νίτσε, ἀποτελοῦν τὰ ἀψευδέστερα ντοκουμέντα τοῦ συγγραφικοῦ της ταλέντου, πιστοποιοῦν θαυμάσια τὴν ἐπαρκῶς καλλιεργημένην διαπραγματευτικὴν τῆς ἱκανότητα καὶ παρέχουν τὴν ἀσφαλέστερη ἐγγύησιν ἀκεραιότητος τοῦ ἔργου της. Ἀνεπιφύλακτη συμβουλὴ μας εἶναι τὸ βιβλίο τῆς κας Μιχαλοπούλου νὰ γίνῃ ὁ διαρκὴς σύμβουλος καὶ ἀχώριστος σύντροφος τῶν γονέων καὶ δασκάλων καὶ γενικὰ ὅλων ἐκείνων ποὺ ἐνδιαφέρονται καὶ πονοῦν πραγματικὰ γιὰ τὴ σωστὴ ἀνάπτυξιν τῶν παιδιῶν μας καὶ τὴν καθόλου ἐθνικὴν μας ἐπιβίωσιν καὶ προκοπήν. Εὐχόμεσθε, κάθε οἰκογενειακὴ καὶ σχολικὴ βιβλιοθήκη νὰ ἐπιδιώξῃ νὰ τὸ κἀνὴ πολῦτιμο ἀπόκτημά της.

Κώστας Βασιλείου

Νέες ἐκδόσεις τοῦ περιοδικοῦ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ Ἀκαδημίας 57 Ἀθῆναι 143

Μόλις ἐκυκλοφόρησε τὸ ἐλεύθερο ἀνάγνωσμα ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ ΚΑΙ BENZINEΣ. Εἶναι ἓνα πρωτότυπο βιβλιαράκι, ποὺ ἐνθουσιάζει μικροὺς καὶ μεγάλους μὲ τὸ ἀπλὸ καὶ ψυχαγωγικὸ του περιεχόμενο.

Ὁ ἀναγνώστης εἰσάγεται ἀβίαστα καὶ εὐχάριστα στὰ μυστικὰ τῆς ἐξαγωγῆς καὶ μεταφορᾶς τῶν πετρελαίων, ποὺ μαζί μὲ τὸν ἡλεκτρισμὸ ἀποτελοῦν τὴν τεράστια κινήτηρια καὶ ἐκπολιτιστικὴ δύναμις τῆς σημερινῆς ἐποχῆς στὸν πλανήτη μας.

Στὴν ἀξία τοῦ ἀναγνώσματος προσθέτει ἰδιαίτερο θέλημα τὸ πλούσιον καλαίσθητον καὶ πολύχρωμον εἰκονογράφηση.

Τὰ παιδιὰ τῆς Δ' - Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως τῶν δημοτικῶν μας σχολείων, γιὰ τὰ ὁποῖα προορίζεται, θὰ δοκιμάσουν ἐξαιρετικὴν χαρὰν ἐνθουσιασμὸν, ὅταν τὸ διαβάσουν.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα δρχ. 15. - καὶ εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ μας ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ Ἀκαδημίας 57 Α'. ὄροφος τηλ. 633.461.

Τοῦ περιοδικοῦ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ», ὑπάρχουν
πρὸς διάθεσιν τὰ κάτωθι τεύχη:

Ἔτους 1953	τὰ τεύχη:	4, 5, 9, 10, 11, 12.
» 1954	»	5, 8, 9, 10, 11.
» 1955	»	ὅλα πλὴν τοῦ 1.
» 1956	»	6, 11, 12.
» 1957	»	6, 9, 10, 11, 12.
» 1958	»	ὅλα πλὴν τοῦ 1.
» 1959	»	ὅλα πλὴν τοῦ 1 καὶ 2.
» 1960	»	ὅλα πλὴν τοῦ 1 καὶ 10.
» 1961	»	ὅλα πλὴν τοῦ 1.
» 1962	»	ὅλα.
» 1963	»	ὅλα πλὴν τοῦ 3, 10, 12.
» 1964	»	ὅλα.
» 1965	»	ὅλα.
» 1966	»	ὅλα.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΔ. ΒΙΒΛΙΩΝ
ΤΜΗΜΑ Σχολ. Βιβλίων
Πληροφορία Δημ. Τσιώρον
Αριθ. Πρωτ. 127786

Ἐν Ἀθήναις τῇ 21-11-1963

Πρὸς
τοὺς κ.κ. Γενικοὺς Ἐπιθεωρητὰς Μ.Ε.
καὶ Ἐπιθῆτὰς Στοιχειώδους

Θέμα: Περί συστάσεως βιβλίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀγωγή
τοῦ Πολίτου» τοῦ Γεωργίου Ζομπανάκη.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς κειμένας διατάξεις περί διδακτικῶν βιβλίων κλπ. τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 15 τοῦ Ν. 6911/1933 καὶ τὴν πρότασιν τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου Ἑκπαιδευτικοῦ Προγράμματος τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 42/5-11-1963 πρᾶξιν αὐτοῦ, ἣν ἀποδεχόμεθα. Συνιστῶμεν τὴν προαιρετικὴν προμήθειαν τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀγωγή τοῦ Πολίτου» βιβλίου τοῦ Γεωργίου Ζομπανάκη ὑπὸ τῶν Σχολικῶν Βιβλιοθηκῶν καὶ τῶν διδασκόντων εἰς τὰ σχολεῖα Μέσης Ἑκπαιδεύσεως ὡς καὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν Ε' καὶ ΣΤ' τάξεων Δημοτικῶν Σχολείων, συμφώνως πρὸς τὴν ὡς ἄνω πρᾶξιν τοῦ Α.Σ.Ε.Π.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Ε. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

Κοινοποιήσις:
Διοικ. Διδ. Βιβλίων
Γραφεῖον κ. Γεν. Γραμματέως
κ. Γεωργ. Ζομπανάκη
Βασ. Σοφίας 8 — Ν. Σμύρνην

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον
Ὁ Διευθυντὴς
Κ. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

